ö y k ü l e m

ilkbahar - 2017

B U S A Y I D A

ö y k ü l e m

Mevsimlik Öykü Dergisi

Sayı: 8

Yayına Hazırlayanlar

Murat Çelik
Oğuz Demirel
Eyüp Tosun

Kapak Tasarımı
Faruk Baydar - Emir Tali

İletişim

oykulemdergi@gmail.com
facebook.com/Öykülem
twitter.com/oykulemdergi
instagram.com/oykulemdergi

Baskı ve Cilt

Sena Ofset
Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi
B Blok 6. Kat No: 4NB7 –9-11
Topkapı / İstanbul

Ederi: 10 TL

Bandaj

Ömer Arslan

Dönme dolap hızlandı hızlandı, evdeki kanepeye fırlattı beni. Savrulduğumu, yere yapıştığımı, etrafıma toplananları, üzerime eğilişlerini hayal meyal hatırlıyorum.

Kanıyor, demişti sarı bir çocuk. Kanamayı kendince durdurmak için başıma tükürmek üzereydi. Kimmiş o, dedi annem. Bilmiyordum, başka mahalleden, büyük çocuklardan biriydi. Dönme dolabı döndüren de oydu.

Son gördüğümde sarı çocuk, dilini ağzının içinde döndürüyor, yanaklarını emerek tükürüğünü biriktiriyordu. Kendime geldiğimde elimi saçlarımın arasında ürkerek gezdirdim. Parmaklarım bandajın kuruluğunu bulunca yutkundum, içim rahatladı.

Dört gün olmuştu, babam bandajı çıkarmamı istiyordu. İnatlaşıyorduk. Korkuyordum, acıyacaktı. Hem acıyacak hem yaranın içinden çocuğun tükürüğü akacaktı. Sarı çocuğun tükürüğü yaradan içeri sızıp beynimi sarmıştı, iğrenç.

Biraz cesaret, koca adam oldun artık. Hadi. Çıkar, dedi babam.

Bandajı çıkaramazdım.

Yerinden kalktı, Beni duymuyor musun. Yüzüme bak, dedi. Çenemden tutmuştu. İstese bandı çekip alabilirdi. Hadi, dedi. Gözlerim dolunca sinirle gülmeye başladı. Çenemi gittikçe daha çok sıkıyordu.

Bandajı çıkarmayacaktım. Gözümden daha fazla yaş gelmesin diye kirpikle-

rimi kırpıştırıyordum. Annem gelip bir elini omuzuma koydu, öbür eliyle onun bileğini tutup bizi ayırdı. Elini pantolonunda kuruladı babam, tiksinirek baktı ellerine, bana.

Bayrak törenindeydik. O gün, öğretmenimiz oğlunu da okula getirmişti. Çocuk, öğretmenin kucağındaydı, annesinin yakasındaki rozeti koparmaya çalışıyordu. Şımarık bir çocuk olduğu belliydi. İlk dersin teneffüsünde başımı sıranın üzerine koymuştum, sınıflardan bahçeye koşanların uğultusunu dinliyordum. Derken saçlarımın arasında bir serinlik, sonra acı duydum. Öğretmenin oğlu arkamdaydı, bandajımı koparmış, elinde sallıyordu. Gülüyordu. Yumruklarımı sıktım. Çocuk, kahverengi gözleriyle korkmadan bakıyordu. Öğretmenin oğlu olduğu için ona hiçbir şey yapamayacağımı, iyi bir tokat yapıştıramayacağımı nereden biliyordu. İşte öyle gülüyordu, vıcık vıcık.

Ders boyunca öğretmen arkasını döner dönmez penceredeki yansımama bakıp yaranın ne durumda olduğunu görmeye çalıştım, teneffüslerde lavabodaki aynalara gittim. Evde annemin el aynasını kanepenin arasına sıkıştırdım, gizliden çıkarıp yaranın olduğu tarafa tutuyor, yan bakışlarla saçlarımın arasında hafif kabarık bir çizgi hâline gelmiş yara izinde akıntı var mı diye kontrol ediyordum.

Akşam, babam sofrada göz ucuyla anneme bandajın izini işaret etti. Nasıl oldu da çıkardı, mânâsına göz kırptı. O da bilmiyordu, dudaklarını büzüp kafa salladı. Nasıl olduğu umurlarında değildi bence, öyle ya da böyle istedikleri olmuştu, artık bandaj yoktu. Kafamda, hiç unutmayacağım, yoklayıp parmak uçlarımla ufalayacağım yapışkan bir his kalmıştı.

Elini çek kafandan, diyordu babam.

Oğlum, diye uyarıyordu annem.

Oysa dokunmuyordum bile, dokunamıyordum ki. Parmağımı yara izinin üzerine yaklaştırıp hemen geri çekiyordum.

Uyuyamadım. Yastık, kafamdan akan yapışkan sıvıyla ıslanmıştı. Tersini çevirdim, sonra bir daha. Uyuyamadım. Ecza dolabına gidip yara bandı aradım, bulamadım. Annemin başucuna kadar gelip fısıldadım, babam uyanırsa çok kızardı.

Ne istiyorsun, dedi gözlerini açmadan.

Yara bandı, dedim.

Ne olmuş yara bandına. Hadi git uyu, dedi. Arkasını döndü, hâlâ orada olduğumu bilirse istediğimi verir diye düşündüm, bir süre başında beklesem de oralı olmadı.

Uyumadın mı sen, gözlerin kıpkırmızı. Bu yastık neden yerde, dedi annem. Hasta olduğumu okula gidemeyeceğimi söyledim. Her zaman yaptığı gibi elini alnıma koydu.

Ateşin yok, terlemişsin sadece. Hadi kalk, dedi, Numara yapma. Yorganı üzerimden çekti.

Başım uykusuzluktan düşüp duruyor, gözlerim kapanıyor. Yolu uyurgezer gibi yürüdüm. Derste uyuyakaldım. Öğretmen, hasta mıyım diye sordu.

Her şeyi anlattım. Sınıfımızın ecza dolabında yara bandı olduğunu biliyordum, istedim. Başımı yoklayıp yarayı aramaya kalktı, geri çekildim. Parmakları yapış yapış olacak, benden iğrenecekti.

Hani oğlum yara falan yok burada, dedi.

Elimle dokunmadan yaranın bulunduğu yeri göstermeye çalıştım ama yok, bulamadı.

Tamamen kapanmış, dedi.

Bitkindim, derdimi anlatamıyordum, gözlerim doldu. Öğretmen başımı okşarken, Erkek adam ağlar mı, diyordu. Yalnızca gözlerim dolmuştu, ağlamayacaktım. Sonra mendilini uzattı, gözlerimi sildim. Katlayıp öbür ucunu alnımda, boynumda gezdirdi.

Sonraki ders beni rehber öğretmene gönderdi. Rehber öğretmen, odasındaki küçücük masasında oturuyordu, karşısına oturup olayı başından sonuna anlatmamı istedi. Konuşurken önündeki deftere bir şeyler karalıyordu.

Bak, yaralar iyileşir ve kapanır, dedi, kâğıt mendil uzattı, O yüzden rahat ol, dedi. Mendille saçlarımın arasındaki yaradan akıp yüzümü, boynumu kaplayan yapışkan sıvıyı sildim. Rehber öğretmen kendisinden her konuda çekinmeden yardım isteyebileceğini söyledi.

Yardım istemiyordum, sadece bir tane yara bandı. Sınıftaki ecza dolabında vardı. Koştururken düşenlerin dizlerine hemen yapıştırıyorlardı.

Olmaz, dedi ilkyardım kolu Fatma. Öğretmen tembihlemiş. Yine gözlerim doldu, Fatma hâlime güldü. Omzundan ittim, o da beni itti. Bana dokunduğu an yüzünü tiksinir gibi ekşitti, zoruma gitti. Bu sefer ben daha güçlü davrandım, yere düştü. Ağzını ayırıp önce sessiz, sonra bağıra bağıra ağlamaya başladı. Öğretmen ertesi gün annemin ya da babamın mutlaka okula gelmesini istedi. Sırama oturdum, defterimden bir sayfa yırttım, bir tane daha, sonra bir tane daha. Üçünü katlayıp yaranın üzerine bastırdım. Öğretmenle göz göze geldik. Yapma, diyecek gibi oldu, bir şey söylemedi. Derse devam etti. Herkes bana bakıp gülüyordu, Fatma hariç.

Okuldan sonra eczaneye gittim. Cebimdeki bozukları çıkarıp tezgâhın üzerine bıraktım.

Buna yara bandı eder mi, diye sordum.

Adam birazını aldı, Sana mı lazım, dedi. Kafa salladım.

Ne oldu. Bir bakayım, belki tentürdiyot gerekir.

Yaranın olduğu yeri gösterdim.

İyileşmiş, bandaja gerek yok, dedi. Ellerine baktım, parmakları tükürük içindeydi, her hareketinde parmakları arasındaki tükürük uzayıp gidiyordu.

Yine de alabilir miyim, dedim.

Alabilirsin tabii, dedi.

Dışarıda kaldırıma oturup iki tane bant çıkardım. Parmaklarımla yaraya dokunmadan bantları güzelce yapıştırdım.

Neden öyle yan duruyorsun, dedi annem kapıyı açar açmaz.

Yine kanadı, dedim.

Bir baktı, dudaklarını büzdü.

Hadi geç içeri, dedi.

Fasulye kırıyor, bir yandan sesi kısık televizyondaki diziye göz atıyordu, ben defterimi kitabımı yere açmış, ödev yapar gibi öğretmenin görüşmek istediğini ona nasıl söyleyeceğimi düşünüyordum, sonra uyuyakalmışım. Annem kanepeye kaldırmış, fark etmedim bile. Karşı koltukta oturmuş beni izliyordu. Akşam olmuştu.

İyi misin, diye sordu. Başımı salladım.

Hadi yüzünü yıka. Yemek hazır, baban gelmek üzere, dedi.

Anne, bugün masada yerlerimizi değiştirelim mi, dedim. Babam yara bandını görsün istemiyordum.

Olur, dedi gözlerini kapayarak.

Babamın ayak seslerini duyuyordum. Bu akşam sürekli sağında durursam, dikkatli davranırsam açık vermem diye düşünüyordum. Yemeği bitirip bir an önce yatağa gitmekten başka bir şey istemiyordum.

Ama babam sofraya oturur oturmaz fark etti.

Çıkar şunu, dedi. İlk bakıştan sonra gözlerini önündeki tabağa dikmişti. Sinirden bacağını sallıyordu, masa titremeye başlamıştı.

Ama bugün yine kanadı, dedim.

Bana öyle bir baktı ki, masa üzerime devrildi sandım.

Hemen çıkar şunu.

Hadi çıkar oğlum, dedi annem, Yaran iyileşti artık.

Ama kanıyor, dedim.

Babam, Çıkar dedim şunu, deyip masaya yumruğunu vurdu. Yanı başımda, öyle kuvvetliydi ki kulağım çınladı.

Kanıyor, dedim, kafamı masaya geçirdim. İlk seferinde hiçbir şey hissetmedim. Sonra bir daha vurdum. Gözlerimi sıkıca kapamıştım. Kanıyor, diyordum ama kanadığına ben de inanmıyordum. Masa, tabaklar, kan değil tükürük içinde kalmıştı. Kafamla masa arasında sünüp uzayan iğrenç sıvı birikintisinde gidip geliyordum.

Oysa her şey yerli yerindeydi. Kendime geldiğimde ışıklar kapanmıştı, kanepede, annemin dizindeydim. Annem nemli bir bezle yüzümü, boynumu siliyordu. Babam görünmüyordu ama odada bir yerlerde olmalıydı, sigarasının dumanı televizyonun ışığında yoğunlaşmıştı.

Mor Menekşeler

Melisa Yılmaz

Adam, dünyaya büyük şeyler yapmak için doğduğunu düşünmeye, dünyaya büyük şeyler yapmak için doğduğunu düşünen bütün insanlar gibi, dünyanın onun için küçük şeyler yapmasından boğularak başlamıştı. Kadın ise, küçük şeyleri büyütmek için doğmuştu ve bundan fazlasında gözü yoktu.

Kadın küçük bir kadındı; çok güzeldi, çok zekiydi, gecenin en karanlık saatini bile kolayca parıldatabilecek ufak bir yıldız gibi. Adam ise uzun boyluydu, yüzünde kocaman duran gözleri, dev gibi elleri ve geniş bir göğsü vardı, sanki dünyaya sığmak istercesine hep düşüktü omuzları.

Besbelli başka bir yere, belki de hiçe aitti adam, kadın onun gözlerine her baktığında bunu orada rahatça görebilirdi; onun gözlerinde yolların, öte günlerin ve ufkun ötesinin sesini dinleyen bir adamın dingin yalnızlığı vardı, bakışlarına henüz yaşanmamış zamanların tortusu bulaşmıştı.

Kadın onun çocukluk arkadaşı, sırdaşı, dostu, sevgilisi olmuştu, ama yoldaşı olamayacağının her zaman farkındaydı. Adamın yanlışları için fazla kesindi doğruları.

Onlarınki, sonsuza kadar süreceğine yeminler edilen, birbirinin her anını gören, her şeyin konuşulabildiği arkadaşlıklardan değildi. Yedi yaşından beri birliktelerdi, ama hiçbir zaman birbirlerini gerçekten tanıdıklarını iddia etmemişlerdi. Onlarınki, en başından beri ayrı bir birliktelikti; hiç aynı şeyler için dua etmemişlerdi.

Kendini bildi bileli şarkıcı olmak istiyordu kadın. Daha küçük bir kızken bile gizlice annesinin kıyafetlerini giyer, küpelerini, kolyelerini takar, aynanın karşısında sanki orada kocaman bir kalabalık varmışçasına durur, kimse duymasın diye fısıltıyla şarkı söylerdi. İlkokulda, öğretmenlerinin kurduğu bütün koroların başında o vardı, ortaokulda ise içinde şakıyan sesleri arkasında bir koro olmadan haykırmaya başlamıştı. İnsanlar onu kendini bildi bileli güzel bulurdu ve o da sevilmekten, hayranlık uyandırmaktan hep bir parça hoşlanmıştı.

Adamın ise bir çocukluk hayali yoktu, özel bir yeteneği de, hem zaten insanlar pek sevmezdi onu. En göz önünde, en aydınlıkta olduğu, en güzel gülümsediği zamanlarda bile hep biraz silikti onlar için, yeni yetmeliğinde de gençliğinde de insanlar çok yanaşmazdı ona, aralarında şeffaf bir sis perdesi varmışçasına. Kadının neden hâlâ onunla arkadaşlık ettiğine de şaşar kalırlardı, birlikte büyüdükleri kır kasabasında iki küçük çocukken başlayan ilişkilerinin hâlâ böyle sağlam kalması doğrusu tuhaftı. Sayısız kere uyarmışlardı kadını, adamın pek tekin olmadığını, ona bu kadar güvenmemesini söyleyip durmuşlardı. Kadın bunu her duyduğunda gürültülü bir kahkaha atar, muzipçe göz kırparak kendisinin de pek tekin olmadığını hatırlatır, cilveli cilveli büzerdi dudaklarını.

Yalnız filmlerle çok ilgiliydi adam, daha lisenin çizik çizik, tahta sıralarındayken kameralara, senaryolara, film yıldızlarına fena merak salmıştı. Lisenin ikinci sınıfından beri de yanında küçük kamerası olmadan dolaşmazdı.

Kadın buna öyle alışmıştı ki, adamın ne zaman neyi kaydettiğine, nasıl fotoğraflar çektiğine dikkat etmez, zaten buna hiç aldırmazdı. Adama her pahasına güveniyordu çünkü. Ondan öyle emindi ki en utanılacak anlarını kayda almış olsa bile telaşlanmazdı.

Kadın filmleri hayata benzetirdi, adam ise hayatın Tanrı'nın çektiği bir film olduğunu söylerdi. İkisi de öyle pek dindar değillerdi, ama kadın nedense bu benzetmeye hiçbir zaman gülememişti.

Büyüdükçe, birbirlerini daha az görür oldular, ama aralarındaki bağ hiç eskimedi. Birinin omuzlarında şarkıları, diğerininkinde kamerası, kendi yörüngelerinde dönüp dururken birbirlerinden habersiz kalmadılar hiç. Kadın ne zaman önemli bir şey olsa, her küçük başarısında, üzüntüsünde, çıktığı her basamakta ve düştüğü her çukurlukta, hayatında geçici olmayan tek kişiye, adama giderdi. Ona söylemeyeceği şey yoktu, hiçbir şeyi de gizlemezdi. Her sevgilisinden, her konserinden, her şarkısından ve her düşünden adam haberliydi. Göreceksin bak, derdi kadın, tepeyi görene dek tırmanmaya devam edeceğim, yıldıramayacaklar beni, göreceksin.

Adam onun bunu gerçekten de yapacağından emindi, ama hafifçe gülümsemekle yetinirdi. O pek bir şey anlatmazdı kadına, zaten sık konuşmazdı da. Sadece, hep ayaz alan, damarları kıştan birinin günışığına ihtiyaç duyduğu gibi ihtiyacı vardı ona.

Kadın şarkılar söyledi, alkışlandı, sevişti ve hayatın doruklarından çukurluklarına kadar her coğrafyadan başı dik, gülerek çıkmayı bildi. Adamsa elinde kamerası, sanki kendisi orada değilmiş gibi insanları izlemeye, dinlemeye, hissetmeye, an an kaydetmeye verdi kendini; kimsenin fark etmediği, etten kemikten arınmış bir hayalet gibi. Kadının çok parası oldu, adamsa ancak günü çıkaracak kadar kazanıyor, bazen sırf çektiği fotoğrafları kendisine saklamak istediği için elinde avucunda kalanları da kaybediyordu.

Kadının adı zaman geçtikçe daha çok bilinir oldu. Önce bir yerde yürürken parmakla göstermeye başladı insanlar onu, sonra peşinden koşup imza istemeye, sonra da sırf onunla aynı yerde olup peşinden koşabilmek için delice bir arzu duymaya. Kadının sesi radyolardan taştı; küçüklü büyüklü, her milletten, her cinsten insanların kulaklıklarında can buldu, konserlerde yeri göğü salladı, çok geçmeden insanlar sokaklarda onun şarkılarını bağırmaya, etrafa onun posterlerini asmaya başladılar. Kadın en küçük sözcükleri, en küçük hisleri kocaman dalgalara çevirdi, küçücük hayatını büyütüp bütün bir dünyanın üzerine serdi.

Kimi zaman gece kıyafetiyle ağlayarak geldi adama, kimi zaman kahkahalar atarak, kimi zamansa şarkılar haykırarak; kimi zaman dünyalar dolusu uzaktı, kimi zaman bir nefes kadar yakın, ama hayatında değişmeden kalan tek şey adama gelmekten asla vazgeçmemesiydi. Saçı kâh ateş kırmızı oldu, kâh parlak bir mor. Dövmeler yaptırdı, her şeyi giymeyi denedi ve açlıktan ölen çocuklardan paçalarından para akan milyonerlere kadar herkese şarkı söyledi. Ama her zaman, kadın ne kadar gidip geri dönerse dönsün, bekleyen oydu, yolların sesini ve dünyanın çağrısını duyan adam.

Kadın, onların ilişkilerinin sonsuza kadar sürmeyeceğini hep biliyordu. Bu yüzdendir ki, adamın evine girmeden önce hep bir an durur, pencerenin kenarındaki menekşelere bakar, camdan içerisini uzun uzun süzerdi; menekşe hâlâ böylesine mor, böylesine canlı, öyleyse adam hâlâ evde olmalı.

Kadının bir konser dönüşü ona uğradığı bir gece, adam ona ilk kez filmlerinden bahsetti. Uzun zamandır beklediği bir yarışmayı anlattı, eğer kendini göstermeyi başarırsa buralardan gideceğini, bir daha dönmeyeceğini, Tanrı'sının kendisi olduğu filmler çekmekten başka bir şey istemediğini söyledi. Şaşırdı kadın önce, adamın hiç böyle bir hırsı olduğunu sanmıyordu, ilkin garipsedi onun bu alışılmadık coşkusunu. Sonra bunları bir yana bırakıp yarışmaya nasıl bir şeyle katılmak istediğini sordu.

"Eskiden kasabadan geçen seyyar satıcıları hatırlıyor musun?" dedi adam, kadının gözlerinin içine bakarak. "Eğer sokakta oynuyorsak ne sattığını görürdük, pek umurumuzda olmasa da. Ama eğer evdeysek, her satıcının sesi bize aynı gelirdi. Ne diye bağırdığını fark etmezdik bile, hepsi aynı adammış gibiydi. Hatırlıyor musun? Ben de öyle bir şey satmalıyım ki insanlar için aynı olmamalı, dışarı çıkıp bakmalılar. Belki de seyyar satıcı satmalıyım?"

Kadın o gece adamın ne söylemek istediğini, aslında onu uyarmaya çalıştığını ve onu hazırladığını hiç anlamadı. Onun için sevinerek, ona güvendiğini yineleyerek ve filmi hakkında fikirler sunmayı sürdürerek bütün gece konuşup durdu, adam ise birkaç evet hayırdan başka bir şey için ağzını açmadı.

Üç hafta kadar sonra bir gece, kadın arabasını kente uzak, tenha bir sokakta aldığı bir evinin önüne park edip dışarı çıktığında, küçük bahçesindeki ıhlamur ağacının önünden geçerken, biri adını seslendi. Kadın irkilerek döndü, adam elinde kamerası, yüzünde tuhaf, sakin bir gülümsemeyle karşısındaydı. Kadın bir süre şaşkınlıkla, merakla öylece durup adamın yüzüne damlayan ay ışığına, gece melteminin darmadağınık ettiği koyu renk saçlarına ve yara izleriyle kaplı, büyük ellerine baktı, sonra derin bir nefes aldı.

"Gidiyorum," dedi adam, sesi hüzünlüydü; hüzünlü ve güzel, kadının onda en çok sevdiği şeylerden biri sesiydi.

"Film için mi?" diye sordu kadın boş boş, hayatında belki de ilk defa söyleyebilecek bir şey bulamıyordu, aklına gelen her şey saçma ve gereksizdi sanki. Bu gidişin sadece film için gitmek olmadığını biliyordu, adam daha önce hiç onun evine gelmemişti, hele de böyle gece vakti.

"Evet, tabii." Adam o aynı tuhaf ifadeyle yanıtladı. Kadın ıhlamur kokusunu içine çekti, hafifçe yaslandı ağacın dallarına, hep dik duran başı yavaşça öne eğildi, hep gülümseyen dudakları her zamanki mükemmel şeklini kaybetti. Küçük bir kadındı o, küçük ve olabildiğince mükemmel, ama sırtını adamın dağı andıran varlığına dayamaya öyle alışmıştı ki, bu onun için öyle olağan, öyle yaşamak gibi bir şeydi ki, onun gideceği fikrini kabullenmek imkânsız gibiydi.

"Öp beni," dedi kadın, sesi titredi, aldırmadı. Ay ışığı yüzüne vurup bütün sarsıntısını gözler önüne serdi, umursamadı. Adam yaklaştı, kollarını ona dolayıp dudaklarını onunkilere dokundururken kadının gözlerinden düşen birkaç damla yaş dillerine ıslak bir tuz tadı bıraktı. "Sarıl bana, sıkıca." Kadın emretti, adam itaat etti. Küçük bir yıldızı avuçlayan kocaman bir bulut gibi serin, yumuşak, nazik bir şekilde… "Seviş benimle," dedi kadın, ama adam bu kez ona uymak yerine geri çekildi, kadın o zaman ay ışığından daha güçlü bir ışığın, kameranın farkına vardı, her zaman olduğu gibi önemsemedi bunu.

"Özür dilerim. Çok özür dilerim," diye fısıldadı adam, sonra sessizce arkasını döndü, kamerayı kapattı, başka hiçbir şey söylemeden yürüyüp uzaklaştı. Kadın şafak söküp de gecenin sağladığı mahremiyet kaybolana dek ıhlamur ağacının altında, kendine sarılmış, dalgın dalgın gökyüzüne bakarak içindeki boşluğu dolduracak bir şeyler aradı.

Yarışmanın sonuçları, katılan filmlerle beraber, iki ay sonra yayımlandı. Ama yarışmanın kendisi, yarışmada birinci seçilen film kadar ses getiremedi. Film, iki insanın hayatı üzerineydi, ama ne hayatlar kurmacaydı, ne insanlar, ne de sahneler…

Film dünyayı sallar, rekorlar kırar, ödül üzerine ödül kazanırken kadına defalarca kez bu olayı dava edip etmeyeceğini sordular, kimseye cevap vermedi. Sorulan hiçbir şeyi yanıtlamadı ve hayatının en özel anları, gençliğinden bu yana bütün iniş çıkışları, bütün mahremiyeti tüm dünya tarafından tekrar tekrar izlenirken filme adını veren ıhlamur ağacına bakan penceresinin önünde oturup saatlerce, günlerce ağladı.

O küçük bir kadındı, kendine büyük şeyler inşa etmek için her bir küçük parçayı omuzlarında taşımıştı. Kendini bildi bileli şarkıcı olmak istiyordu, sesini bütün dünyaya duyurmak için bugüne kadar yapmadığı, denemediği şey kalmamıştı. Adam ise büyük şeyler yapmak, ölümsüz olmak için doğduğuna inanan, hayatı boyunca kendi yolunu bulmak için insanları ve yolları dolaşan, neredeyse dünyaya sığmayan bir adamdı ve küçük bir kadının gözyaşları onun adımlarına engel olamazdı.

Adamın penceresindeki menekşe kurudu, ıhlamur ağacı ise serpilip büyüdü.

Adam dünyanın en büyük yönetmenlerinin arasına adını yazdırırken, kadın gelen bütün davetleri reddetti ve bütün planlarını yarıda bıraktı. İnsanlar yine adamı görmüyorlardı, o yine bu kadar göz önünde olmasına rağmen sanki görünmez, sisli bir varlıktı, onların gördükleri onun filmleriydi ama zaten adam da bundan fazlasını istememişti.

Kadın, ıhlamur ağacının kök saldığı evin dışındaki, elinde bulunan her şeyi sattı, bir kimsesiz çocuklar yurdunda çalışmaya ve oradaki çocuklara şarkılar öğretmeye başladı. Hâlâ bazen radyolarda onun şarkıları çalıyor, insanlar onu istiyor, konser teklifleri, davetler geliyordu, hiçbirini kabul etmedi. Film izlenmeyi, konuşulmayı sürdürdü, kadın ise unutulmayı. Sanki filmdeki kadın o değilmiş ya da o çoktan ölmüş gibi.

Kadın, ilk ve tek evliliğini yaptığında kırklı yaşlarının ortalarındaydı. Çocuk yurdunun müdürü olan eşi de onun gibi hiç evlenmemişti ve kadının şarkılarını hiçbir zaman çok sevememişti, bu yüzden herkesin tanıdığı mükemmel şarkıcının, hayatı sinema tarihine geçen, herkes tarafından bilinen o kusursuz, güzel, zeki insanın ardındaki küçük kadını görmekte diğerleri kadar zorlanmadı. Kadın çocuğunun olacağını hiç düşünmezdi, kendini bildi bileli özgürlüğüne düşkündü ve sorumluluk denen şeyle arası pek yoktu, üstelik o yaştan sonra çocuğu olabileceği aklına bile gelmemişti, ama oldu. Ve hiç de fena bir anne olmadığı çıktı ortaya, ne de olsa küçük şeyleri büyütmeyi severdi o, kendi elleriyle inşa etmeyi ve her şeye rağmen başını dik tutup gülümsemeyi severdi.

Annelik ona iyi geldi. İçli aşk şarkıları yerine ninniler söyledi ve eşi, şarkılarının aksine ninnilerini çok sevdi. Adam ise her yerdeydi; bazen dünyanın en ünlü insanlarının arasında, bazen hiç bilmediği bir şehrin soğuk kaldırımlı yollarında, bazense kadınla çocukluklarının geçtiği o küçük kır kasabasının çakıl taşı kaplı patikalarında. Sanki dünyaya sığamıyormuşçasına, bir ıhlamur kokusu serabının ardından sarhoş, nereye gittiğini bilmeden yürüyormuşçasına.

Kadın öldüğünde yetmiş dört yaşındaydı, adamsa seksenlerinin başlarında.

Adam mezarına bir ıhlamur ağacı dikilmesini vasiyet ettiğinde altmışlarına yeni basmıştı, kadının mezar yeriyse bahçesindeki ıhlamur ağacının altında hep hazırdı.

Kadın öldüğünde, isimsiz onlarca çelengin arasında bir buket mor menekşe vardı, adamın mezarına ise kimse çiçek yollamadı.

Mor menekşeler iki gün sonra solup kurumaya başladı, ıhlamur ağacı ise daha on yıllarca yaşadı.

Kadının şarkıları eskidi, adamın filmleri, ama hiçbiri tamamen unutulmadı.

Tanrılarının isimlerini ise, çok geçmeden hatırlayan kimse kalmadı.

Fotoğraf: Anıl Basılı

Zemheri Kesiği

Nurullah Özaltun

Kapının önünde kar kürüyordu adamlar birbirlerinin yüzüne bakmadan. Şişman olan yılan gibi boynunu saran atkısını gevşetti. Ağzındaki izmariti yere çaldı diğeri. Biraz sonra kürekleri, el arabasını toplayıp tipinin içinde kayboldular.

Yolun karaağaçlarla kesişen kıvrımına bakıyordu doktor. Şu karayolu işçileri dışında hareket eden tek bir şey yoktu etrafta. Elinin kenarıyla büyük bir delik açtı buğulanan cama. İşte tam orası! Yine birilerini gizliyordu akça karanlık. Beyaz lekeler, haftalardır orada duran birinin üzerine yağıyordu sanki. Rüzgârla vızıldayan ahşap çerçeveler de olmasa zamanın durduğu düşünülebilirdi. Gözlüğünü silmek için önlüğünün ucuna gitti eli. Sonra giymediğini anımsadı. Beyaza tahammülü kalmamıştı artık, önlüğünü dahi kaldırmıştı ortadan. Ötelerde açık kalan pencerelerden biri şangırdayarak döktü ciğerindeki camı. Hiddetle yankılandı koridorlar. Gürültüye rağmen bozmadı istifini. Görevli memur yine kim bilir hangi odada uyuyakalmıştı. Radyodan kısık kısık gelen müziği duydu. Sıcak bir yaz melodisinin üstüne güneydeki oteller için sunulan tatil fırsatlarından bahsediyordu spiker. Sakallı yüzünü sıkıntıyla sıvazladı. Yerde duran stetoskopa baktı öylece. Kan kaybediyormuş gibi yavaşça çöküp sırtını duvara yasladı.

O sırada yolun ucunda ağzını açarak bir şeyler kustu fırtına. Bir kar küresini fırlatıp kapandı yeniden. İrice bir karartı sürünerek ilerliyordu.

Kırılan camdan dolan rüzgâr hızla çarptı odanın kapısını. İrkilerek savruldu yerinden. Yaşadığını anlayabileceği bir hareket görebilmek için arandı gözleri. Bir şey bulamadı. Son çare, saate kaydı bakışları. Saniye, bir kalp gibi olduğu yerde atıyordu ilerlemeden. Acil servisin kapısından gelen bir ses çalındı kulağına. Koşar adım merdivenlere yöneldi. İşçilerden biri yine yatmak için içeri girmiş olmalıydı. Alt kata vardığında kimseyi göremedi. İçinde kıvılcımlanan duygu, boşluğa bıraktı yerini. Yerli yerindeydi her şey. Tekrar merdivene yöneleceği sırada ürpererek sedyenin yanında duran şeyin ayırdına vardı. Oradaki eşyalardan biriymiş gibi öylece duruyordu Kadın. Dağılan saçları buzlanan çenesine yapışmış, boşluğa bakıyordu. Sırtındaki kamburu attı önce. Sonra çürümüş bir çam gibi yere devrildi. Ne yapacağını şaşırdı Doktor. Kadına doğru koşarken ne aradığını bilmeden boynunu yokladı. Odasında duran stetoskop geçti gözünün önünden. Yüzü ekşidi. Kat kat olmuş kumaş parçalarını sıyırarak kadının nabzını yokladı ilkin. Gülümsüyordu kadın. Ölmek üzereyken aklından geçen güzel bir anı donup kalmıştı sanki yüzünde. Doktorun eli ayağı birbirine dolandı. Ne yapacağını unutup kaldı bir an. Dolaplar! Dolaplara koştu hemen. Serumları, pansuman malzemelerini karıştırdı anlamsızca. Birkaç şişe yere düşüp patladı. Yaşlı kadın sıcak yatağındaymışçasına yatıyordu mermerin üstünde. Bakım odasına sürümeye çalıştı omuzlarından kavrayıp. Nemlenmiş bir odun kadar ağırdı kadının bedeni. Sedyeyi indirmeyi denedi. Her şey gibi donmuştu o da. Daha yaşayıp yaşamadığını bile anlayamamıştı ya, sarsılarak sırtlanıp kaldırdı yaşlı kadını.

Birbirine girdi zihnindeki düşünceler. Demek soğuk böyle yapıyordu insanı. Ruhunu içinden çekip bir kemik torbası bırakıyordu geriye. Kitaplarda okuduğundan farklıydı gördükleri. Islak kıyafetleri bir yiyeceğin paketini soyar gibi çıkartıp bir köşeye fırlattı. Diğer yataklardaki çarşafları sıyırarak iyice örttü kadının üstüne. Bir yandan ısıtmaya çalışıyor, bir yandan da kalorifer peteklerine bakıyordu burnundan soluyarak. Yollar kapandığından beri kömür gelmemişti hastaneye. Kadının paltosunun altındaki entarisi soğuktan taşlaşmıştı. Sıyıramadı üstünden. Makası alıp kesmek üzereyken durdu. Utandığını hissetti. Sonra kendine kızıp devam etti kesmeye. “Memur Bey!” diye bağırdı öfkeyle. Uzun koridorlarda küçülerek kayboldu sesi. “Memur Bey!”

Görevli memurdan ses seda yoktu. Odayı ısıtabileceği bir şey bulmalıydı hemen. Sedyeden sarkan parmakların ucundan sular damlıyordu. Tekrar kavradı kadının bileğini. Gözleri heyecanla büyüdü. Yaşıyordu! Hızla odasına seğirtip ne kadar battaniye varsa toplamaya başladı soluk soluğa. O sırada haberleri sunan spiker, bu yıl sağlık alanında yapılan yeniliklerden bahsediyordu. Sinirle radyoya bir yumruk savurup çıktı odadan. Tekrar servise vardığında kapının önünde duran memurun donuk bakışlarıyla karşılaştı. Daha önce kadını gördüğü yerde ağzından buharlar saçarak heykel gibi duruyordu adam. Kollarının arasındaki örtüye sarılı çocuğu havaya kaldırarak, “Ölmüş bu!” dedi. “Burada,

yerde duruyordu." Sonra Memurun sedyenin üstüne bıraktığı kanyak şişesini fark etti. Öylece bakıştı iki adam. Doktor gözlerini yumarak derin bir nefes aldı. Kadının sırtında getirdiği bohçayı anımsadı kasılarak. Kendisi için değil, çocuk için gelmiş olmalıydı kadın. Yaklaşıp çocuğa baktı doktor. İri suratlı adamın kucağında duran mosmor bir çiçek demetine benziyordu gördüğü şey. Büzülüp kalmıştı oracıkta. Bir baş hareketiyle içeri çağırdı memuru.

Kadının üstünü örtüp yandaki yatağa yatırdılar küçük bedeni. "Buraya gelmeden çok önce ölmüştür," diye homurdandı memur. Doktor, eline geçirdiği bir stetoskopla çocuğun kalbini dinledi. Israrla küçük bir hayat belirtisi duymaya çalıştı. O an, kadının gözlerinin aralanmış olduğunu fark eden adam, Doktoru dürterek kadını gösterdi. Kadıncağız, başını çevirmiş, yan yataktan olan biteni izliyordu sanki. Önlüğünün cebindeki feneri açıp kadının yüzüne çevirdi. İhtiyarın gözleri balık gibi kuru ve hareketsizdi. Ardından kesik bir hırıltıyla soluklandı kadın. Tuttuğu nefesini geri saldı doktor. Birden ardında duran çocuğun donmuş bedeni geldi aklına. Kadının sarkan elini kaldırıp battaniyenin altına soktu. Dudaklarını büzerek durumu idare etmesini istedi memurdan. Kadın kendine gelene kadar çocuğun ölümünü öğrenmemeliydi. Küçük bedeni boynundan kavrayarak oturur pozisyona getirdiler. Yaşlı kadın ölgün bakışlarla olan biteni izliyordu. Memur çocuğu tutarken tekrar sırtını dinledi sırada memurun iri ellerinden kurtularak öne düştü çocuğun başı. Hızla tutup kaldırdılar. Göz ucuyla kadının bakışlarını izledi doktor. Boğazını kontrol etmek için çocuğun çenesini açmak istedi. Birbirine kaynayan iki buz parçası gibi katılaşmıştı çene kemikleri. Ne yapacağını bilemeyip "Öksür! dedi boş bulunarak. Birden ekşidi yüzü. Her iki adam da dönüp önce kadına sonra çocuğa baktılar. Müthiş bir istekle öksürmesini beklediler. Bir öksürmelik canının kalmış olmasını dileyerek çaresizce beklediler. Çocuk, gözlerinin beyazıyla karşıdaki çerçeveye bakıyordu. Bir parmağı dudağında, "Sessiz ol, sakın öksürme!" diyordu sanki fotoğraftaki hemşire. Öksürmedi.

Küçük bedeni yeniden yatırdılar. Memur, doktorun istediği şırıngayı bulmak için dolapları kurcalarken adam kadının soğuk bakışlarından saklanmaya çalışıyordu. Nereye dönerse dönsün kurtulamıyordu camlaşmış gözlerden. Aradaki perdeyi çekiştirirken durdu. Çocuğun başı kadından tarafa dönmüş, buruk bir ifadeyle gülümsüyordu. Aralarında konuşuyorlardı sanki. Kadın kızıyordu çocuğa öldüğü için. "Babama söyleme öldüğümü, üzülmesin," diye mızmızlanıyordu küçük adam.

Memur, elindeki şırıngayı gösterip, "Bunu mu istemiştiniz?" diye mırıldandı. Aralarındaki konuşmayı takip ediyormuş gibi, bir çocuğa, bir kadına bakan doktoru izlemeye koyuldu şaşkınlıkla. İrkilerek servisin kapısının açıldığını duydular. Aniden içeri dolan soğuk havayla çarpılarak titremeye başladılar. Kapıyı kapatmak için koridora yöneldi memur. O sırada pencerelerden biri rüzgârın şiddetiyle patlarcasına açılıp tuz buz oldu. Sonra diğer pencere. Ol-

dukları yere çöküp kalakaldılar. Buzlanmış yüzüyle bir kafa uzandı içeri. Gülümseyerek, "Yeni tatil fırsatlarımızdan haberiniz var mı?" deyip sahte bir kahkaha patlattı. Ardından diğer pencerede saçları uçuşan genç bir kadın göründü. Soluk ifadesiyle devam ederek, "Güney şeridindeki otellerimiz tüm sıcaklığıyla sizleri bekliyor. Üstelik sağlık çalışanlarına indirim avantajıyla," diye tısladı. Bunları söylerken doktorun gözlerine bakıyordu dik dik. Derken rüzgâr, beyaz bir el gibi uzanıp geri çekti ikisini de. İçeri dolan tipi, mezar toprağı gibi örttü her yeri. Uğultuların arasında dolaplar sallanıyor, ilaçlar tek tek devriliyordu. Düştükleri yerden kalkamadı iki adam. Her şey birden bire öylesine zıtlaştı ki, dışarıda yazdan kalma bir hava, içerideyse adeta azgın bir kış yaşanmaktaydı. Tavandaki floresanlar cızırdayarak söndüler. Tüm karmaşanın içinde doktorun yumrukladığı radyonun sesi duyuluyordu belli belirsiz. Yaklaşan tipi nedeniyle bölge sakinlerine yapılan uyarıyı işittiler.

Yattığı yerden hiçbir şey olmamış gibi doğruldu kadın. İki adam da düştükleri yerde bacaklarıyla itelediler vücutlarını. Vurulduktan sonra donup kalmış bir av hayvanı gibiydiler. Servisin içi pencerelerden dolan karla giderek soğuyordu. Büzüşerek olup biteni izliyordu doktor. Kadın, belindeki yün kumaşı çözerek bir güzel sardı çocuğu. Sonra tortop edip bir bohça gibi kaldırarak sırtlandı. Hayal kırıklığına uğramış bir ifadeyle dönüp süzdü doktoru. Bir iki adım sonra beyazlara bölündü, eriyip kayboldu koca bir ağzın içinde.

Hareketlenip dışarıya baktı adamlar. Kuru rüzgârın ısırıklarını hissediyorlardı. Doktor titreyen bedenini kollarıyla sararak engellemeye çalışırken, memurun panikle bağıran sesi giderek bulanıklaştı. Kolundan tutup çekiştiriyordu genç doktoru. Pencerelerin kanatları hışımla birbirine vururken bir çınlamaya dönüştü uğultular. Doktor, olduğu yere devrilirken hâlâ kadının gittiği yöne bakıyordu içi sızlayarak.

Kulağında vızıldayan çınlamalar bir anda çözüldü. Radyodan gelen sıcak yaz müziğini duydu. Tüm vücudu boşaldı birden. Elindeki kanyak şişesi kayarak yere yapıştı. Mermerin üzerinde kayan alkol hızla girecek bir delik buldu. Yolun karaağaçlarla kesişen kıvrımına baktı cama açtığı delikten. Akça karanlık sanki bir şeyler saklıyordu içinde. Günlerdir odasından çıkmadığını anımsadı. Sonra kapının önünü küreyen işçilere takıldı gözü. Adamlar malzemelerini toplayıp tipinin içinde kayboldular.

Muzır Hikâye

Defne Sarıöz

Annem, ta karşı apartmana taşındıkları günden beri derdi: "Vahit'ten uzak dur. Onun gözü göz değil." Anlamazdım. Ne demek gözü göz değil? Basbayağı göz. "Öyle işte," derdi. "Anlama her şeyi de. Uzak dur."

Duramadım, neyleyim. Vahit'ten uzak durmak ne mümkün! Şimdilerde, beni kendine âşık sanıyor. İyice köpek çeker oldu. Okula her gün beraber gidiyoruz ama o ağzını bile açmıyor. Gizliden dinler diye Adil'le de konuşamıyorum. Adil de konuşmuyor. Adil zaten kendiliğinden hiç konuşmaz. Üçümüz, evden okula kadar yan yana, tek kelime etmeden yürüyoruz.

Oysa eskiden ne güzeldi. Vahit anlatırdı da anlatırdı. Sınıfındaki, sevmediği kızlara verdiği cezaları bir bir sayıp dökerdi. "Dövdüm", "Dayaktan geberttim" deyişi bir hoş ederdi içimi. Hayal ederdim, merhamet dilenen kızları, Vahit'in korkunç yumruklarını. En çok da Ayşe'yi anlatırdı. Sahi ne yapıyor Ayşe şimdi? Hiç görmedim onu; ama en ince ayrıntısına kadar dinledim Vahit'ten. Çelimsiz bir kızcağız, upuzun saçlarını iki yanından ayırıyor, külotlu çorabı kırmızı. Burnu kalkık, yüzü kediye benziyor. Sınıflarına da gittim bir kere ama hiç görmedim böyle birini.

Dün annem yakaladı beni Ayşe bebekle oynarken. Vahit yüzünden yine rezil oldum. Ama bu sefer söylemedim oyunu aklıma onun soktuğunu. Bilse ne yapar eder, evden taşınır, okuldan alır bir daha görüştürmez bizi. Hoş, doğ-

ru dürüst görüştüğümüz de yok ya. Artık yanımıza da gelmiyor teneffüslerde, ben selam vermezsem dönüp yüzüme bile bakmıyor. Adil'e sordum, "Bilmiyorum," dedi. Evde de bir garipmiş. "Ergenlik" diyormuş annesi. Eh be! Vahit'in de cehenneme kadar yolu var. Kardeşi onun gibi değil. Ama o da kapımı çalmadı işte okula giderlerken.

Ayşe'yi sıraya yatırıp vücuduyla nasıl ezdiğini anlattıydı bir defasında Vahit. Kızın kemikleri çatırdamış, o yine de kalkmamış. "Vücudumun bütün ağırlığını verdim üzerine," demişti. Acımasız, insafsız. Anlatırken nasıl da gülüyor pis pis. Tişörtünün açıklığından boynundaki cevşenin yarısı görünüyordu. Allah'a da inanıyor ama böyle, zalim birisi. Ayşe de düşünmüştür kesin. Vahit üstüne çıkınca cevşen de gömleğinden sıyrılmıştır. Kızcağız acıdan bayılana kadar bir ona, bir Vahit'in acımasız suratına bakıp, bir Vahit'e bir Allah'a yakarmıştır.

Yine anlatsa böyle hikâyeler, ben bunca zamandan sonra bebeklerime takmazdım. Annem dediydi, artık benim yaşımda bebekle oynamak delilik sayılırmış. Nilüfer'in annesi araya girmese bir torbaya doldurup atacaktı hepsini, son anda vazgeçti. Ama dünkü olaydan sonra kesin kararını değiştirmiştir. Fena kızdı bu sefer, azarlamadı bile, hiçbir şey demedi. Onu öyle görünce sakladım Vahit ile Ayşe bebeği. Hayatta bulamaz. Diğerlerini de ne yaparsa yapsın. İster atsın ister apartmandaki çocuklara dağıtsın.

Ama bebekle aynı olmuyor yine de. Ne güzel gündü o bahçede üçümüzün son konuştuğu akşam... Vahit hikâyelerini anlatıyordu yine. Ayşe düşürdüğü kalemi yerden almak üzere eğilirken, kızın başını bacaklarının arasına alıp oturuvermiş suratının üstüne. Ders boyunca kalkmamış, Ayşe de sessiz sessiz ağlamış. "Yüzünün üzerine oturdum ve burnunu ezip ağzını yamulttum," dediydi. Nefes alsın diye arada bir önüne doğruluyormuş. Aslında merhametli de biraz, istemez ki kız nefessiz kalsın, ölsün. Abartmayı da seviyor: "O kadar ağlamıştı ki kalktığımda pantolonumun arkası sırılsıklam olmuştu."

Bazen kızıp itiraz ederdik Adil'le. O zaman üstelemezdi hiç. "Tamam," derdi, "tamam lan, biraz abarttım..." Böyle diyerek de o ana kadar söylediği her şeyin doğruluğunu tescillerdi. Zaten Adil hep söylüyor. "Vahit yapmıştır," "Vahit yapar ya," Mahcup sanki. Üzülüyor garibim.

Geç kaldım yine. Tören alanı dolmuş. Direkt sınıfa çıksam? Bizim sınıfla aramızda yüz metre var. Öğretmen gördü beni. Hızlanmalı mı, yavaşlamalı mı? İstiklâl Marşı başladı başlayacak. Sınıftakiler de gördü, sırıtıyorlar aptal aptal. Adil aralarında yok. Ya Vahit nerede ki? Yoksa hasta oldu da okula gelmedi mi ikisi de? Zaten kapımı da çalmadılar. Boş yere üzülmüşüm. Belki Vahit de bana bozuluyordur, ondan konuşmuyordur. Eve dönünce uğrayıp sorayım. Hastalarsa hem bana da bulaştırırlar, üçümüz de gitmeyiz okula.

"Hazır ol!"

Hasta olunca ne güzel oluyor Vahit. Bir masumlaşıyor, çocuklaşıyor. Eve gidince bir de bunun oyununu yapayım. Bu sefer hasta hasta oturmak istesin

Ayşe'nin suratına. Ayşe de tamam desin. "Razıyım, ne yaparsan yap!", "Ohh..." desin Vahit, "Bir güzel bulaştırayım hastalığımı sana da..." Hatta suratına işesin kızın. O zaman kesin bulaşır. Vahit'in paçaları da sahiden ıslanır. Ya da ıslanmaz.

"Ne titriyorsun kız!? Düzgün dur! Böyle mi durulur hazır ol da!"

Gelmeseydim keşke hiç. Bilseydim okula gitmeyeceklerini, kaçar evlerine saklanırdım. Anneleri söylemez, korur beni. Şimdi altı saat ders!.. Akşama kadar... Nasıl geçecek?

"Korkma!.."

Korkmuyorum. Annemden de korkmuyorum. Duyarsa duysun! Hemen alıyorum Vahit'le Ayşe bebeği elime, Ayşe'nin saçlarını iki yanından ayırıp Vahit'in pantolonunu indiriyorum. Evet ya. Madem işeyecek... Donuyla otursun suratına. Ayşe bağırıyor:

"Yapma, kurban olayım yapma, hiç değilse pantolonunu giy öyle otur!"

Acımasız Vahit dinler mi hiç? Kalınlaştırıyorum sesimi, onun gibi böğürüyorum:

"Oturacağım kız, ha ha ha! Oturacağım işte! Donumlan oturacağım hem de! Hatta donumu da çıkarıp öyle otururum daha konuşursan."

Korkup susuyor Ayşecik. Biliyor çünkü Vahit'in yapacaklarının sınırı yok. Orama bir sıcaklık yayılıyor yine. Öğretmen bu sefer görmese... Ayak parmaklarımı, yumruklarımı sıkıyorum, dudaklarımı ısırıyorum, tutmaya çalışıyorum kendimi. Ama Ayşe daha fazla dayanamıyor:

"Vahit yalvarırım, elini ayağını öpeyim artık kalk, nefes alamıyorum!"

Marşın gürültüsünden sesimi duymuyor kimse. Cesaret bulup yine Vahit oluyorum:

"Ulan şıllık. Ben sana demedim mi? Eh, donumu da çıkartayım da gör bakalım, zaten işeyecektim suratına, böyle daha kolay olur."

Şimdi Ayşe bağırsa, sesi marşı bastırır. Gözlerimi kapatıp hayal ediyorum yüzünü. Vücudu tir tir titriyor, ellerini yüzüne siper etmiş, dualar ediyor, "Allah'ın adını verdim!", "Kulun kurbanın olayım!", "Ne olursun donunu indirme!", "İstiyorsan işe ama donunu indirmeden işe!"

Vahit indiriyor donunu.

"..milletiministiklal."

Ayşe'nin çığlıklarını boğuyor kaba etlerinin altında. Yüzüne bir gülümseme oturuyor, en acımasızından: "Ohh, yerimi de buldum, pek rahatmış." Bir sağa bir sola kaykılıyor, iyice ezip dağıtıyor kızın suratını.

"Ne haller oluyor kızım sana, ne bu suratının hâli? Hasta mısın?"

Hep de en olmadık anlarda çıkıyor bu kadın! Yüzü mahkeme duvarı gibi.

"Hasta oldum hocam. Adil de hasta, ondan geçti herhalde. Abisiyle evde yatıyorlar, gelmediler bugün."

Anlamaz gibi bakıyor. "Yo, daha demin buradaydı ikisi de."

İki adım gerileyip sıradakilere bakıyor, Adil'i göremeyince sesleniyor en öndekine: "Adil? Adil nerede Adil? Barış, sen gördün mü nereye gittiğini?" Dönüp sıranın başına doğru yürürken, ben aşağıya, bahçeye bakıyorum. Ağaçların arasında, kaldırıma park etmiş arabalardan birinin arkasında birden görüyorum Vahit'i. Koca cüssesi bir inip bir kalkıyor. Tekme yumruk yerde yatan birini dövüyor sanki. Adil mi? Kardeşini mi dövüyor onca hırsla? Yanına gitmeye korkuyorum. Öğretmen görse kızar, Vahit görse öldürür.

Bizimkiler uygun adım sınıfa yollanırken sıranın en arkasına geçiyorum. Eğilsem arabanın altını göreceğim, ama ona da korkuyorum. Öğretmen Barış'ın yanında hâlâ, ikisi sıranın başında, ağır ağır yürüyorlar. Herkesin başı önde.

Öbür tarafa dönüp kimseye görünmeden yavaş yavaş iniyorum yokuştan, bahçeye gelince koşmaya başlıyorum. Artık öğretmenin görmesi de sınıf arkadaşlarımın yetiştirmesi de umurumda değil. Çalıların arkasına siniyorum. Yüzükoyun toprağın üzerine yatıp bakıyorum arabanın altına: Adil. Boylu boyunca uzanmış betonun üzerine. Bitik, dermansız. Kolları yukarı doğru bir kalkacak oluyor, sonra hemen titreyerek düşüyor iki yanına. Vahit vurdukça vuruyor.

Adil'in kanını görüyorum, arabanın altından ince ince bana doğru akıyor. Kızıl siyah, uzadıkça uzuyor. Güneş vuruyor üzerine. Gözlerimi alamıyorum. Işıl ışıl parlıyor, sonra donuyor, siyaha dönüyor rengi. Simsiyah birikiyor önümde. Vücudunun neresinden aktı bunca kan? Göğsünün hırıltısını buradan duyuyorum. Git gide ağırlaşıyor.

Öldürecek mi? Kardeşinin canını mı alacak? Koşup öğretmene haber vermek istiyorum, kıpırdayamıyorum yerimden. Felç oldum sanki kalbim durdu duracak. Gözlerime yaşlar doluyor. Çimenleri yoluyorum, avuçlarımda sıkıyorum toprağı; dizlerimi, ayak parmaklarımı, yüzümü, toprağa gömüyorum, altına girmek ister gibi. Ölüm bu: Hem Adil'in, hem benimki. Gördüğüm öldürüyor beni. Soluksuz kalıp öleceğiz ikimiz de.

Ondan geriye doğru sayıyorum. Sona yaklaşırken ayak parmaklarımdan beynimin içine işleyen bir elektrik akımına tutulmuş gibi titriyor bütün vücudum.

"Teslim oluyorum!"

Vahit görüyor beni. Yumruğunun gölgesi düşüyor üzerime. Beynimi tek hamlede dağıtıyor.

Öykünün Hikâyesi:
Öykünüz ya da Eleştirisi

Behçet Çelik

Adımın yanında, "Öykünüz ya da eleştirisi önümüzdeki sayıda yayınlanacak" yazıyordu. On beş yaşındaydım, orta sona gidiyordum, nasıl heyecanlandığımı, ne çok sevindiğimi dün gibi hatırlıyorum. Dergiyi Dörtyolağzı'ndaki gazete bayiinden almıştım, alır almaz ilk iş gönderdiğim öykünün yayımlanıp yayımlanmadığına bakmış, görememiştim, ama algıda seçicilik olmalı, o minicik not hemen gözüme ilişmişti, "Öykünüz ya da eleştirisi…" Derginin adı *Son Yaprak*'tı. Adana'da yayınlanıyordu, ilk sayısını görür görmez almış, birkaç gün içinde elimdeki öykülerden birini temize çekip göndermiştim (elimde kaç öykü vardı hatırlamıyorum, ama üçü geçtiğini sanmıyorum). Adımın yanındaki o not ikinci sayıdaydı. Derginin ilk sayısını da, ikinci sayısını da saklamamış ya da kaybetmişim, o yüzden dergiyi kimin yayımladığını bilmiyorum. İsmiyle müsemma dört yapraklı bir dergiydi. Birkaç yıl sonra Orhan Velilerin yayımladığı *Yaprak*'ın tıpkıbasımını gördüğümde (*Yeni Yaprak* dergisi mi ek olarak vermişti, bir başka dergi mi, onu da hatırlamıyorum) adını ve biçimini nereden aldığını öğrenmiştim.

Üçüncü sayı ("gelecek sayı") yayımlanmadı.

Sebebi –başka pek çok dergide olduğu gibi– ekonomik olmalıydı, ama hep bir başka sebep varmış gibi geldi bana. Sene 1983'tü, 12 Eylül askeri darbesinin etkileri sürüyordu. Nedense dergiyi yayımlayan kişinin tutuklanmış olabile-

ceği ihtimali akla yatkın görünmüştü bana. Gene nedense tek kişinin ağırlıklı emeğiyle hazırlanıp yayımlandığını düşünmüşümdür *Son Yaprak*'ın; belki bu ikinci "nedense" çok yerinde olmadı, çünkü hayal meyal derginin künyesinde tek bir isim olduğunu hatırlıyorum, ama bundan da çok emin değilim. Dergilerin künyesinde zorunlu olarak sahip ve yazı işleri müdürünün isimlerinin yer aldığını, ama çok zaman dergilerin mutfağındakilerin bambaşka birileri olduğunu da göz ardı etmemek lazım. Belki de derginin künyesindeki hatırlamadığım o tek ismin dergiyle göstermelik bir bağı vardı, kim bilir?

Gönderdiğim öykü hangisiydi, nasıl bir öyküydü, bu da çıkmış aklımdan. O yıllarda yazdığım birkaç öyküyü (öykü denirse tabii) saklamışım, onlardan biri miydi, tek nüsha yazıp dergiye gönderdiğim, bende kopyası kalmayan bir öykü müydü, saklamışsam bile sonradan, dergiler gibi onu da kayıp mı ettim, bu soruların yanıtı yok. Hangi öykü olduğunu hiçbir zaman öğrenemeyeceğimden eminim, ama çok da şikâyetçi değilim bundan.

Bu hikâyeyi her anlatışımda vurguyu başka bir yere yapmam, ya da farklı bağlamlarda aynı hikâyeyi anlatmam mümkün. Derginin neden kapandığındaki belirsizlik, yayınlayanın kim olduğunu bilmemek hoşuma gidiyor. O kişiyle ya da dergiyi hazırlayan ekipten birileriyle aradan geçen otuz dört yıl içinde bir vesileyle tanışmış ya da yazdıklarından ötürü biliyor olma ihtimali hayal gücümü fora ediyor. Bir vesileyle bir araya gelirmişiz, laf lafı açarmış, hâliyle memleketten, Adana'dan konuşurmuşuz, "Vakti zamanında Adana'da bir dergi çıkarmıştık arkadaşlarla…" Hayli 'edebi' geliyor bunlar bana. Derginin isminde de bir işaret varmış üstelik: "Son" Yaprak. Yaprakların ve başka pek çok şeyin sonluluğu üzerine bir öykü gibi ya da sonun son olmayabileceği üzerine.

Adımı ilk kez basılı görmemin hikâyesindeki bu belirsizliklerin hoşuma gitmesinin nedeni öykü türünün insana belirsizlikleri sevdiren bir yanı olması. Her belirsizliği değil elbette, içerisinde bir şeylerin göründü görünecek halde kıpırdaştığı, durağan olduğunda bile az öncesindeki ya da biraz sonra başlayacak hareketi sezdiren. Edebiyattan hayata, insana, dünyaya ya da kâinata dair sapasağlam saptamalar ya da kesinlikli yanıtlar bekleyenlere sözüm yok, bunları barındıran sayısız yapıtı ayıla bayıla okumuşumdur, ama giderek daha uçucu, anlık esinlere açık ve insanı böylesi esinlere çağıran, her an karşıtına dönmeye ya da karşıtlıkların flulaştığı alanlara sürüklenmeye eğilimli insan hallerinin anlatılması daha bir hoşuma gidiyor.

Bazen şöyle laflar etmek geliyor içimden: "Edebiyat bir yanıt bulacaksa bile belirsizlikleri gidererek değil artırarak bulacaktır." Sonra bu saptama da pek tumturaklı görünüyor gözüme, cümlenin kendisini cümledeki iddiaya yakıştıramıyorum.

Başta anlattığım hikâyede üzerinden durulması gereken asıl (belki de tek) konu, o yaştaki bir yeniyetmenin ne demeye öykü yazdığı oysa. Bir dergiye göndermesi, yayınlanması ya da derginin kapanması nedeniyle yayınlanmaması

Fotoğraf: Naime Narin

o kadar önemli değil. Neden böyle bir uğraşa kaptırdı kendini? Bildiğim, tahmin ettiğim yanıtları var bu sorunun, ama bilmediğim yanıtları da olsa gerek. Bu gibi soruları yanıtlamaya çalışırken her daim bir ölçek "belirsizlik payı" bırakmayı galiba öyküyle haşir neşir oldukça öğrendim. Bulduğum, bulduğumu sandığım, aslında sadece o anda aklıma geliveren yanıtların dışında da yanıtlar olabileceği ihtimalini aklımın bir köşesinde tutuyorsam, yeni yanıtların, farklı yanıtların peşine düşmem, yeni bir şey keşfetmem mümkün. Tersine, bir kez verilmiş kesinlikli yanıtla konunun kapandığına, mühürlendiğine kanaat getirmişsem, o anda yanlış bir noktaya değinmiyor olsam bile, bu noktanın eksikli olması pek muhtemeldir. Üstüne üstlük aynı yanıtı daha sonra da ezberden verip duracağım anlamına gelir ki o mührü berkitmekten başka bir şey değildir bu.

Öykünün gündelik hayata katkısı var mıdır, olur mu? Bu konuda varmış gibi geliyor bana. Günümüzde belirsizlik alanlarına değinen çok kuram var, ama meselelere böyle bir bakışla bakmaya öyküyle başladığımı sanıyorum. Ama buna "öykücü gibi bakmak" demeyeceğim; "öykücü gibi bakmak" dendiğinde bana çağrışan sokaklardan, insanların arasından geçerken sağa sola yazılacak öykü arayarak bakan biri –evlerden ırak! Belki "öyküden bakmak" daha uygun. (Yazarın yanı sıra okuyucu da bakar öyküden, hatta esas olarak o bakar.)

Gelgelelim, o yeniyetmenin o sıralardaki hallerinin öyküsünü yazmaya kalksam, bu yazıda olduğu gibi dergi bahsini öne çıkarır, öykü kişisinin derginin üçüncü sayısını bekleyişini anlatırdım, belki de tam olarak ne zaman üçüncü sayının hiçbir zaman yayınlanmayacağına kanaat getirdiğini hatırlamaya çalışırdım. Öykünün içine korsan bir mesaj koyardım belki de, tam şimdi yapmakta olduğum gibi, "Edebiyat yazarın yaşadıklarını ve yaşamadıklarını hatırlama çabasıdır." Böyle apaçık yazmaz, ima etmeye çalışırdım. Bir yandan da öykü yazmanın ve yayınlamanın onun için neden bu kadar önemli olduğunu sezdirmek isterdim –belli belirsiz. Saklamış olmak için değil kesinlikle; öykü okuyoruz bulmaca çözmüyoruz! Bir derdi olduğunu duyurmak için, onu kalem kâğıtla buluşturan bir derdi olduğunu –tam olarak ne olduğunu bilemesek de. Dünyaya kafa tutmak mı, başkaları kendisini sevsin, önemsesin diye mi ya da kelimelerle içli dışlı olmaktan, onları yan yana getirip insanlar, evler, yakınlıklar, dünyalar kurmaktan aldığı haz mı, içini dökmek mi?

O yaşlarda öykü konusunda böyle ahkâm kesmezdim; sevdiğim öykücüler vardı, onların öykülerini neden sevdiğim hakkında çok düşünmüş de değildim, öykülerini neden sevdiğime ilişkin ufak tefek bir şeyler seziyor olsam bile bunları kelimelere dökmek aklımdan geçmezdi. Yine de onların yazdıklarından bir şeyler öğrenirdim. Edebiyatın sunduğu çok özel bir eğitim var: bir yanıyla duygu eğitimi, ama bir yanıyla da ifade eğitimi, başkalarından çok insanın içinden geçenleri kendisine ifade etmesinin eğitimi. Okumanın rahle-i tedrisinin yanında, yazmanın da bir rahle-i tedrisi var. İlk adımlarından biri taklit etmek bu-

nun, ama ilk adımı, orada takılıp kalmamak şartıyla taklit de muazzam bir öğrenme biçimidir – hiçbir şey değilse kalem alıştırmasıdır. Ortaya dört dörtlük bir öykü çıkması gerekmez, öykü çıkması bile gerekmez, düşünceleri, izlenimleri ha bire kelimelere dökmek, dönüp dolaşıp, yırtıp düzelterek uğraşmak, zihinde ve bilekte isabet oranını artırır.

Daha önce de bir yerlerde çeşitli vesilelerle bahsettim, bende öykü okuma tutkusu Sait Faik, Orhan Kemal ve William Saroyan'ın kitaplarıyla başladı; durup dururken, Türkçe öğretmeni ödev vermemişken, kendi kendime öykü yazmaya kalkışmam da… O yıllarda bu usta öykücülerin kitaplarını okumamış olsam, öyküyle yolum ileride belki gene kesişirdi, ama büyük bir olasılıkla farklı bir şekilde olurdu. Ertesi senelerde öykü yazma konusunda beni cesaretlendiren bir başka yazar daha çıktı karşıma: Oktay Akbal. Bazen onların öykülerini okumuş olmanın beni nasıl etkilediğini, onlardan neler öğrendiğimi bulmaya, hatırlamaya çalışırım; o yıllarda okurken altını çizdiğim satırların, sonraları yazdığım kimi öyküleri andıran duyarlıkların, kurgu ya da söz dizimlerinin peşine düşerim, ama bu soruya tam bir yanıt vermemin imkânsız olduğunu da bilirim. Yine de şundan eminim: sadece yazmak konusunda değil, yaşamak konusunda da etkileri oldu üzerimde, yaşadıklarıma, yaşananlara bakmak, görmek ve bunları ifade etmek, anlatmak konularında da.

Beri yandan, yazı boyunca yineleyip durduğum (sadece bu yazıda değil, öykü üzerine bir şeyler karaladığım hemen her sefer, kendi cümlelerimden bıkmama neden olacak sıklıkta değindiğim) öyküde her şeyin açıkça anlatılmaması, bir şeylerin belirsiz kalması bahsi, esas olarak, çok sonraları, başka iki yazarın öykülerini dönüp dolaşıp okuduğum sıralarda aklıma düştü. İlk iki öykü kitabımı yayımlamamın ardından pek bir şey yazmadığım bir dönemdi. Bilinçli bir geri çekilme değildi, zorunluluk olduğu bile söylenebilir, arkadaşlarımla birlikte yayımladığımız *Yazılı Günler*'i ekonomik nedenlerle kapatmak zorunda kalmıştık, ister istemez yazma ve yayınlama konusunda bir kırgınlık olmuştu; bir yandan da okul, staj bitmiş, iş güç derdine düşmüştüm, bilmediğim, yepyeni bir düzlemdeydim, oturmamış bir dolu şey vardı hayatımda. O dönemde okuduğum Vüs'at O. Bener ve Raymond Carver'ın öykü kitapları beni çok etkiledi. Nasıl öyküler yazmalı sorusuna yanıt olmaktan önce, öykü okumayı ve yazmayı sevdiğimi hatırlattılar.

Az sonra yazacağım şeyin de doğru bir saptama mı, yoksa sonradan yaptığım bir yakıştırma mı olduğundan emin değilim, (her ikisi ya da hiçbiri de olabilir). Yazmayı sürdürmek için bir şeylerin illa oturması gerekmediğini, hatta bunun imkânsızlığını, böylesi beklentilerin beyhudeliğini ve bu oturmamışlık hâlinin öykünün dokusuna daha uygun olabileceğini az çok sezmemde de bu sevdiğim öykücülerin etkisi, sanırım, hiç az değil.

Öyküleri Neden Okur ve Yazarız?

Lorrie Moore

İngilizceden Çeviren:
Soner Sezer

Öykü gecenin içindeki bir gürültüdür. Orada uzanmış, edebiyatın beynelmilel yuvasında sessizce dinleniyorsunuzdur ve duvarların içinden gelen bir ses duyarsınız, borulardan yükselen bir sıcaklık dalgası, bir tıkırtı, saçaklara yerleşmiş buz tabakasının aşağı sarkması, koşuşturan hayvanlardan yükselen bir patırtı, döşeme tahtalarından gelen gıcırtı, sanki merdivenleri çıkan birinin gürültüsü...

Hayat da böyledir işte, şaşılası ya da tam olarak beklenmedik. Zaten öykülere bunun için ilgi duyarız; en azından hayatın canlı bir temsili, dönülmüş, geride bırakılmış karanlık bir köşesi ya da gizlenmiş olanı keşfetmemizi sağlayan aydınlatılmış bir parçası oldukları için. Medeni bir toplumdaki bireyin günlük hayatında, bir öyküyü; belirli bir açıdan, belirli bir tonda, bir fiske gibi tanınabilir ama yine de sarsıcı, yani hem tanıdık hem de tuhaf olan bir hâlet-i ruhiyenin şekillendirdiği bir şekilde –köşe, mola, gün, toplum: Ânın, başka bir hayatın ve bilincin sözsel karşılığı olan, tam bir kesinlik ve gayeyle sunulan o mükemmel formül– okumak için yeterince zaman bulduğu bir mola ânı gelir.

Hayatın rutini içerisinde sıkıntılarını görmezden geldiğimiz insanlarla birlikte vakit geçirme ihtiyacını hissetmemizi sağlayan demokrasi ve merhametin o tatlı şoku! Ring Lardner'ın cahil berberi mesela (Lardner'ın başka bir yerde yazdığı gibi; "Sus, açıkladı,"). Ayrıca Lauren Groff'un garip kişileri ya da

Edward Jones'un terk edilmiş mahkûmları. İşte hikâye anlatıcılığının var olma sebebi en başta budur: Georgia O'Keefe'in ifadesiyle, "uzak yakın"lardan bizi haberdar etmek. Öyküler bize bir tomruğun altında öbeklenmiş rengârenk bir pisliğin varlığını hatırlatır. Var oluş sebepleri; bizi, zihni çepeçevre saran duvarlara hem çarpmak hem de o duvarların dışına çıkarmaktır. Diyelim ki İsa hakkında aklınıza takılan bir ya da iki soruya (yanıt vermek değil) can vermek için vardırlar. Bir öyküyü okuyup bitirin; sonrasında sağlıklı yaşamınıza, daha düzenli egzersiz yapmaya, bozulmamış doğayı (ne şanslısınız!) takdir etmeye ve bir gece (şu öyküde anlatılan kasvetli ve fırtınalı olana değil) açık gökyüzüne bakıp harikulade evrene hayran kalmaya devam edebilirsiniz.

İlginç bir öykü yazın ve gerçek olsun. Hikâye anlatıcıları bunun için yaşarlar. Flaubert örneğinde hikâye anlatıcılığı sorgulayıcı ve varsayımsaldır. İnandığımızı bulmak için hikâyeler anlatırız. Joan Didion örneğinde, "yaşamak için" hikâyeler anlatırız. Şehrazad örneğinde ölmemek için anlatırız. Öyle görünüyor ki; rüyalar, yaşam için fizyolojik olarak gereklidir. Büyük olasılıkla rüyalardan uyanmanın gerekli olduğu gibi. Nörolojik deneyler rüyadan mahrum kalan hayvanların, fiziksel açlık durumuna kıyasla daha hızlı öldüklerini gösteriyor. Aynı zamanda bilim tesadüfi olaylara anlam ve düzen vermekte hikâyelerin zihne yardımcı olduğunu söylüyor. *Science* dergisindeki yeni bir araştırmaysa Alice Munro öykülerini –özellikle, *Bazı Kadınlar* adlı öykü kitabını– okuyanların, bu öyküleri okumamış olanlara göre sosyal ve psikolojik iç görüler anlamında daha başarılı olduğunu ortaya koyuyor.

Pekâlâ, bunları zaten biliyorduk. Ama şimdi deneye dayalı bazı verilere de sahibiz.

Lorenz Hart'ın sözleriyle, "Uyanık olduğunuzda, düşündüğünüz şeyler / Düşlediğiniz düşlerden gelir / Kanatları ve daha birçok şeyi olan düşünceler / Göründükleri kadar nadirdir" (ç.n. *Babes in Arms* adlı müzikalde yer alan *Where or When* adlı gösteri müziğinin sözleri). Ayrıca Hart şöyle yazmıştır: "Giydiğiniz giysiler daha önce giymiş olduklarınızdır." Masa başındaki her yazara tanıdık gelecek bir durum bu. Ne demişler? Broadway (müzikal) için her zaman biraz yer vardır.

Öyküler aklımızın içindeki sorunlarla ilgilidir. Bir parça hüzündür. İnsanın karakterinin çeşitliliğini açığa çıkaran şarkılar ve çığlıklara benzerler. Gizli kalmış sıradanlık ya da sıradan gizemdir öyküler. Grace Paley'nin sözlerini ödünç alırsak, öyküler insanoğlunun küçük rahatsızlıklarıdır, aynı zamanda sayfanın dışına taşan bir dizi daha büyük rahatsızlıkla da diyalog kurabilirler. Yine de; ön planda olan eyleme odaklanmak, belki biraz da mükemmel bir akşam yemeğindeki gibi gergin ve nükteli bir biçimde, ay ışığı misali keskin ve sâfiyane bir tecrübeye kapı açar. Yazarlar böylesi bir akşam yemeğine kendilerine ve başkalarına ait olan kalpleri, zihinleri, davranışları ve hayatları kaydetmeye giderler. Bir akşam yemeğinde bile hepimiz zengin ve fakiri, yaşam ve ölümü, birbirine

baskın çıkmaya çalışan şimdi ve geçmişi, birbirini itip kalkan ahlaki hüner ve yenilgiyi görmek isteriz. Okurlar kaçışa değil görüşe, duyuşa ve ele alışa tanık olmayı arzularlar. Onları şaşırtmak, onlara meydan okumak ve bir açıdan da onları onaylamak gerekir. Başka bir deyişle, okur kendi tecrübesini yaşamalıdır.

Bir öykü için tamamıyla yeni bir dünya ya da sıfırdan bir sosyal ortam kurmak yahut –kısıtlı bir uzam ve zamanda– daha önce hiç benzerini görmediğiniz ve yazar için de bilinmez olanı ortaya koymak zordur. Dolayısıyla öyküler hâlihazırda var olan dünya üzerinden şekillenir, yazarın zihninde yaşattığı, mecaz-ı mürsel ile kabataslak ortaya konulabilecek ve ayrıca hiç yoktan ortaya çıkmasına gerek kalmayan yapılardır. Yazar kendi dünya görüşünü, gözlemlerini, üslubunu ve sesini ortaya koysa da kurulan bu düzen ve altyapı okur tarafından bir noktaya kadar tanınır ve paylaşılır. Böylesi bir temele aşina olmayan birisi ya da öykünün konu, uzunluk, bakış açısı ve diğer teknikler açısından oldukça zengin olabileceğinin farkında olmayan bir okur, mesela zombi istilası tarzı anlatılarda yolunu kaybedecektir. Öykünün alamet-i farikası –öykü zaman zaman bir novella uzunluğunda olsa bile– yoğunlaşmadır. Öykü meselesine ya da konuya, konunun farklı sorunsallarına doğrudan girmeyi ve sonra her şeyin altını üstüne getirmeyi gerektirir. Şüpheciliği bir sanat biçimi hâline getirir öykü. Uzun anlatılardan daha derin ancak daha kısıtlı bir misyonu vardır: Meseleyi açmak yerine meselenin derinine inmek. Öykü de şiir gibi, her bir satırına özen ister. Oyun gibi, sahneden sahneye temkinle ilerler. Öykü tesirli, hakiki ve çarpıcı olmak istese de, her zaman ölçülü olmak durumunda kalır. Yoğunlaştırma hüneri ve zaman içindeki hareketiyle öykü, beklenmedik dönüşler ve kıvrak biçimler alır. Öykü likra kadar esnektir ama bu hata kabul edebileceği anlamına gelmez.

Türü ele alır ve türle ilgili genelleştirmeler yaparken oldukça verimli ve birbirinden farklı imgeler akla gelir, bu da öykü yazarlarının hepsinin bildiği bir durumdur: Öykü, çoğunlukla bir kuram-yıkıcıdır. Öykü üzerine resmi beyanlarda bulunurken insanın dili dolaşır. Bu konuda harcanan yoğun çaba insanı, argümanlar, metaforlar, taraflı savlarla oldukça karışık bir noktaya sürükleyebilir. Öykünün, edebiyatın premodern olarak kalan tek türü olduğu söylenmiştir. Burada iddia sahibinin kamp ateşi başında, tek oturuşta anlatılabilecek hikâyeleri kastettiğini sanıyorum. Bu bakış açısından bir öykü, primitif bazı tatları sürdürür. Yani ölçüsü her zaman duruma uygundur.

Ama aynı zamanda öykünün en erken modernist edebiyat türü olduğu da ifade edilmiştir (ki ben bu görüşe daha çok katılırım). Çünkü yola gelmez insan zihninin ve iç dünyasının bir kaydı ve bileşkesi olarak öykünün, tesir ve etkileyicilik açısından bir rakibi daha yoktur.

---

*Bu yazı; Lorrie Moore ile Heidi Pitlor'un editörlüğünü yaptığı ve Houghton Mifflin Harcourt tarafından yayınlanan *100 Years of the Best American Short Stories* (En İyi Amerikan Öyküleri'nin 100 Yılı) adlı kitapta Lorrie Moore'un yazdığı *Giriş* bölümünden alıntılanmış ve *Why We Read (And Write) Short Stories* adıyla Literary Hub (lithub.com) internet sitesinde yer alan İngilizce orijinalinden çevrilmiştir.

Kiraz Ağacı

Mustafa Çöçelli

Bütün hikâye dayımgillerin memleketteki bahçelerinden getirdikleri torba torba kirazı bir oturuşta yememle başladı. Kirazların başına öyle aç oturdum ki, çekirdekleri ile birlikte çiğnemeden yuttuklarım bile oldu. Dolgun dudakları andıran meyvelerle işim bittiğinde, bütün gece kurbanlarının kanını iştahla emmiş bir vampirden farkım kalmamıştı. Ağzım, dilim, parmaklarım ve hatta tırnak aralarım olduğu gibi koyu kırmızıya bulanmıştı.

Yatma vaktini çoktan geçirmiştim. Kalktım elimi yüzümü yıkadım. Üzerimdeki kıyafetlerle birlikte olduğu gibi yatağa yığıldım. Gecem, tahmin edeceğiniz üzere, pek sevimli geçmedi. Kâbuslar, karabasanlar peşimi bir türlü bırakmadı. Uzun senelerdir hatırımda bile olmayan yüzler karşıma çıkarak sonraki gün unutacağım soruları sorup sonraki gün anımsayamayacağım cevapları yokluyorlardı. Ardından bir koşuşturma başlıyordu, koyu kırmızı renkte şaraplar akan ırmakları geçip ala çalan ağaçlara tırmanıyordum. İri, parlak, kırmızı bir günah meyvesini ağacın dallarından koparıp sayıklayarak öpmeye koyuluyordum.

Sabah uyandığımda berbat haldeydim. İçimde bir boşluk hissediyordum ve bu boşluk bedenimi tepeden tırnağa soğuğa kesiyordu. Bütün geceyi iş yerinde, mesaide geçirmişim gibi kafamın içi dopdoluydu. Birbirine karışan görüntülerin verdiği huzursuzluk benzeri duygunun pençesine düşmüştüm. Benliğimde tedirgin bir duygunun filizlendiğini hissediyordum. Meğerse; filizlenen illet,

Çizim: John Sokol

yuttuğum kiraz çekirdeklerinin ta kendisiymiş de haberim yokmuş. Bağımsız bir iradenin uyanışı sandığım bu hissiyat, mide duvarıma yapışan kör olası bir kiraz tohumundan başka bir şey değilmiş.

Yeni ruh hâlimi mide üşütmesine yorup hayatıma kaldığım yerden devam ettim. Hiç adetim olmasa da birkaç tane hapı midemi rahatlatır diye yuvarladım. İş ve ev arasındaki kısır döngüde geçen monoton hayatıma dönmek zorundaydım. Aristo'yu kıskandıracak felsefi çıkarımlar alkollü arkadaş toplantılarını bekleyebilirdi.

Masamın başında çalışırken acıdan kıvranarak yere düşene kadar yediğim kirazlar aklımın ucundan geçmemişti. Sağ olsunlar, arkadaşlar koluma girip en yakındaki devlet hastanesinin aciline beni ulaştırdılar. Şiddetli karın ağrısı çekiyordum. Felsefedeki uzmanlığımızı dâhiliye branşında da konuşturup, yolda hep birlikte apandisitten şüphelenmiştik. Acil doktorunun elle muayenesinden sonra şüphelerimizde yanıldığımız ortaya çıktı. Doktor midemde bir kitlenin olduğunu, ultrasona girmeden herhangi bir tanı koymayacağını bir çırpıda söyledi. O ecel saatleri nasıl geçti bilemezsiniz. Kitle kelimesini duyunca insanın aklına hemen kötü hastalık geliyor.

Ultrason sonucunu gören doktorun kayıtsız hâli birden meraka dönüştü. Mide duvarımda tanımlanamayan bir nesne dallanıp budaklanmıştı. Ultrason görüntülerini bana da gösterdi. Yuvarlak bir nesneden kök benzeri uzuvlar bağırsaklarıma doğru yol almışken, midemin girişine fidan gövdesini andıran başka bir uzantı yürüyordu. Sanki ultrason görüntüsüne değil de yeni yeni canlanmaya başlayan bir fideye bakıyorduk. Nasıl olduysa, o dakika aklıma yuttuğum çekirdekler geldi ve acil doktoruna o kırmızı geceyi anlattım. Yüzüme garip garip bakan doktor, nabzımda ve tansiyonumda bir sıkıntı olmadığını, ağrı kesicilerle günü geçirmemi önerdi. En kısa zamanda da bir poliklinik muayenesine gitmem gerektiğini söyledi. Hayati bir tehlikem olmadığı için acil servisinden taburcu oldum.

Ne yapacağımı bilemez halde evin yolunu tuttum. Ciğerlerimden hışır hışır seslerin geldiğini zannediyordum, bağırsaklarıma doğru kımıl kımıl ilerleyen uzantılar hissediyordum.

Çok susamıştım. Sürahi sürahi su içmek istiyordum. Evde duran damacanadaki su yetmeyince, ağzımı mutfağın musluğuna dayadım fakat ne kadar su içersem içeyim dudaklarımdaki çatlaklar bir türlü kapanmıyordu. Ben de küveti olduğu gibi su ile doldurup içine uzandım. İçim yanıyordu.

Erkenden yattım. Uyku âlemine ne zaman geçiş yaptığımı anımsayamıyorum. Rüyamda, etrafım arılar tarafından sarılmıştı. Sıra sıra üzerime atlıyorlar, bir şeyler toplayıp uzaklaşıyorlardı. Benim ise kollarım ağırlaşmıştı. Onları savuracak kadar gücü kendimde bulamıyordum. Yardım istemek için bağırdım ama arı vızıltıları içinde kendi sesimi bile duyamıyordum. Sonra, nasıl oldu bilmiyorum, arıların hepsi kayboldu. Üzerim yapış yapıştı. Vücudumun neresi-

ne dokunsam elim oraya yapışıyordu. Elimi zorlukla kendi vücudumdan kurtarabiliyordum. Kollarımı iki yana açıp vücudumdan ve çevremdeki nesnelerden iyice uzaklaştırdım. Sonra yürümeye çalışınca, ayak tabanlarımın da yere yapıştığını fark ettim. Tarif edilemez bir telaşın pençesine düşmüştüm. Nereye gideceğimi bilmiyordum. Gideceğim yeri bilsem, oraya ulaşabilecek miyim hiçbir fikrim yoktu. Her adımımı bir öncekinden çok daha zor atıyordum. Ellerimle bir yerleri tutunmaktan çekindiğim için, onların desteğinden de yoksundum. Adım atmayı bırakırsam olduğum yerde çakılı kalmaktan korktuğum için tükenene kadar yürüdüm. Bütün enerjim bitince korktuğum başıma geldi. Az biraz dinlenip bütün gücümle ayaklarıma asıldım ama artık onları yerinden oynatamıyordum. Kollarım ise hareketsizlikten olacak iyice katılaşmıştı. Bir zaman böylece geçti. Sonra nereden geldiğini bilmediğim tipler, elleriyle çenelerini tutarak çevremde gezinir oldu. Hepsinin ortak özelliği kirli sakallı olmaları ve renk renk kareli gömlek giymeleriydi. Yüzlerine bakıyordum ama hiç göz göze gelmiyorduk. Etrafımda dönüyorlardı ve ellerini çenelerinden ayırmadan dikkatlice izliyorlardı beni. İçlerinden birisi cebine nasıl sığdığını anlamadığım kocaman bir makası çıkarttı ve parmaklarımı kesmeye başladı. Ben acı içinde kıvranırken, avaz avaz bağırmak istiyordum ama dudaklarım birbirine yapıştığı için sesim çıkmıyordu. Sonra en arkada duran, en iri yapılı olanları elindeki kocaman baltasıyla bana doğru saldırdı. İşte o anda canhıraş bir mücadeleyle, artık iman gücü mü dersiniz, ne dersiniz bilmem, ayaklarımdan birisini topraktan kurtarıp adama sıkı bir tekme savurdum. Aynı tekmeyi yatağımda da savurmuş olmalıyım ki irkilip ter içinde bağırarak uyandım.

Kanım güneşi çekiyordu. Odanın içinde duramadım. Mahallenin parkına doğru yürüyüp güneşin doğmasını bekledim. Koca ateş topu kendini gösterince kemiklerim ısındı. Canlandığımı hissettim. Ciğerimden gelen hışır hışır sesler çoğalmıştı. İçimde büyüyen fidanın yaprakları ciğerlerime dolarken, kökleri de bağırsaklarımı sarıyordu; biliyordum. Nedense, rüyamda korktuğum kadar korkutmadı beni bu durum. Spor ayakkabıları ve eşofmanları ile sabah yürüyüşlerini yapmaya kalkan emekli tipler yüzümü görünce gözlerini belerterek kaçışıyorlardı. Ayağa kalkıp, hiç mi ağaç görmediniz kardeşim diyesim geldi, nedense. Gözlerimi ovuşturmak için yüzümü yokladığımda burnumdan bazı yaş dalların çıkmakta olduğunu fark ettim. Çekiştirdim dalları. Anladım ki kökler ta içime kadar iniyordu. Fazla zorlamadan yerimden kalkıp evin yolunu tuttum.

Soyundum güzelce ve holdeki boy aynasının karşısına geçtim. Tenimin rengi değişmişti. Yer yer yeşil lekelerle kaplanan bir vücuda sahiptim artık. Burun deliklerimden çıkan dalları daha iyi görebiliyordum. Dalların ucunda yeni yeni tomurcuklanan yapraklar bile seçilebiliyordu. Ağzımı açıp genzimi yokladım. Başka dalların ağzımın içine dolması işten bile değildi. Kanepeye boylu boyunca uzandım. Ne yapmam gerektiği hakkında en ufak bir fikrim yoktu. Doktora

mı gitmeliydim, yoksa iyi bir botanikçiye mi? Maharetli bir bahçıvan iş görürdü belki de. Tarım ilaçlarını kullanarak içimdeki fidanı kurutmak geldi aklıma. Sonra ilaçlar beni de zehirler diye caydım bu fikirden. Hem bu halde hangi dükkâna girsem, çığlığı basan esnaf sopayla beni kovalardı.

Gazete manşetlerini şimdiden görür gibiydim: Ağaç adam bulundu, Orman ve Su İşleri Bakanlığı açıklama yapmaktan kaçınıyor, esrarengiz olaya Park ve Bahçeler Müdürlüğü el attı… Herhalde devlet büyüklerimizin işi gücü bırakıp benimle ilgilenecek halleri yoktu. Unutulup gidecektim. Kendi başımın çaresine bakmak zorundaydım. Dayımı aramak geldi aklıma. Hâl hatır sorduktan sonra kirazdan rahatsızlananlar oldu mu diye sordum. Dayım, yok öyle bir durum, kirazı bir yiyen bir daha istiyor, dedi. Anlaşılan kimse benim gibi aptallık edip çekirdeklerini yutmuyor uğursuz meyvenin diye düşündüm. İyice dallanıp budaklanmadan yardımıma yetişecek birilerini bulmalıydım. Devlet hastanesine gitmekten başka çarem yoktu. Genel cerrahi bölümünden sıra almak istedim ama bütün randevular doluydu. Zamanım daraldığı için tamamen kiraz ağacına dönüşmeden önce iyi bir doktora görünmem şarttı. Yakınlardaki özel bir hastaneye gidip genel cerrahi bölümünden sıra aldım. İnsan parasıyla muayene olunca burnundan ya da kulaklarından fışkıran dalları bile garipsemiyor insanlar. Doktor üzerimdeki giysileri soyup bir güzel muayene etti beni. Kan tahlili ve röntgen istedi. Bir de ısrarla son zamanlarda şüpheli bir cinsel ilişki yaşayıp yaşamadığımı sordu. Ben yok dedikçe üsteliyordu. Ne yaşadıysam dosdoğru anlatmam icap ediyormuş. Bunları uygun bir dille anlattıktan sonra tanımadığım herhangi biriyle birlikte olup olmadığımı tekrar tekrar sordu. Ben de tanımadığım herhangi bir ağaçla birlikte olmadığımı söylemek zorunda kaldım artık. Sadece dayımın bahçesinden gelen kirazları çekirdekleri ile birlikte yutmuştum işte. Gözlerindeki şüphenin dinmediğini gördüm. Üzerimi giyinip odadan çıktım ve tahlil sonuçlarını beklemeye koyuldum.

Baya yüklü bir fatura ile birlikte gelen tahlil sonuçları temiz çıkmıştı. Röntgende ise içimde büyüyen fidan basbayağı seçilebiliyordu artık. Doktorum, derimdeki renk değişimden ötürü beni deri ve zührevi hastalıklar bölümüne sevk etti. Oradaki cinsel münasebet sorularından sonra, bağırsaklarımı saran köklerin tetkiki için iç hastalıklar bölümüne yollandım. O bölümdeki muayenem bittikten sonra ise göğsümü saran dallar incelensin diye göğüs hastalıkları bölümüne gittim. Hangi nedenle hangi bölüme gittiğimi bilmeden nöroloji, tıbbi genetik ve kulak, burun, boğaz hastalıkları bölümlerine de uğradım. Sonra her bölümün doktorları başıma toplanıp nasıl bir sendrom ile karşı karşıya kaldıklarını anlamaya çalıştılar. Ellerini çenelerinde tutarak fısır fısır bir şeyler konuşuyorlardı. Ardından kötü bir haber almışçasına susup uzaklara dalıyorlardı, hep birlikte bana dönüp dik dik baktıktan sonra ateşli tartışmalarına kaldıkları yerden devam ediyorlardı.

Ağız maskelerini takıp çevremde turladılar. Ellerine birer sopa alıp sağımı solumu gösteren, tepki veriyor muyum diye dürtenler bile oldu. Bense bir süs bitkisinin durgunluğuna bürünerek oturduğum yerden bütün olanları sessiz sakin izledim.

Başka kan tahlilleri yapıldı, başka röntgenler çekildi, başka ultrasonlara girildi. Bütün muhabbet döndü dolaştı yine benim şüpheli cinsel birliktelik yaşayıp yaşamadığıma geldi. Kimseyi inandıramadım ya, yine de yok öyle bir şey diyerek isyan ettim. Günün sonunda bazı tahlil sonuçların bir iki gün içinde çıkacağını, kesin yargıya varabilmek için bütün sonuçların beklenmesi gerektiğini anlattılar. Ben de kafamı sallayarak kolumun altındaki dosyalarla birlikte hastaneden ayrıldım.

Yorgun argın eve girdiğimde içim yanıyordu. Damacanada su olmadığı için ağzımı yine musluğa dayamam gerekti. Artık iyiden iyiye dallarım sağa sola takılmaya başlamıştı. Derim dökülüyor yavaş yavaş kabuk bağlıyordum. Küvetin içini suyla doldurarak bir güzel uzandım. Birazcık olsun rahatlamıştım.

Yatağıma uzandım. Karmaşık düşüncelerin koynunda uykuya daldım. Rüyamda, dünya üzerindeki en yaşlı ağaç olmuştum. Belediye başkanının adıma verdiği kokteylde bilmem ne mobilya firmasına açık artırma ile satıldığım açıklanmıştı. Alkışlar eşliğinde koca bir baltayla gövdemi yardılar. Kurban keser gibi hemencecik orada dallarımı budadılar. Belediye başkanı yanına bir usta alıp oracıkta benden çok güzel bir oturma takımı yaptı. Sonra bir baktım kalabalık üzerime oturmak için birbiriyle yarışır oldu. Üzerime oturmak için kavgaya tutuşan kalabalığı ayırmak için özel kuvvetlerden oluşan bir tim helikopterlerden bize doğru ateş açtı. Şenlik birden yağmaya dönüşmüştü. Benden yapılan koltukları birileri kaşla göz arasında çoktan yürütmüştü. Kanepeler ise çoktan parçalanmış yerlerde sürünüyordu. Peki ben nereden bakıyordum bütün bu olanlara. Bunu fark etmemle birlikte uykumdan uyanmam bir oldu. Hangisi daha fenaydı bilmiyorum. Rüyam mı, yoksa uykusundan uyandığım gerçekliğim mi, bilemedim.

Artık kendimi ayna karşısında inceleyerek daha da fenalaşmak istemiyordum. İyice dallanıp budaklanmaya başlamıştım işte. Küfürler savurarak ufak bir bavul hazırladım. Her şeyin başladığı o yere, dayımın bahçesine gitmek zorundaydım. Memlekete giden ilk otobüste kendime yer ayırttıktan sonra terminalin yolunu tuttum. Ne taksici ile bir kelime konuştum ne de muavinle. Baharın müjdecisi gibi kalabalığın içinde dolaşıyordum işte; daha ne olsun? Otobüste ağaç yanı isteyen olmadığı için iki koltuğa da yayıldım. Altı saat süren yolculuğu bol bol su içerek geçirdim. Dayımın evinin avlusuna adım attığımda yengem bir çığlık atarak bağırdı. Fenalaşan yengemin yardımına komşular yetişti. Yetişen komşuların bir kısmı da fenalaşınca, dayımı dükkânından çağırmak icap etti. Herkes avludaki çardağın altına toplandı. Yas evine dönmüştü dayımların evi. Dayım eve gelince, çocuğun başında ne toplanıyorsunuz, burası yas

evi mi, haydin herkes dağılsın diyerek millete çıkıştı. Dayıma sarılacaktım ya, dallarım adamcağıza batar diye uzaktan elini sıktım. Kolumun altındaki dosyaları gösterip kirazları çekirdekleriyle yuttuktan sonra böyle olduğumu, hastaneden bir fayda gelmediğini anlatıp durdum. Yengem dizlerini döverken, dayım ona da çıkıştı. Kıyamet mi kopmuşmuş. Yeğeni sapasağlam duruyormuş işte karşısında, derdi veren Mevla'm elbet dermanı da verirmiş, telaş etmemeliymişiz. Bana, yol yorgunusundur diyerek yatacak yer serdirdi. Hemencecik orada uykuya daldım.

İşler dayımın umduğu gibi gelişmedi. Kasabanın imkânları şehirdekilerden çok daha yetersizdi. Zaman geçtikçe eve de sığamaz oldum. Meyve bahçesinde geniş bir yere aldılar beni. Bacaklarımı saran kabuklar iyice katılaştı. Gözümün önüne geçen dallarım yüzünden etrafımı göremez oldum. Kasabanın doktorları her gün beni ziyarete gelirken, bu gelişler haftada bire, ayda bire düştü. Sonra ne gelen oldu ne de giden. Ben ise meyve bahçesinde kendime bol güneş alabileceğim bir yer seçmiştim. Güneş alıp suya doydukça uzayarak genişledim, toprağa iyiden iyiye kök saldım. Zaman geçtikçe ağzım da kabuk bağladı, konuşamaz oldum.

Şimdi mi ne yapıyorum? Bu bahar ilk meyvelerimi vereceğim. Değişik bir duygu olacak benim için. Sulu kirazların dallarımdan sarktığını şimdiden hissedebiliyorum. Dayıma gelecek olursak o hâlâ ümidini kesmiş değil. Bıkmadan, usanmadan; kaymakamla, jandarma komutanıyla, hekimler odası başkanıyla konuştuğunu anlatıp duruyor. Öfkesinden bahçedeki diğer kiraz ağaçlarını kesti; bir ben kaldım. Her gün dallarıma çaput bağlamaya gelen köylüleri kovuyor. Ne dilekler diliyorlar bir bilseniz. Sevdalı olanından, çocuk isteyenine kadar her tür insan çareyi benim dallarımda arıyor. Ben kendime bile derman olamadım size nasıl yardım edeyim demek geliyor ya içimden; susuyorum.

Bazen eski bedenimi rüyalarımda görüyorum. Sabahları kalkıp elimi yüzümü yıkıyorum bir güzel, tıraş oluyorum. Poğaça ve çayla kahvaltı yapıyorum. Otobüs bekliyorum sonra. Şehrin merkezine doğru yol alıyorum. Sıradan insanlarla birlikte fark edilmeden kalabalığın içinde kayboluyorum. İş yerinde ayaküstü sohbet ediyorum arkadaşlarımla. Fena değil diyorum, hâlimi hatırımı soranlara. Yaşıyorum işte sıradan bir insanın hayatını. Ne güzel yuvarlanıp gidiyorum. Sonra, nedendir bilinmez, eski kız arkadaşımın düğün fotoğraflarına bakarken buluyorum kendimi. Çok odunsun deyip dururdu. Haksız değilmiş demek ki kız. Bir bildiği varmış.

Kesik

Merve Kurun Aksoy

Toprağın üzerinde sesler vardı, benim için ağlayanlar. Sesler kesildi sonra, ağlayanlar gitti. Sıcaktı önce, güzel kokular alıyordum, çam ve su kokusu; sonra, duyulmaz oldu. Toprağım kurudu. Bekliyordum; onları, kurtların gelmesini. Kurtlar gelmedi. Buna memnun oldum. Gelselerdi şayet, bütünlüğümü koruyabilmek için onları öldürmek zorunda kalacaktım. Anladılar belki, ölmemek için beni yemekten vazgeçtiler. Günler sonra sesler yeniden duyulmaya başladı. Geri geldiler. Sevindim. Beni çıkaracaklar zannettim. Çıkarmayacaklarını, aksine; dışarı çıkamayayım diye üzerime betondan bir kapak kapatacaklarını anlayınca dizlerimin ve ellerimin üzerinde ilerleyerek mezarımdan uzaklaştım.

Mezarımı bırakıp gitmek hiç kolay değildi. Kolay olsa bile değildi. Toprak sertti ve ilerlemekte zorlanıyordum. Karanlıkta belirsiz bir zaman boyunca ilerledikten sonra önüme bir ceviz ağacı çıktı, ağaç dediysem kökü. Çok kalındı ve öyle derine uzanıyordu ki onu aşıp devam etmem mümkün değildi. Bu yüzden yukarıya yöneldim, toprağın dışına.

Toprağı parmaklarımla kazdım. Avuçlarımda büyütüp bacaklarımın arkasından geriye attım. Sol elimi yeniden yukarı uzattığımda parmak uçlarımda unuttuğum bir serinlik titredi ve ben sona geldiğimi anladım. İşaret parmağımı, ilk eklemine dek dışarı çıkardım. Serinlik, onu özleyen derimi içine aldı. Ardından, beş parmağımı da bileğime dek onun içine bıraktım, hava denen o belir-

sizliğin. Derim, kırmızı yangı kabarcıklarıyla şişti. Bekledim. Dirseğime dek büyüttüm sonra üst dünyayla bağımı. Bu sefer, farklı hiçbir şey hissetmedim. Demek ki çıkabilirdim dışarı, demek ki "Öldüm" diye toprağın altında kalmama gerek yoktu. Ölüler niye gömülürdü sahi? Belki, onlar da bilmiyorlar, niye gömdüklerini bizi. Peki ya ölüler, ya ben? Ama ben farklıyım. Belki de değilim, bilmiyorum. Bunu ben bilemem zaten. Bir insan ya da ölünün farklı olup olmadığını ancak dışarıdan resme bakan biri söyleyebilir, resmin içindekiler değil. Resmin içindekiler resmin içindedir ve eminim ki Mona Lisa'nın gülüşünün sırrını düşünmeyen tek varlık, resimdeki Mona Lisa'nın kendisidir.

Yukarı çıktım, toprağın bittiği yerde başlayan gökyüzü ülkesine. Üşüdüm. Eskiden de üşürdüm, ama şimdiki kadar değil. Korkarak kendime baktım; ellerime, kollarıma, bacaklarıma ve gövdeme. Beni yıkadıklarını ve beyaz bir çarşafa sardıklarını hatırlıyordum. Oysa şimdi üzerimde çiçekli, sarı bir elbise vardı. Onca zamandır toprağın altında olmama rağmen ne tozlanmış, ne de çamurlanmıştı. O an, tüm bu olanların ardındaki gizemi çözmektense eve dönmek ve bir an önce güzelce yıkanıp karnımı doyurmak istedim.

Eve giden yol boyunca koştum. Aslında, koşmuyor da havada yüzüyor gibiydim. Hani sanki biraz çırpınsam uçacağım. Uçsam şaşırmam zaten. Ama şu an bunu denemeye mecalim yok. Yüzmek yetiyor. Bu bile yeterince şaşırtıcı, havada yüzmek; üç kulaçta bir nefes.

Evin demir bahçe kapısı tam kapanmamıştı. Aralıktan süzülüp çam iğneleriyle kaplı yola girdim. Ön kapı kilitliydi. Önemli değil, yüzerek üst katın açık pencerelerinden birini bulabilirdim ki buldum da. Nereye açıldığını kestiremediğim bir pencere aralığından içeri bıraktım kendimi. Şansıma yumuşacık bir yatağın üzerine düştüm.

Odaya göz gezdirince boş olduğunu gördüm. O yoktu, burası onun odası değildi. Benim odam da değildi. Evde böyle bir oda olduğunu hatırlamıyordum ama bir kere ölmüş ve gömülmüş olduktan sonra insanın kendi evine yeniden döndüğünde nelerle karşılaşacağını bilememesi gayet olağan, bunu kabul edebilecek kadar bir mantığımın kalmış olmasından mutluluk duydum.

Yatağın üzerinden yere atladım ve duvarlarda ayna aradım. Bulamayınca gardırobun kapısını araladım. Orada, kapağın iç yüzünde bir boy aynası vardı. Aynada ise çiçekli sarı elbiseli bir kız. Aynadaki yansıma baktım: Ben olmayan biri, karşımda şaşkın şaşkın duruyor, kolumu kaldırınca benimle bir o da kaldırıyor, ben saçımı çekiştirip kulağımı kaşıyınca o da aynısını yapıyor. Ölmüş olduğum andan beri ilk defa varlığım (ya da ölmüşlüğüm) acıdı. Baktım, göz pınarlarımda tuzlu olduğunu tahmin ettiğim bir nemlilik var, yutkundum. "Bu," dedim, "var olmamaktan daha elim bir durum; artık kendin olmamak." Sesim kulaklarımda büyüdü. Bana ait olmayan bir ezgi benim derdimi dillendirdi. Ben artık ben değilim, öyleyse kimim?

Banyoya gitmeliyim, yıkanırsam yüzümdeki yabancıdan kurtulacağım. Biliyorum, mezarda oldu her şey, başkası için kazılan bir mezara gömdüler beni. Belki de yıkadıkları o yerde, orada karıştım? Mezar taşım bile değişmiş olabilir. Duamı okuyan duacının ismimi yanlış telaffuz etmiş olması bile mümkün. Yıkanınca tüm bu yanlışlardan arınacağım ama. Yıkanınca bu saçmalıkların hepsi bitecek.

Odadan çıktım. Koridor boştu. Yerlerde kalın tüylü halılar vardı. Evimin koridorlarında böyle halılar olmadığına emindim. Ama tabi olabilirdi de. Banyoyu bulabilmek için birkaç yanlış deneme yaptım. En sonunda, içine gelincik dolu bir tarlanın sıkıştırıldığı çerçevenin yanındaki kapıyı açtım ve banyonun tanıdığım yeşil fayanslarıyla karşılaştım. Girdim. Banyo sıcacıktı. Hani ölmüş olmasam, banyoda biri var korkusuyla çığlık atıp onu çağıracağım. İlerledim. Küveti çevreleyen perdeyi açtım. Korkuyla geri sıçradım. O, oradaydı. Suya gömülmüş yatıyordu. Suyun rengi kırmızıydı. Kan kırmızısı. Çıplak göbeğinin üzerinde kocaman bir yarık vardı. Tonusu yitmiş parmaklarından yere, bir bisturi düşmüştü.

Kendini kesmiş, su daha sıcak, küvetteki kan ılık. Onun bedeni yaşayan insan pembeliğinden sıyrılmamış henüz. Benim kadar beyaz değil. Ölmüş olsa bile benim kadar yaşıyor olsun, ölü olan benim kadar. Ne yapacağımı bilemeden bakıyorum. Karşımda suya gömülmüş yatıyor o, çıplak. Karnı kesik. Rahminin olduğu yerden. Başımı uzatsam kendimi yine onun can veren karnında bulacağım. Belki de o zaman yüzümdeki bu yabancıdan kurtulacağım? Biliyordu belki, o yüzden yaptı. Karnını bu yüzden yardı, ben girebileyim, yok olmuşluğumdan kurtulayım, orada tortop olmuş varlığım içinde yeniden tek yarıklı bir blastomer, sonra zigot olayım. En sonunda hiçbir araya gelmemesi gereken o iki hücreye ayrışmak için patlayıp onun kanıyla bir akıp gideyim diye. O zaman acı çekecek bir ruhum olmayacak. Var olmuş olmayacağım çünkü. Onun rahmi benim ruhumu kurtaracak. Toprağın altında dahi huzur bulamayan ruhumu, bu bahçenin kokusu içinde; çam kokusu, ılık. Sonra toprak, sıcak toprak, yokluk.

Suya parmağımı soktum. Kana bulanmadı, elim hâlâ beyazdı. Küvete girdim. Rahmine uzanırken göz kapaklarının sonuna dek açıldığını ve küvetin dışına sarkan kollarının güçlenerek beni karnındaki kesiğe doğru ittiğini gördüm.

Başyapıt

Bülent Çallı

Elimde kalan son odunu doymak bilmeyen, parlak ateşe attım. Koruyan, kollayan, isteyen, arzulayan, değişen, değiştiren, sıcak ve güzel ateş. Issızlığın bir köşesinde (neredeydik, artık ben de unuttum) toprağa saplanmış üç beş kütükten ibaret bu kulübenin tahta kapısının ardında, karlar altında bekleyen karanlık ve soğuk bir orman var. Ve ateş sürekli odun istiyor. Bugün öğleden sonra, kulübenin içine taşıdığım son partiden kalan büyükçe bir parçayı, sabaha dek idare edeceğini umarak ateşe attım. Biraz çalı çırpı ve bir avuç talaş dışında yakacak bir şeyim kalmadı. Bu tek göz kulübenin içinde birkaç ahşap raf, bir tahta dolap, iki sandalye ve bir de masa var ama onları kırıp yakmak, okyanusun insafına kalmış kazazede denizcilerin, filikada aç ve susuz günlerce bekledikten sonra, başka çareleri kalmayınca zayıf olanlardan başlayarak kader ortaklarını öldürüp yemelerine benzer. O kadar da ölmedik.

Kulübenin etrafında binlerce genç ağaç var ama onları kesemezsiniz. Islak olurlar ve ateşte yanmazlar. Yakacak odun bulmak için kuru ağaçların bolca bulunduğu belli bir yere gidersiniz. (Pek yakında orayı da unutacağım. Yaşlılık...) Orada sizi bekleyen bir ağaç vardır. Görür görmez tanır sizi. Onu kesmek için geldiğinizi anlar. Karda çıkardığınız ayak sesinden, elinizde balta öne doğru eğilerek yürümenizden bilir. Siz de onu bilirsiniz. Bu işler böyledir. Bu tanışıklığa rağmen onu devirmeniz yarım gününüzü alır. Koca gövde, kökünden ayrılıp boylu boyunca toprağa düşmüştür ama iş yine de bitmez. Kütüğü

Anna Bilińska-Bohdanowicz, 1857 - 1893

kulübeye taşımak, öyle her babayiğidin harcı değildir. Bu işi benim için Eflatun yapardı. Eflatun bir katırdı. Eskiden, Eflatun gençken ve ben de bu kadar yaşlı değilken, koca ağacı düştüğü yerde parçalarına böler ve Eflatun'a yükleyip kulübeme getirirdim. Zaman geçtikçe Eflatun o kadar yükü kaldıramaz oldu. Ben de ağacı düştüğü yerde parçalarına bölemiyordum artık. Saf bir cahillikle, hayatımda daha kötüsü olamaz diyebildiğim o zamanlarda bile, kestiğim kütükleri Eflatun'a bağlar ve kâh arkada kütüğü iterek, kâh önde hayvanı çekerek, haydi Eflatun, aslan Eflatun, dayan Eflatun diye diye, karlı patikalarda kütüğü sürükleyerek kan revan içinde eve varırdım. Acımasız ormandaki son büyük zaferlerimdi benim bunlar. Eflatun için de öyleydi. Eflatun hayatı boyunca odun taşıdı. Ayda bir, kasabadan aldığımız öteberiyi, erzakı yüklendi. Bazen av dönüşü, koca bir geyiği bağladım üstüne, bazen kendimi, yorulmuş bedenimi… Eflatun'un gücü de bir yere kadar. İki hafta önce kuru ağaçların orada yığıldı kaldı. O sırada oradan geçen bir komşum (50 kilometre ötede, başka bir kulübede yaşayan), "Ölürse bu hayvan, ye onu," demişti. "Ziyan etme." Kendimi Eflatun'u yerken düşünemiyorum. Arkadaş, gerekirse seni yerim ama onu yemem. Eflatun'u düştüğü yerde bırakıp, eve döndüm. Ormanda kurdun kuşun rızkı olsun dedim kendi kendime. Kurtlar kuşlar dokunmazsa bile, bir deri bir kemik kalmış o beden, çürür, toprağa karışır ve yeşeren yeni bir ağaçta kendisine yeni bir varoluş, yeni bir hayat bulur diye umut ettim. Ya da onun gibi bir şey işte.

Şu 50 kilometre ötedeki katır yiyici dangalağı saymazsak, bu ormanda arkadaşım yoktur benim. Bundan şikâyetçi değilim, tam tersine memnunum. Yirmi yıl kadar önce insanlardan bıktığım için kaçmıştım bu ormana. Bıkkınlığım geçmedi hâlâ. Gerçeklerden kaçan biri değilimdir. Hatta onlarla yüzleşmeyi severim. Ben sadece, gerçekleri başkalarının ağzından duymaktan yoruldum. İnsanların çıkarlarına veya endişelerine dayanan yorumlarla kirlenmemiş bir hakikati istediğim için buralara geldim. Pekâlâ, da buldum onu. Hâlimden çok memnunum. Sadece, bazen, insan birini özlüyor. Bir kadını çoklukla. Bir kadının öpüşünü. Onun sıcaklığını ve sarılışını… Bunları arıyorum bazen. Pervin'i arıyorum. Pervin'in ateş gibi parmakları vardı. Uzun, bakımlı, yumuşak… Alnımdaki çizgilerden aşağıya, boynuma, omuzlarıma ve sonra kim bilir nerelerime inerdi de içimde fokurdayan bir lav akıntısının patlayarak beni erittiğini, dışarıya taştığını hissederdim. Pervin uyutmazdı beni geceleri ve sabah olduğunda her şey yeniden başlardı. Pervin'i özlüyorum, Pervin başkaydı.

Evimin etrafında yaşayan, kendime alıştırdığım sincaplar var. Bu sincaplar bu ormandaki yegâne dostlarımdır benim. Rahmetli Eflatun ile de aramız iyiydi ama ilişkimiz daha çok bir iş arkadaşlığı gibiydi. Ben ona yemek, su ve barınak verirdim o da benim yükümü taşırdı. Sincaplarla aramızda çıkara dayanan hiçbir alışveriş yok. Elbette, bana alışsınlar diye başlangıçta onlara yemek verdim. Bıraktığım cevizleri, ilk başta korkarak, temkinli yaklaşarak, ben ortalarda yok-

ken gelip aldılar. Güvenlerini kazanmak için bir yıl sabırla bekledim. Zaman geçtikçe bana ve cevizlere alıştılar. Şimdilerde elimde ceviz olsun olmasın, saçağın altındaki eski koltuğa oturduğumda, gönül rahatlığıyla ağaçlardan inip, hoplayıp zıplayarak yanıma geliyorlar. Omzuma tırmanıp, kafamın arkasından kulaklarımı gıdıklayarak diğer omzuma tırmanıyorlar. Elimde ya da dizlerimin üstünde ceviz kemirirlerken onları okşamama izin veriyorlar. Gerçek dostluk böyle bir şey işte.

Ateşi seyrederken kendime bir bardak yabanmersini romu doldurdum. Aslında rom değil bu, kendi yaptığım bir likör ama tadında bana romu hatırlatan bir şeyler var. Kışın soğuğunda boğazımdan aşağıya sıcacık hislerle akıp giderken, rom ya da likör, ne önemi var? Rom beni kendime getirdi ve geceden beri içine düştüğüm o uyuşuk ruh hâlinden çekip çıkardı. Artık romanımı yazmaya devam edebilirim. Bir roman yazıyorum, evet, hatırladığım kadarıyla on yıl kadar önce yazmaya başladım. İlk ve büyük ihtimal son romanım olacak. Bir başyapıt bana göre. 4.752 sayfa olmasını planladım. Roman, birkaç senedir huşu içinde kendi kendini yazıyor zaten. Ben sadece elimde kalem, düşüncelerime yetişmeye ve onları kâğıt üzerinde kayda geçirmeye çalışıyorum. Elimde gaz lambasıyla bir mezarlık bekçisi gibi sayfaların arasında dolanıp, her şeyin plana uygun bir biçimde ilerleyip ilerlemediğini kontrol ediyorum. Bir roman yazmaya karar verip, ilk sayfayı kaleme aldığımda Nezahat yanımdaydı. Nezahat, sıkılıp delirene dek (hangisi önce oldu, hatırlamıyorum) beş yıl kadar, bu kulübede benimle yaşadı. Gece boyu yazdıklarımı sabahları Nezahat'a okurdum ve eğer beğenmezse iyi bir şeyler yazdığımı anlardım. Ah Nezahat ah! Nezahat edebiyattan anlamazdı ama çok vatansever memeleri vardı. Güneşin ilk ışıkları ağaçların arasından geçip kulübeye vurduğunda, Nezahat'in memeleri, o nefes alıp verdikçe, nazikçe inip kalkan iki hindistancevizine benzerdi. Nezahat başkaydı. İnsan, burada tek başınayken, en çok da böyle hissettiren bir güneşi özlüyor ve de bir kadının memesini.

Romanımın kahramanı, bu dünyaya adeta fırlatılmış bir halde, insanın hayatını değiştiremeyeceğinin bilinciyle, doğup büyüdüğü büyük bir şehirde, yüreği endişe ve kaygı dolu bir "homo-faber" ve "zoonpolitikon" olarak yaşamına devam ediyor. Yaşamına devam ediyor derken, uzam-zamanda yer kaplamak anlamında kategorisel bir belirlenimi kastetmediğimi anlamışsınızdır. Öyle olsa yine iyi. Kahramanım, maalesef, romandaki diğer kahramanlarla kendini tamamlamak adına, ilgisel bir ilişkiye giriyor. Bu ilişkilerin sonucunda kendi özvarlığına ve şahsiyetine ait bütün imtiyazlarını kaybediyor. Bütün varoluş imkânlarından vazgeçip, herkes gibi olma gayretiyle gündelik bir hayata yöneliyor. Romanımın giriş bölümü diyebileceğim ilk 1.258 sayfasında bunları anlatıyorum işte. Daha sonra kahramanım bir yolculuğa çıkıyor. Bu yolculuk esnasında hayatın (sadece kendi hayatının değil herkesin hayatının) nasıl bir tekdüzelik içinde, katlanılmaz bir biçimde tekrar edip durduğunu ve en değerli hazi-

nesi olarak bellediği zamanın aslında öldürücü bir unsur olduğunu fark ediyor. Yolculuğunun sonuna doğru, bu dünyada tek başına olduğunu ve nesneler dâhil her türlü varoluş formlarına yabancılaşmaya başladığını anlıyor. Sonunda bu fasit dairenin ancak ölümle sona erebileceğini idrak ediyor. Ve işte, başyapıtımın büyük finalini yazmaya çalıştığım bu günlerde, aziz kahramanım, hayatın yaşanmaya değip değmeyeceği hakkında bir yargıya varmadan önce durup şöyle düşünüyor: Yaşamımın en küçücük bir anından bile pişmanlık duymadan, geçmişte olup bitmiş ve gelecekte olup bitecek her şeyi olduğu gibi kabul ederek, tüm hayatımı, başarıları ve başarısızlıkları, yenilgileri ve zaferleri, umutları ve umutsuzlukları, kaygıları ve sevinçleri ile tıpatıp, eksiksiz, aynı sırasıyla ve ebediyen, yeniden ve yeniden yaşamak ister miydim? (Bu bir soru mudur bilmiyorum. Eğer öyleyse kim cevaplayacak, romanda bu belirsiz. Hikâye Ankara'da, İstanbul'da, Safranbolu'da ve Uzunköprü'de geçiyor.)

Karnım acıktı.

Tencerenin dibinde kalan bir kepçe fasulyeyi tabağa döküp ısınması için sobanın üzerine koydum. Bir bardak yabanmersini romu daha doldurdum. Tezgâhın altındaki dolapta bir kutu barbunya konservesi olduğunu hatırlıyorum ama eğer yoksa bu bir kepçe fasulye benim son yemeğim. Eskiden sonbaharda, kar düşmeden önce ava çıkar ve geyik vururdum. Bir geyik bana bütün kış yeter. Geyik avlamak kolay iş değildir ha. Yaprağa düşen ayak izini göreceksiniz. Çamurun içinden geyiğin bokunu bulup çıkarıp koklayacaksınız. Bazen günler boyu geyiğin peşindeniz sürecek ve onu en mahrem anında, düşünceler içerisinde yakaladığınızda, en sessiz, en kokusuz hâlinize bürünüp kurşunu kalbine göndereceksiniz. Bunca zahmetle, peşinden koştuğunuz geyik, erkek geyik olacak bir de. Dişi geyik vurursanız eğer, bir sonraki sene vuracak geyiğiniz olmaz. Artık avlanamıyorum. Geyiğin peşinden günlerce iz sürmeye gücüm yetmiyor. Geyiği yakalayıp indirsem dahi 300-400 kiloluk o muazzam hayvanı tek başıma kulübeye taşıyamam. Eflatun yok artık.

Tezgâhın altına baktım. Barbunya da yok. Bu gece, sabaha dek yabanmersini romu içip açlığımı unutacağım. Büyük finalimi yazacağım. Bütün sorumluluklarımı biricik, özgün ve paradoksal kahramanımın omuzlarına yıkıp kendimi temize çıkaracağım. Şunun şurasında 217 sayfa kaldı. Yazmaktan yorulduğumda bir kadını düşüneceğim. Bu kadın elbette ki Munise olacak. Munise'nin, beni bir bulantının içine çeken dumanlı gözleri gelecek ilk olarak aklıma ve tabii ki, elbette, muhakkak Munise'yi düşüneceğim. Munise başkaydı. Onu düşünürken sönmekte olan ateşin karşısında uyuyacağım. Sabah olunca açlığı hatırlayacağım. Sabah olunca Munise karın doyurmayacak. Sabah olunca başka bir şans vermeyecek bu orman bana.

Sabah olunca sincapları yakalayacağım.

Muhtelif Evhamlar Kitabı: Bir Kayıplar ve Tesadüfler Anlatısı

Orçun Ünal

Ömür İklim Demir, son yıllarda yavaş yavaş ama emin adımlarla öne çıkmaya başlayan öykü yazarlarımızdan biri. 1980 doğumlu Demir, ilk öyküsünü 2010 yılında, yani 30 yaşındayken, *Varlık* dergisinde yayımladı. 2015 yılında Yapı Kredi Yayınları'ndan çıkan ilk kitabı *Muhtelif Evhamlar Kitabı* iki yıldan kısa bir sürede üçüncü baskıyı gördü. Bu arada eser 2016 Haldun Taner Öykü Ödülü ile 2016 Ankara Üniversitesi Öykü Ödülü'ne layık görüldü. Durum böyle olunca, bir öyküsever olarak kitaba yakından bakmak kaçınılmaz oldu.

Genel olarak değerlendirildiğinde, *Muhtelif Evhamlar Kitabı* iyi bir öykü kitabı. Kurgunun sağlamlığı ve giriftliği dikkat çekici. Dil, birçok yerde aksamadan, rahatsız etmeden akıyor. Diyaloglar yapaylıktan uzak. En azından birçok öyküde, merak unsuru okuma isteğini ayakta tutmayı başarıyor. Son zamanlarda revaçta olan bağlı kurgu, kitabın ilk üç öyküsünde karşımıza çıksa da sonrasında geriye çekiliyor ve bizi bağımsız öykülerle baş başa bırakıyor. Demir'in öykülerinde, ince bir humor da kendini gösteriyor: "Bir kızı çuvala koyup duvara vurmayı anlatan neşeli türküler var, ne tuhaf değil mi? Kan içinde bir çuval, içinde ölü bir kız…" (s.34) "…hiç anlaşamadığımız konusunda anlaşmıştık; ertesi gün boşanacaktık." (s.35), "Bilekten büktüğü ojeli ellerini Parkinson hastası gibi önünde sallıyordu." (s.50) Bazı benzetmeler ise güncel edebiyatın popüler trendine uyarak 'vurup kaçmayı' tercih ediyor, bu yüzden kanımca öykü-

nün dokusuna ve atmosferine zayıf kalıyorlar: "Kahvaltıyı hazırladıktan sonra okula gitmesi için çocuğunu uyandıran bir anne gibiydi sesi. Uyandırmamaya kıyamam ile çocuğum okusun, büyük adam olsun arası, kırılgan." (s.21), "Selim, beklediği yerden soru çıkmamış bir öğrencinin kırık sesiyle…" (s.91)

Demir'de neredeyse hiç postmodern strateji yok. Üstanlatı, özgöndergesellik, okur odaklılık eserde ön plana çıkan ögelerden değil. 32. sayfadaki çizgi romanvari ve kanımca yersiz 'BOOM!' görseli sayılmazsa biçimsel denemeler de görülmüyor. Belki "Dün Gece Ansızın" öyküsünün bir e-posta gibi yazılmış olmasıyla "Kartela"da dikkati çeken moda dergisi başlıkları (s.54) istisna olarak anılabilir. Demir, en yalın hâliyle olmasa bile, gerçekçi bir tavırla hikâye anlatmaya odaklanıyor. Yalınokurun ilgisi ve olumlu tepkisi de bu hikâyeciliğe dayanıyor sanıyorum.

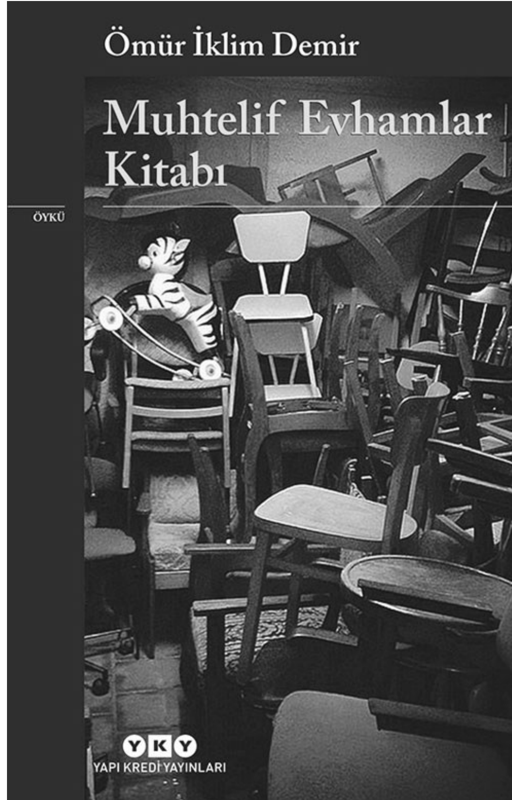
Kitaptaki öykülerin neredeyse hepsi belirli bir seviyeyi yakalamış. Bazı kitaplarda ilk birkaç öyküden sonra görülen ciddi nitel düşüş, *Muhtelif Evhamlar Kitabı*'nda yok. İlla 'en'lere yer vermek gerekirse kitaptaki en zayıf, en az işlenmiş öykü "Uzun Uzun Çalan Ziller ve Bir Mutfak Kapısı Hakkında". Öykünün kurgusu diğer öykülere göre fazla basit, kullanılan ögeler ise çiğ ve 'kitsch' kalmış. Öyküden neredeyse arabesk bir tat almak mümkün. En güçlü öykü ise "Sessizliği Öldüren Tuzluk". Burada da aksine, acıyı hissettiren sağlam bir kurgu, derin karakterler, ortalarda odağı anneden oğula kaydıran hafif bir manevra, sonlara doğru şaşırtmacalı bir rüya sahnesi ve vurucu bir son buluyoruz.

Kitapta üçüncü baskıya rağmen bazı tashihler dikkat çekiyor: "hiçbir bir gitara" (s.45), "karnıbahar" (s.46), "parkinson hastası" (s.50), "bir daha ki" (s. 58),"arta kalan" (s.86), "annesiye" (s.87). Daha ciddi hatalar da yok değil: "Kadının yürüyüşü, parmaklarının ucunda yaylanarak yürüyordu, Zerrin'in yürüyüşünü andırıyordu." (s.89). Son öykü "Sessizliği Öldüren Tuzluk"ta, önemli bir tarihî uyuşmazlık göze batıyor: Selim, elli yıl önce intihar eden dedesi Muharrem Bey'den kalma kitaplar arasında Sartre'ın *Varlık ve Hiçlik*'ini (*L'être et le néant. Essai d'ontologie phénoménologique*) bulup okuyor ve çabucak sıkılıyor (s.93). Ne var ki *Varlık ve Hiçlik*'in Türkçe ilk tercümesi 2009 yılında yayımlandı. Bu durumda, Selim'e dedesinden *Varlık ve Hiçlik*'in Türkçe tercümesinin kalması mümkün değil. Aynı şekilde, eğer Fransızca (ilk baskı: 1943), Almanca (ilk baskı: 1952) veya İngilizce (ilk baskı: 1956) bilmiyorsa (ki metinde böyle bir bilgi yok) Selim'in, dedesinden kalma bir *Varlık ve Hiçlik*'i okuması da mümkün değil.

Yazım hatalarının faturası tabii ki yazara çıkarılmamalı. Bunlar, başta yayınevi olmak üzere, kitap editörünün ve düzeltmenin sorumluluk alanına giriyor. Yukarıda değindiğim tarihî uyuşmazlığı fark edip yazarı uyarmamak da kısmen editörün eksiği olarak gösterilebilir kanımca.

Kitaptaki bütün öykülerde dikkati çeken bazı ortak araç, unsur ve temalar var. Bunlar, kayıp/kaybediş, karşılaşma/tesadüf ve sürpriz/şaşırtmaca olarak

sıralanabilir. İlk öyküden son öyküye kadar, bir şeyi kaybetme olgusu kitaba damgasını vuruyor. Bu kaybetme; işin, eşin, ekonomik gücün, gençlik enerjisinin, mutluluğun, sağlığın, evin, eski ve oturmuş düzenin, akli yetilerin kaybı olarak çok farklı biçimlerde ortaya çıkıyor. Karakterlerin hepsinin bir şeyi kaybettikleri, hatta kısmen 'düştükleri' görülüyor: "İçler Dışlar Çarpımı"nda Melda eşi Murat Bey'i, İhsan ise Emel'i; "Sonsuz Rasim Abi'ler Diyarı"ndaki anlatıcı işini, evliliğini ve evini; "Dün Gece Ansızın"da anlatıcı Deniz Özcan gençliğini; "Saraylı'nın Üç Ölümü"nde Saraylı lakaplı karakter önce eski yaşamını, sonra hayatını; "İki Oda, Bir Salon, Yarım Hayat"taki anlatıcı bir kaza sonucu sağlığını ve görüntüsünü; "Uzun Uzun Çalan Ziller ve Bir Mutfak Kapısı Hakkında"daki köpek hayatını, Bekir Bey ise eşini ve hayatını; "Sessizliği Öldüren Tuzluk"ta Selim evliliğini, annesi Suzan ise eşini, kız kardeşini ve akli yetisini kaybediyor. Kayıplarda boşanma ve ölümün önemli bir yer tuttuğu gözden kaçacak gibi değil. Bu izlek, bütünleştirici olarak görülebileceği gibi, fazla tekrar ettiği için monoton olarak da algılanabilir. Öyle ki kitap için *Muhtelif Evhamlar Kitabı* yerine *Muhtelif Kayıplar Kitabı* adı bile önerilebilir.

Şaka bir yana, daha önemli bir sorun var: Demir, bu vakalarda kaybın kendisinden ve nedenlerinden ziyade, kaybın sonrasına ve sonuçlarına odaklanıyor. Bu odak kayması da, ister istemez kaybı melodramlaştırıyor. Birbirine bağlı ilk üç öyküde, genç yaşta eşini kaybeden Melda'nın İhsan zannettiği Taner'i kaybettiği patlamanın sebebi, büyük bir merak unsuru olarak öylece ortada bırakılıyor, açıklanmıyor. (Ne var ki metin içinde geçen "1994-1995", "yılbaşı", "pastane", "İstiklal Caddesi" gibi anahtar kelimelerden ve Melda'nın 37 yaşında olması bilgisinden hareketle, öyküdeki patlama 30 Aralık 1994'te The Marmara Oteli'nin girişinde bulunan Opera Pastanesi'nde gerçekleşen ve Onat Kutlar'ın yaralanmasıyla sonuçlanan patlamayla özdeşleştirilebilir. "Vasati 40 Yaş"ın başındaki Onat Kutlar epigrafı bu varsayımı daha da güçlendiriyor. Hatırlatmakta fayda var: Patlamada hayatını kaybeden arkeolog Yasemin Cebenoyan da otuz yedi yaşına gireli daha bir gün olmuştu.) Aynı şekilde, İhsan'ın Emel'i kaybetmesine sebep olan 'eski solculuğu' da romantikleştirilip bir kurgu aracı hâline dönüştürülüyor. Bu yüzden, "Sessizliği Öldüren Tuzluk" hariç, birçok metinde acının yüzeyinde, vitrininde kalınıyor ve gerçek bir nüfuz mümkün olmuyor. "Kartela" öyküsünün sonunda, Ceren'in tecavüze uğrama ve öldürülme tasavvuru başka bir şeyin (muhtemelen Ceren karakterinin şekilciliğinin) eleştirisi uğruna parodileştiriliyor: "Gözleri pörtleyecek, yüzü moraracak, dili dışarı sarkacaktı. 'Genç ama çirkin öleceğim!' diye çığlık attı kafasının içinde." (s.57) "Hangi resmimi seçerler acaba? Türkbükü'nde, iskelede çektirdiğim olabilir mesela." (s.58) "Dün Gece Ansızın"daki anlatıcı, özlem duyduğu gençliğini kaybetmesine neden olan kurumsallaşma olgusunun mekanizmasını çözmek, gözler önüne sermek ve eleştirmek yerine duygusal bir şekilde gençliğe ve özleme odaklanıyor. Yaşlanmak, doğal bir süreçtir. Odak bu olsaydı onu çözümlemek gerekmeyecekti. Ancak rüyasını arkadaşına kurumsal kimliğiyle e-posta atarak anlatan anlatıcının bu gönüllü kurumsallaşmayı, kendisinin plaza insanına dönüşmesini özeleştiri olarak sunması daha ufuk açıcı olabilirdi.

Yukarıda, karşılaşmaların kitapta önemli bir unsur olduğunu belirtmiştim. Bunların çoğu yerinde kullanılıyor. Ancak bazı öykülerde görülen iyi temellendirilmemiş tesadüfler, kurguda hafif çatlaklara sebep oluyor: "Saraylı'nın Üç Ölümü"nde anlatıcı, çalıştığı hastanede kalan 'Saraylı' lakaplı kimliği belirsiz ve gizemli hastanın kim olduğunu bulmaya karar verir. Fakat çabaları sonuç vermeyince bir akşam öfkeyle evden çıkar, sahil kenarına gider ve sarhoş olup denize düşer. Sudan çıktıktan sonra *nedense* "sırılsıklam eve dönemez" (s.65) ve o halde oturduğu bir çay ocağında olayların gizemini çözmesini sağlayacak papağana rastlar. Papağan da 'Saraylı' da El Fuerte adlı sirkin mensuplarını taşıyan bir gemiden düşmüştür. Papağana rast gelmesiyle 'Saraylı'nın kimliğini kısa sürede çözmeyi başarır.

Bir başka karşılaşma (manevi bir düzlemde olsa da) "Uzun Uzun Çalan Ziller ve Bir Mutfak Kapısı Hakkında" öyküsünde gerçekleşiyor. Ne yazık ki

Rahmi ile köpeğin karşılaşmasının (buna buluşma da diyebiliriz) doğru dürüst bir sebebi de kurguya faydası da yok. Yalnızca yakalanmak istenen santimantal etkiyi arabeskleştiriyor, o kadar.

Yukarıda saydıklarım içinde beni en çok hayal kırıklığına uğratan ise sürpriz unsurunun kullanılışı oldu. "Kartela" öyküsü bunun en iyi örneği. Öykü, büyük oranda bir şaşırtmacaya dayanıyor ve bizi M. Night Shyamalan'cı bir sona mahkûm ediyor. Okuma boyunca bir insan olduğunu zannettiğimiz (aslında o yönde kasti olarak yanıltıldığımız) Jülide'nin sonda bir kedi olduğunu anlıyoruz. Bu ve benzeri şaşırtmacaların anlatıyı zayıflattığını, ilk okumada büyük bir keyif verirken sonraki okumalarda merakı negatif alana çektiğini düşünüyorum. Bu yüzden "Kartela" öyküsünü okuduğumda, kendimi *Altıncı His* (*The Sixth Sense*) filmini tekrar izlemiş gibi hissettim. Şaşırmıştım ama kendimi aldatılmış da hissediyordum. Bu şekilde kullanılan şaşırtmacanın toplam götürüsünün ilk okuyuştaki getirisinden büyük olacağı kanaatindeyim. Benzer şekilde, "Vasati 40 Yaş"ta İhsan zannettiğimiz karakterin bir yabancı olduğunu öğrenmemiz bizi bir yandan şaşırtırken, "İçler Dışlar Çarpımı"ndaki o anlamlı 'bulma ve tekrar yitirme' motifinin içini boşaltıyor. Böylece Demir, kanımca kendi öyküsünü sabote etmiş oluyor. Ancak, aynı sürpriz olgusu "Sonsuz Rasim Abi'ler Diyarı"nda daha olumlu işliyor ve hikâyenin sonunda anlatıcının bir anlamda Rasim Abi'ye dönüştüğünü, yeni Rasim Abi olduğunu öğreniyoruz. "Sessizliği Öldüren Tuzluk" öyküsünün de sonlarına doğru, yedi sayfadır okuduğumuz bölümün bir rüya olduğunu anlıyoruz. Bu şaşırtmaca da yirmi sayfalık metnin üçte birini kapladığı halde, öykünün kurgusu içinde nispeten işlevsel bir öneme sahip olduğu ve merak duygusunu körüklediği için rahatsız etmiyor.

Sözü toparlayacak olursak, 'kayıp' olgusunun kısmen yüzeysel işlenmesi, şaşırtmacanın bazen kötüye kullanılması, biçimsel veya anlatısal yenilikler bakımından fazla tatmin edici olmaması ve yer yer arabeskin dozunu kaçırması haricinde, *Muhtelif Evhamlar Kitabı* dili, kurgusu, yalın anlatıcılığı ve tadında nüktedanlığıyla güncel edebiyat ortamında ön plana çıkmayı başarıyor. Kitabın ele aldığı konular, karakterler ve izlekler, modern ve eğitimli şehir insanının yaşamına yakın veya doğrudan doğruya oradan alınmış. İşlenen sorunlar, (en azından bu insanlar açısından) gayet gerçek ve elle tutulabilir. Soyut veya gerçeküstü unsurlar ise yok denecek kadar az. Diğer yandan, kitapta taşra sahneleri ile köy-kasaba insanının esamesi bile okunmuyor. Bu açıdan bakınca, Demir'in ikinci kitabında bize neler anlatacağını merakla bekliyorum, çünkü bu somut, modern, şehirli izleğin kendini çabucak tüketme tehlikesi yadsınacak gibi değil.

SÖYLEŞİ

<u>"Beni heyecanlandıran şeyler "ayrıntılar" diyebilirim. Birini gözlemlerken yaptığı ana eylemden çok parmaklarının duruşunu veya yüzündeki ufacık bir burukluk anını görüyorum ben. Filmin içinde gizli saklı kalmış, hatta belki de önemsiz bir görüntü beni çok etkiliyor. Filmi değil de oturup günlerce o görüntüyü düşünüyorum. İnsanların hayatlarındaki ana hatlar değil küçük sapmalar güzel bana göre. O nedenle anlatıcılığa düşkünlüğüm, algılayış şeklim, doğal olarak da bu ayrıntıları başkalarına anlatma isteğim ve çabamdan ileri geliyor olabilir."</u>

İthafla başlamak istiyorum. Bence müthiş bir ithaf düşünmüşsün. Nereden geldi aklına?

Son okumaya kadar aklımda ithaf sayfasıyla ilgili bir şey yoktu. İthaf, ağır bir yük gibi geldi bana nedense. Yıllardır çalıştığım ve yarattığım bir şeyi, birine armağan etmek. Ve kitap başlarken bomboş bir sayfanın sağ üst köşesine yazılan birkaç kelimeyle okuyucuyu selamlamak. Korkutucu geldi bana. Ama boş mu bırakacağım o sayfayı yoksa illa bir şeyler yazacak mıyım onu da sorgulamıyordum. Son kez kitabı baştan sona okurken, kitabın içindeki bir parçadan aklımda canlandı ithaf, kendi yerini buldu. Ve benim için oraya konulabilecek en anlamlı, en duygusal şey oldu.

Dergi okurları için aşina bir isimsin. Dergilerin senin için önemi nedir?

Çok eskiden beri dergileri sıkı takip eden biri olarak, kendimi de orada görmenin çok değerli olduğunu düşünüyorum. Bir sürü sebebi var bunun. Hemen hemen hepsi manevi. Yazmak, üretmek müstesna bir mesele. İster aleni ister daha üstü kapalı, kendine ait dünyadan bir parçayı alıp başkalarına sunmak bir nevi. Cesaret, cüret etme işi biraz da. Bu yönden bakılınca kendi takip ettiğim dergilerde yer alabilmek değerli bir duygu. Bir kabul görme, anlaşılabilme hâli belki de. Öte yandan görünür olabilme avantajı da var. Birilerinin okuyup me-

Fotoğraf: İsmail Akgün

tin hakkındaki düşüncelerini iletmesi, ona dokunabilmek, o dünyaya misafir olarak okuyucuyu kabul etmek büyüleyici. Kitap çıktıktan sonra da dergilere öykü göndermeye devam ettim, ediyorum, edeceğim.

Öykülerin genelinde en iyi kotardığın şey anlatıcılık. Mesela "Tilkiler Aç mı Kalsın?" öyküsünün sonunda dudağın kenarında kalan lokumu gördüm resmen. Neler besliyor bu iyi anlatıcılığı?

Beni heyecanlandıran şeyler "ayrıntılar" diyebilirim. Birini gözlemlerken yaptığı ana eylemden çok parmaklarının duruşunu veya yüzündeki ufacık bir burukluk anını görüyorum ben. Filmin içinde gizli saklı kalmış, hatta belki de önemsiz bir görüntü beni çok etkiliyor. Filmi değil de oturup günlerce o görüntüyü düşünüyorum. İnsanların hayatlarındaki ana hatlar değil küçük sapmalar güzel bana göre. O nedenle anlatıcılığa düşkünlüğüm, algılayış şeklim, doğal olarak da bu ayrıntıları başkalarına anlatma isteğim ve çabamdan ileri geliyor olabilir.

Muzip bir yanı var öykülerin, "Açık Artırma" ile başlıyor bu. İroniyi nesnel anlamda oturtmak bence zor iş. Nasıl oluyor bu?

Bir önceki sorunun cevabına yakın bu da. Hayatı da öyle algılıyorum sahiden. İronik bir yapım var. Tek bir bakış açısıyla olaylarla başa çıkamadığımı anladığımdan beri, değişik yollar arayışına girdim ve ironi bana bu şansı verdi. Yani özel bir şey yapmıyorum ironik yazmak için. Kendiliğinden oluyor.

Kitapta en sevdiğim öyküler genelde diyalogla bitiyor. Senin öykücülükten muradın nedir, ne içten içe seni zafere götürüyor hissi veriyor?

Bunun bir matematiği olduğunu sanmıyorum. Öykünün sonuna gelmeye çalışırken, çıkış yolu diyelim hadi ona, öyle yollara sapıp çıkıyorum ki, esas o kaybolma anı yaptığım işe anlam kazandırıyor. Her seferinde başka yoldan gidiyorum çıkışa. O yüzden zafere gelirken şunu yapıyorum diyemiyorum. Aksine sahiden o ne yaptığımı bilmediğim, en başından tasarlamadığım ama önüme çıkan başka sokaklara dalıp oradan en sonunda çıkabilmeyi başardığımı görmek, en keyif aldığım şey. Muradım da budur diyeyim.

Günümüz öykücülüğünde yaşanan sıkıntılardan biri tekdüzelik. Yani çok başarılısın ama hep aynı coşkuda gidiyor öyküler gibi düşün, monoton anlamında değil. "Tekme Tokatlı Şehir Rehberi" bence iyi bir ilk kitap ama tekdüze. Buna katılır mısın?

Belirli dönemlerde daha çok üstüne düşündüğüm konular oluyor benim de. Onları gözlemliyorum, onlardan ilham alıyorum. Bu öyküler bir buçuk iki yıldır yazdığım öyküler ve bilinçli olmasa da belli başlı yerlerde kesişmeleri, ortak temada buluşmaları kaçınılmaz. O nedenle belki de öykülerdeki coşku sana

tekrarlayıcı gelmiş olabilir. Yani sen bir okuyucu olarak bu kitabı "başarılı ama tekdüze" olarak nitelendiriyorsan buna karşı çıkamam. Yine de ben kendi açımdan cevap vereyim: Ben tekdüze olarak adlandırmazdım *Tekme Tokatlı Şehir Rehberi*'ni. *Açık Artırma*, *Tilkiler Aç mı Kalsın* gibi daha klasik öykü anlatımına yakın öyküler olduğu gibi, *Okyanus Sesi*, *Burada Bir Yerde Olmalı* gibi belirsiz sonla biten öyküler var. *Ya da* ve *Böyle* hem kurgu hem dil hem de mânâ yönünden diğerlerinden ayrışıyor. *Yalandan Kim Ölmüş Ltd Şti* fantastik öğeleri barındıran bir öykü. Her ne kadar hepsi yaşam coşkusuyla dolu olsa da, öykülerde bu coşkunun farklı şekillerde yaşandığını düşünüyorum. Ben de bunları farklı tonlarda yansıtmaya çalıştım.

Yazı atölyelerine katıldığını biliyorum. Benim epey bir önyargım var kendilerine. Tarafsız bir gözle baktığında ne/ler kattı sana?

Bana olumlu şeyler kattı. İlk kez okuyucuyla orada buluştum. Eleştirilmenin ve nitelikli eleştirinin ne denli değerli olduğunu orda öğrendim. Atölye sayesinde çok çok daha iyi bir okuyucu olabildim. Kendi öykümü okuyucu olarak incelerken nerelerin aksadığını görebilecek bakış açısı geliştirdim. Ama bunlar benim neyi ne kadar almak istememle ve üstüne düşmemle de ilgiliydi. Yoksa elbette "üretmek" kişisel bir hazdan, dürtüden ileri geliyor. Bir isteğim, tutkum olmasaydı, ne kadar atölyeye katılırsam katılayım yerimde de sayabilirdim.

"Ya da" öykünde farkı bir şey deniyorsun. Akıştan ziyade mânâya yöneliyorsun. Fakat çok başarılı bulmadım bu öykünü. Buradan hareketle yeni öykülerde yapacağın, üstüne gideceğin, yenilikler olacak mı?

Ya da her açıdan kitabın genelinden ayrışan bir öykü, hatta akışı kırıyor bu mânâda. Son dönem öykülerimden biri ayrıca. Dosyaya da en sonunda eklendi. Beğeni işin içine girince bazı şeyleri seven kadar sevmeyen, başarılı bulan kadar da bulmayan olacağının farkındayım. Ama bana sorarsan samimiyetle söyleyebilirim ki, *Ya da* kitabın en vurucu öykülerinden biri benim nazarımda. Kısa, öz. Kısalığına rağmen, senin başarılı bulduğun "anlatıcılık" esasından da bir cimriliğe uğramamış üstelik. Mânâ da cabası.

Öte yandan evet, yazdıklarımın üzerine bir şeyler koymaya çalışıyorum hep, tabii ki bu arayışlar devam edecek. Okuduğum ve yazdığım her öyküyle, elbette ben de değişiyorum. Zaman zaman derdimi farklı yöntemlerle, farklı biçimlerle anlatmaya çalışıyorum. Bu, *Ya da* kanalından mı devam eder, başka kanaldan mı şimdilik kestirmesi zor.

Kafandaki hikâyenin metne dönüşmesi nasıl bir süreç izliyor?

Ufacık bir görüntü veya bir cümleyle başlıyor her şey. O şey ne ise artık, beni durup durup tekmeliyor. Her şeyi o frekanstan gözlemlemeye başlıyorum ve yeterince yoğun, taşıyamayacağım bir ağırlığa ulaştığında da artık oturup içimden çıkarmaya çalışma aşamasına geliyorum. Yazmaya başlıyorum.

Bir öyküyü sevmen için metinde aradığın başat etkenler nelerdir?

Bir sürü etmen var ama şunu diyebilirim ki ben okuyucu olarak "dil" den çok etkileniyorum. Çok harika bir fikir veya kurgu eğer özenilmemiş, uğraşılmamış bir dille anlatılıyorsa etkilenemiyorum. İlk arayışım dil. O yüzden yeni dil, biçim arayışlarını çok değerli buluyorum. O yüzden belki de kendi klasik tipe yakın öykülerimdense, daha farklı olanları içime siniyor.

Söyleşi: Eyüp Tosun

Fotoğraf

Franz Hohler

Almancadan Çeviren:
Beril Ünal

Kısa süre önce fotoğraf albümlerinden birini karıştırırken annemle babamın düğününde çekilmiş bir fotoğrafa denk gelince, ona diğerlerinden daha uzun takılıp kaldım. Fotoğraftaki kişilerden kimleri tanıdığıma baktım. Geçen sürede ben de evlendiğim ve düğün fotoğrafındaki çiftten artık daha yaşlı olduğum için, anne ve babamın benden daha genç görünüp görünmediklerini merak ettim. Onları sanki benimle hiçbir ilgileri yokmuş ve her zaman benden daha yaşlı olanlar onlar değilmiş gibi görmek, benim için mümkün değildi. Onları öyle görmeyi başarsaydım bile, fotoğraftakilerin kıyafetlerinden ve tavırlarından daha eski bir zamana ait oldukları anlaşıldığı için, yine de bana yeterince genç görünmeyeceklerdi. Bizden önce genç olmuş insanların, gençliklerini yaşadıklarını bilsek de bir zamanlar genç olduklarına inanmamız zordur.

Fotoğraf, nikâhın yapıldığı şapelin önünde çekilmişti. Fotoğrafta babam ve annem dışında, iki dedem, babaannem, bir de anneannem vardı. Şimdi onlardan yalnızca ikisi hayatta. Bunun dışında, fotoğrafta hiç tanıyamadığım büyük büyük babam, daha genç hâliyle halam, yanında şimdiki kocası, biri çocuk yaşta, diğeri subay üniformalı iki dayım görülüyordu. Fotoğrafın ailevi çekirdeğinin etrafında, daha uzak akrabalar, büyükbaba ve büyükannemin tanımadığım kardeşleri, papaz ve annemle babamın çoğu bana yabancı olan arkadaşları toplanmıştı. Bu insanların arasında özellikle bir adam dikkatimi çekti. Fotoğrafın

tam kenarında, bir ağacın altında, taştan bir bankta oturuyor ve sanki ona dâhilmiş gibi bu sahneyi izliyordu. Bakışları karanlık ve çok ciddiydi. Kafasında bir tek saç bile yoktu. Ellerini, sapı gümüşten bir bastona dayamıştı. Adamın beyaz eldivenler giymiş olması ayrıca dikkatimi çekti ki, bildiğim kadarıyla, bunlar o dönemde pek kullanılmıyordu. Bu adamı ailemin yanında gördüğümü hatırlamadığım için, ilk fırsatta babama onun kim olduğunu sormaya karar verdim.

Babamı evinde ilk ziyarete gittiğimde, içinde düğün fotoğraflarının olduğu albüme baktık, ama şapelin önünde çekilmiş fotoğrafların hiçbirinde böyle bir adam yoktu ve babam tarifime uyan hiç kimseyi hatırlayamadı. Babama göre, tesadüfen oradan geçen ve banka oturmuş biriydi. Şapelin konumu güzeldi, ziyaretçisi çok olurdu ve bir yürüyüş yolunun sonunda bulunuyordu.

Bu açıklama beni tatmin etmemişti. Adamın tam da fotoğraf çekilirken banka oturmuş olmasını gözümde canlandıramıyordum. Yürüyüşe veya gezintiye çıkmış biri olamayacak kadar şık giyinmişti. Bakışları bana bir yabancınınkinden daha ilgili görünüyordu.

Bir süre sonra, babama bendeki fotoğrafı gösterdiğimde çok şaşırdı; kafasını sallayıp bu adamı hiç ama hiç görmediğini söyledi. Daha önce onu, artık benim albümümde duran fotoğrafta da gördüğünü hatırlayamadı. Daha sonra aynı şapelde bir düğün daha yapıldığını söyledi. Annemle babamın nikâh kutlamalarının sonuna doğru, diğer düğün için tek tük konuklar gelmeye başlamıştı bile. Babam bunun şapelin önünde çekilmiş son fotoğraf olabileceğini, bu adamın da diğer düğünün ilk gelen davetlilerinden biri olduğunu düşünüyordu.

Yabancı bir konuğun niye fotoğrafçının çekim alanına girecek kadar sokulgan olduğunu anlamak benim için zor olsa da, ilk başta babamın bu açıklamasıyla yetindim. Fotoğrafa tekrar tekrar baktıkça, adamın düğünümden kısa bir süre önce ölen annemle ilgisi olabileceği hissine kapıldım. Babamın ısrarla kabul etmeyişinden benzer şeyler düşündüğünü çıkardıysam da, daha fazla üzerine gitmedim.

Karım bu işe bu kadar önem vermemden rahatsız olmaya başlamıştı. Babamın açıklamasının beni neden memnun etmediğini anlayamıyordu. Akrabalarımdan da bir cevap alamayınca, kafamdaki soru işareti çözülmediği halde, bu işi araştırmayı bıraktım. Zaten yüzeysel olan huzurum kısa bir süre sonra yeni bir olayla bozuldu. Yakın zamanda evlenen kız kardeşimin bir çocuğu olmuştu ve kardeşim onun vaftiz babası olmamı istedi. Kabul ettim. Tören kız kardeşimin oturduğu köyün kilisesinde yapıldı. Sadece kız kardeşimle eşinin en yakın akrabalarının katıldığı bir kutlamaydı. Tek istisna, eniştemin iyi fotoğraf çektiği için davet edilen bir arkadaşıydı.

Kız kardeşim, kutlamaya katılanlara, vaftiz töreninde arkadaşlarının çektiği fotoğrafları yapıştırdığı bir defter gönderdi. Fotoğraflar numaralandırılmıştı ve eğer onlardan birini istiyorsanız defterin sonuna ilgili numarayı yazabiliyordu-

nuz. İlk olarak on iki numaralı fotoğraf dikkatimi çekti. Fotoğrafta, vaftiz annesiyle birlikte kilisenin önünde duruyordum. Kucağımda vaftiz olan yeğenim vardı. İki adım arkamda beyaz eldivenli kel adam duruyor ve omzumun üzerinden bana bakıyordu. Kollarını kavuşturmasına rağmen eldivenleri görülebiliyordu. Ama bu sefer elinde annemle babamın düğün fotoğrafındaki gibi bir baston göremedim.

Hemen kız kardeşimi aradım, ona fotoğraftaki adamı tanıyıp tanımadığını sordum. Böyle bir adam dikkatini çekmemişti. Fotoğraflar elinde olmadığı için, onları çeken arkadaşlarını aradım; ona fotoğrafın numarasını verip arkadaki adamın kim olduğunu sordum. Cevap olarak, elindeki baskıda öyle bir adamın görülmediğini söyledi. Israrlarım üzerine çıkardığı negatifte de yalnızca vaftiz annesi, ben ve yeğenimin olduğunu belirtti. O fotoğrafı kesip aldım ve diğerlerini geri yolladım.

Aynı gün, bunların hiçbirine inanmamaya karar verdim. Buna rağmen, içten içe dilediğim halde, adam iki fotoğraftan da kaybolmadı. Fotoğrafları gösterdiğim herkes de onu benim gibi görebiliyordu. Önceden hiç yapmadığım halde, aniden dönüp arkama bakmaya başladım. Mesela, kaldırımda yürürken veya bir meydandan geçerken. Aynı şekilde, bir sinemada otururken veya bir dükkânda alışveriş yaparken. Hatta en çok da, bir odada tek başımayken. İzlendiğim hissi beni giderek daha çok sarıyor; birinin ayakucumda oturup gözünü hiç kırpmadan bana baktığına inandığım için, geceleyin yatakta doğrulup ışığı açtığım bile oluyordu. Sık sık, herhangi bir yerde indiğimde, istasyonda veya otobüs durağında, biri beni bekliyormuş gibi geliyordu. Orada gerçekten kimsenin olmadığına uzun uzun bakmam gerekiyordu. Sürekli beklenti içinde olsam da gerçekten bir şey olacağına inanmıyordum.

Son hafta her şey değişti. Bir tramvayın arka tarafında cama sırtımı dayamış duruyorken, izlendiğim hissi beni tekrar sardı. Arkama döndüm ve diğer vagonda beyaz eldivenli kel adamı gördüm. Tam karşımda, camın arkasında duruyordu. Ona bakınca, sağ elini kaldırıp bana gülümsedi. Yerimden kımıldayamadım ve son durağa kadar vagonda öylece kalakaldım. Orada inip arkadaki vagona geçtim, ama içeride hiç kimse yoktu.

O günden beri korkmuyorum. Bu adamdan kaçamayacağımı artık biliyorum. Onunla karşılaşmamın, gerçek karşılaşmamın, yakın olduğunu da biliyorum. Nasıl ve nerede olacağını bilmiyorum. Adamın benimle nasıl bir planı olduğunu da bilmiyorum. Yalnızca şunu iyi biliyorum ki bu bir tesadüf değil ve her şey benimle ilgili.

An ve An

Ali C. Yoksuz

1

"Bu dediğim, aslında yaşanmadı. Anlattığım ve yaşanmamış binlerce olaydan biri. Ben çok üzgünüm Narin. Kaygılarım bükük. Gerçekte, gerçekten böyle konuşamıyorum. Sevmiyorum."

"Arıcılıkla ilgilenmeye karar verdim."

"O neden?"

"Çiçeklerle uğraşmayı seviyorum."

"Sigarayı bıraktın mı?"

"Ne münasebet!"

"Seni seviyorum."

Narin odaklanamıyordu. Göz göze gelemediler. Ellerine uzanmak istedi Narin'in.

"Tırnaklarının rengini beğeniyorum. Bunu yapmanı beğeniyorum. Seni hiç yalnız başıma düşünmedim. Seni çok az düşünüyorum esasen."

"Sen çok değiştin. Değişmişsin," dedi Narin. Duvarda asılı olan Venüs'e bakıyordu bir yandan.

"O ne demek?"

"Eskiden her lafa 'aslında' diye başlardın ya da öyle girerdin her konuşmaya. Şimdi 'esasen' diye bitiyor cümleler. Belki de yanlış düşünüyorum."

"Büyük bir değişiklik mi bu?"

“Yok o değil. Şimdi hep bir yerde ‘neyse’ diyorsun. Hiç söz aldığın olmuyor Ali. Cevap veriyorsun hep ya da sıranı savıyorsun. İlle de bir şey diyeceksen bu bir soru olmalı. İlle de soru olmalı! Rahatsız edici değil mi? Gerçi, bugün duymadım. Hiç ‘neyse’ demedin. Ama öyle.”

Ali gözlerini kapattı. Bunu yavaşça yaptı. Göz göze gelmek isterdi Narin’le. Narin gözlerini kaçırmaya meyilliydi. Duvarda asılı duran Venüs’e bakıyordu zaten. Telefonu kapattılar.

2

Ali “Yarın bir işin var mı?” diye sordu. Narin düşünüyordu. Düşünmekten hoşlanmadığı bir soru sormuştu yine. Cevapsız kalan bir sorunun ardından “Ben yeniden söylenmiş şarkılardan hoşlanmıyorum,” dedi, “ilki gibi olmuyor diye sevmiyorum belki. Belki de yeni olan şeyleri sevmiyorum. Yahu ben neyi sevip sevmediğimi bilemiyorum Narin. Özür dilerim. Bunlar neden yaşanmıyor. Bakmıyorlar. Üzerimde sürüyle renk var. Terbiyem bozuk. Geçen otoparkçının tekinden feci bir dayak yedim. Kaburgamı kırmış. Su içerken midem bulanıyor; acaba bu yüzden mi? Nefes alırken bir sorun yok ama fazla nefes almıyorum zaten.”

Kahkaha attı birden Narin, “O nasıl bir cimrilik öyle!”

Narin’in cevabına dayanamayıp o da gülmeye başladı, “Ne bileyim işte, öyle sanıyorum. Çok yavaş nefes alıp veriyorum. Doktor kalbimin normalden çok daha yavaş daha attığını söyledi. Korktum. Biliyorsun çekinirim öyle şeylerden. Ama insan kendini nefes alıp vermeye zorlar mı hiç?”

Masadan kalktılar. Vapura doğru yürürken “Bugün ne biçim güzeldir şimdi Burgazada,” dedi Narin, “Eylül tam ada ayı, param olsa ev bile alırım. Şimdi kolaylaştırmışlar aslında şu kredi olaylarını.”

“Yirmi yıl borç mu ödeyeceksin, boşversene,” dedi Ali.

“Ne var sanki kiradan evladır bir kere.”

“Ada Eylül’de güzel dedin.”

“‘Eylül tam ada ayı’ dedim. Hem Burgazada olması şart değil canım, başka bir ada da olur.”

“Dur bakalım, daha genciz,” dedi Ali.

İskelede vedalaştıktan sonra Narin’in vapura binişini seyretti; neredeyse Kabataş’a kadar takip edecekti onu, Narin’i. Bir noktada gözden kayboldu vapur. Artık gördüğü tek şey Haydarpaşa garıydı. *Her şeyin ismini değiştiriyorlar. Ben hâlâ Ali’yim ya kahrolmadım gitti,* diye düşündü.

Nemden sanki, buhar gibi yağan yağmurun altında ıslandıkça terler döküyordu Ali. *Siktiğimin Eylül’ü. Ulan nesini seviyorsun şu ayın.*

Ada’da yağmur var mıdır acaba?

Eve vardığında yağmur dinmişti. Üzerini değiştirip evin altındaki çaycıya indi. Masalardan birinde sanki onu bekler gibi kahvesini yudumluyordu Salih.

"Narin beni sevmiyor abi," dedi Ali, gömleğinin yakasını düzeltmeye çalışırken. "Ben de seni sevmiyorum oğlum," dedi Salih.

"Niye sevmiyorsun lan beni," diye çıkışır gibi sorunca Salih, "ben sevmem aga," dedi.

"O nedenmiş?"

"Şimdi gördüğün gibi değildim ben iki sene önce. Yüz kırk kiloydum abi. Bu yaşıma kadar bir kız dönüp bakmamıştır yüzüme hani. Ama beni bilirsin, pek umursamam böyle şeyleri.

"Aslı'yla tanıştık. Ben o ara okulu bitirdim, *ulan akademisyen mi olsam böyle sığır gibi çalışsam mı* diye düşünüyorum. Aslı beni toparlıyor abi. Sevdi beni. Hisarüstü'nde evi. Arada gidiyorum. Eşyalarımın çoğu ondadır falan. İyiyiz yani. Bir de ben," deyip duraksadı, utana sıkıla devam etti, "Aslı'yı acayip sevdim Ali. Yani ölmekten korkuyordum lan, ölürüm de ertesi gün sevemem diye korkuyordum. *Ben Aslı'yı yarın da seveyim* diyordum, onun gibi şeyler diyordum. Kendi kendime yani; ona değil.

"O ara işe girdim tabii; sekiz dokuz ay oldu ama aklımda hâlâ sorular var. Aslı da destek olunca bastım Ankara'ya, mülakata gittim. O da o ara *memlekete gideyim ben* dedi. Mülakat on numara geçti abi. İstanbul'a geri döndüm sonra. Birkaç ay sonra da haber verecekler, bekleyeceğiz artık. Haber vermek için Aslı'yı aradım. Açtı telefonu, arkadan sesler geliyor. 'ben seni sonra ararım' dedi, kapattık telefonları. Sonra bir daha aramadı abi."

"Nasıl yani?"

"Aramadı işte. Ulaşamadım kendisine. Memleketteydi zaten, yani öyle demişti bana. Arıyorum açmıyor. Arkadaşlarını arıyorum açan kimse yok. Hayır, hani bir kavga da etmedik, bir durum da yok Ali; aklına bir sürü şey geliyor insanın. Bir anda kayboldu, yok etti kendini sanki."

"Ee..."

"Annesinin numarası vardı. Birkaç hafta geçmişti. Baktım ki olacak gibi değil; en azından nedir ne değildir öğrenmek istiyorum. Dayanamadım abi. Aradım. Telefonu açar açmaz 'kızımı bir daha arama' deyip çat! diye kapattı telefonu."

Ali suskun; söyleyecek birçok sözü varmış da demiyormuş gibi suskun.

"Anlamadım abi. Hiçbir şey anlamadım. Birkaç ay sonra Ankara'dan haber geldi. Okula kabul edildim. Üç ay beş ay derken, bir yandan çalışıyorum bir yandan tez işlerindeyim; insan yavaşça eriyor, eritiyor abi. Okulda da Işıl diye bir kız var. İlgili, hoşsohbet. Bir şey olacağı yok da konuşur gibiyiz yani. Derken bir gün Twitter'da gezinirken bir mesaj geldi. Aslı'dan geldi abi."

"Haydi..."

"'N'aber hocam' yazmış. Cevap veremedim. Ama yanıyorum. Birkaç saat sonra aradım. Sohbet ettik neler yaptığımı sordu. Anlattım işte. 'Sen nasılsın neler yaptın?' diye sordum. 'Kanser oldum ben,' dedi."

Ali, Salih'in gözlerini, eliyle bardağı kavrayışını, çayını yudumlayışını, sigaradan çektiği nefesi izliyordu. Ali bütünüyle Salih'i izliyordu. "Peki sonra?" denmeyecek bir andı Ali için; gözlerini, ağzını oynatamıyor, ellerini masaya yaslamıyordu artık.

"Sonra abi..." der gibi fısıldadı.

"Sonra daha aramadım Aslı'yı. O an yanında olmamı mı istemedi, bana yalan mı söylüyor, yoksa bana acıdı mı, yoksa ona acıyacağını mı düşündü gibi şeyler düşüne düşüne üç ay geçirdim. O üç ay ne biçim geçti Ali. Çok acayip geçti o üç ay."

"Üç ay..." diye sayıklar gibi iki sözcük çıktı ağzından Ali'nin. *Üç ay sonra ne olmuştu ki*, yüz bulmaya çalışıyordu sormak için.

"Öldü abi," dedi Salih.

"Öl..."

"Dördüncü ay mezarına gittim. O bir ay yok. Tezin bitmesine beş ay var. Bir kere gittim, bir kere gidebildim mezarına. Çok uzun durmadım zaten. Öyle baktım."

Gözlerinden anlayamıyorum Salih seni. Aslı neden öldü amına koyayım. Ölünür mü, böyle olmaz, bu şekilde olmaz abi. Aslı da haklı ama belki, kendini haklı gördü o an. Ne bilelim. Nasıl anlayabiliriz ki. Seni sevmiş, seni üzmek istememiş belki ama sevmiştir abi. Öyle olmasa bile belki son aylarını başka şeylerle geçirmek istedi. Kim ne diyebilir.O değil Aslı nasıl ölür abi! Neden öldü lan! Bu hikâye böyle devam etmemeliydi. Böyle hikâye mi olur lan! Yanlışın yok mu, bir yerde bir eksik olamaz mı? Ağlasana lan! Ağlamak istediğin ne belli. Sen ağlayan bir adamsın, az ağlamadık senle, şimdi durdun bu zamanı mı buldun ağlamayacak. Gözlerin kanlandı. Boş çay bardağının içinden başka şeye bakmıyorsun. Sesinle, söylediklerin, ellerin ve yaşanmış olan şeyler birbirleriyle nasıl farklı! Salih sana ne demem lazım şimdi. Benim neden gözlerim dolmadı. Neden senin gibiyim şimdi? Nasıl böyle oldum? Böyle mi olunuyor!

"O tezi çok iyi hazırladım Ali. Kapandım eve. Çok da iyi hazırlandım. O'nun için hazırladım zaten. Ona ithaf ettim. Şimdi nereden bakıyordur. Bakıyor mudur? Mutlaka bakıyordur. Tez çok sağlam oldu ama. Hemen geçtim zaten. Mezarına bir daha gitmedim abi. Gitmedim yani."

Kalktılar masadan. Salih'e sahildeki minibüs duraklarına kadar eşlik etti. Yol boyunca neredeyse konuşmadılar. Yalnız bir kez Ali "Kolay olmuştur senin tez," dedi; der gibi oldu. Kısık fakat duyulan bir sesle, belki de yalnızca kendi kendine "öyle öyle" dedi Salih.

Öyle öyle.

İskeleye vardılar. "Vakıa, abi ben sevmem yani. 'Sevemem' demiyorum bak. Sevmem yani. Sen de boşver. Allah ölüm vermesin Aliciğim." Durakların oradan çevirdiği ilk taksiye atladı Salih. Narin Ali'yle bir daha görüşmedi. Ali, Narin'i hiç aramadı.

Gölge

Hakan Uzbek

Beton kırma makinelerinin çınlamaları kulakları acıtıyor, moloz kamyonları birbiri ardına gürleyerek geçiyor, bozuk kaldırımları büsbütün yürünmez kılan beton pompaları dört bir yanda yolları kesmiş uğulduyordu. Koca semti tozlu ve gürültülü bir şantiyeye çevirmiş kargaşanın arasından sıyrılıp köşeyi döndüğümde şaşkınlığım bir kat daha arttı. Kuşkuyla köşedeki direğin üzerindeki sokak tabelasını okudum, adres doğruydu. Durdum, baktım. Biraz önce içinden geçtiğim tufan sanki burayı da süpürmüş, ardında çorak bir ıssızlık bırakmıştı. Apartmanlar anılarımdakilerden çok daha yüksek, sokak çok daha ışıksızdı. Hemen köşede, önündeki masaları her zaman müşteri kaynayan bir pastane olmalıydı. Bu saatte balkonlarda oturan büyüklerin gözetimi altında ortalıkta koşuşturan çocuklar, bahçe duvarlarının üzerinde çene çalıp birbirlerine takılan gençler görülmeli, duyulmalıydı. Hiçbir şey belleğimde tuttuğum gibi değildi.

Sokağa girdim. Dayımın oturduğu üç katlı apartman büyük pencereleri ve geniş balkonlarıyla eski günlerden kalan tek tanık gibiydi. Bahçe kapısının önünde durdum, yukarı baktım. En üst katta sağdaki daire onundu. Perdeler sımsıkı kapatılmıştı. Balkon yıllardır kullanılmıyormuş gibiydi. Öğrencilik yıllarımda dayımları ziyarete geldiğim hafta sonları bu balkonda ne çok zaman geçirirdim. Demli çayım masanın üzerinde, yengemin çiçekleri arasında, sağlığında. Akşam olunca çıkar, gülümseyerek, "Yeter artık bu kadar okumak, şimdi

de biraz keyif zamanı," der, masayı kurardı. Belki de kendi çocukları olmadığından, beni ağırlamaktan her zaman büyük mutluluk duyardı. Rengârenk sofradan mis gibi kokular yayılır, sokağın ıhlamurlu esintisine karışırdı. Adabıyla içki içmeyi bu balkonda öğrenmiş, demlenmenin verdiği o hafif esrik mutluluğu ilk bu balkonda tatmıştım. Şimdi kenarında boş ve kuru saksılar diziliydi.

Aşağıdan zile bastım, kapı hemen açıldı. Apartmanın kokusu hiç değişmemişti. Bu kokuyu son duyduğum günü anımsadım. Üniversiteden yeni mezun olmuş, İstanbul'dan ayrılmadan dayımları son kez ziyarete gelmiştim. Yengem yatağından kalkamamıştı. Hastalığı ne kadar hızlı ilerlemişti. Bu kokunun içinde bir yerlerde yaşamayı sürdürüyordu. Her zamanki gibi gülümseyen yumuşak yüzü gözlerimin önünde canlandı. Bana, "Hoş geldin yakışıklı oğlan," diyordu, "çayı yeni demledim. Balkondaki yerin seni bekliyor." Onu ne çok özlediğimi düşündüm. Gözlerimi yumdum, derin bir soluk aldım.

Merdivenleri çıkmaya başladım. Her ara katın sahanlık penceresinden gölgesi neredeyse sokağın yarısını kaplayan geniş ve yüksek apartmanın cephesi görünüyordu. Eskiden yerinde dayımlarınki gibi üç dört katlı, geniş balkonlu iki bina vardı. O balkonlarda da akşamları sofralar kurulur, karşılıklı selamlaşılırdı. Şimdiki görüntüsüyle yüksek ve geçirimsiz bir suru andırıyor, arkasındaki yaşamlar hakkında en küçük bir ipucu vermiyordu.

En üst kata vardım. Dayım eskiden yaptığı gibi sahanlığa çıkmamış, kapıyı aralık bırakmıştı. Aralık ben yaklaşınca genişledi, içeri girince arkamdan kapandı. Kapının arkasındaki gölge dairenin loş ışığında iyi seçilemiyordu. Öne çıkınca biraz belirginleşti. Son gördüğümden bu yana zayıflamış, duruşu hafif eğilmişti. Saçlarının beyazı da çoğalmıştı sanki. Ellerini omuzlarıma koydu. Yüzü içten bir gülümsemeyle aydınlandı. Kucaklaştık.

"Aslan yeğenim benim, hoş geldin."

"Hoş buldum dayı, nasılsın?"

"Nasıl olayım oğlum, gördüğün gibi işte. Yıllık izin mi?"

"Evet dayı. Özledim memleketi. Annem de telefonda sitem edince …"

"Haklı ama, insan arada bir de olsa hasret gidermeye gelmez mi?" Durakladı. Kısa bir sessizliğin ardından sordu, "Peki ne kadar kalacaksın bakalım?"

"İstanbul'da iki gün. Sonra otobüsle annemlerin yanına geçeceğim. Dönerken de bir gün kalırım sende, eğer müsaitsen."

"Müsaitsen de ne demek deli oğlan, burası senin de evin. Hadi geç içeri bakalım. Odanı biliyorsun."

Evin içinde hiçbir değişiklik hissedilmiyordu. Yengemin terlikleri bile kapının yanında, yerli yerindeydi. Dayımları her ziyaret ettiğimde bana verdikleri odaya girdim. Panjurlar indirilmişti. Sırt çantamı yere koydum, İngiltere'den dayım için getirdiğim şişeyi çıkardım. İyi viskiden anlardı. İçkinin fıçıda nasıl bekletildiğini, yıllandıkça lezzetinin nasıl zenginleşip olgunlaştığını ondan öğrenmiştim. "İyi olan her şey zaman ister," demişti bir gün, "ne yaparsan yap, yılların birikiminin yerini dolduramazsın."

Salonda beni bekliyordu. Şişeyi görünce gülümsedi. Bir şey söylemeden uzattım. "Neden zahmet ettin be oğlum, hay Allah." Mutlu olduğu her hâlinden belliydi. Şişeyi eline aldı, evirdi çevirdi, etiketi okumaya çalıştı. Işığın azlığından zorlandığını görünce perdeye yöneldim. "Dur açma," dedi, ışıkları yaktı. Üzerini okumak için şişeyi bir kez daha kendinden uzaklaştırdı, başını geriye atıp gözlerini kıstı. Yüzünde gururla karışık bir memnuniyet ifadesi belirdi, başını salladı. Armağanını kutsal bir emanetmiş gibi özenle sehpanın üzerine koydu, büfe dolabından iki kadeh çıkardı ve muzip bir gülümsemeyle sordu: "Şunun tadına birlikte bir bakarız herhalde, değil mi yeğen?", "Elbette bakarız dayı."

Karşılıklı oturduk. Viskisinden bir yudum aldı, arkasına yaslandı, gözlerini yumdu. Kısa süren sessizliği bozan ben oldum:

"Buralar ben görmeyeli ne kadar değişmiş dayı."

Yüzünün ifadesi birden değişti. Derin bir iç geçirdi, bakışlarına keskin bir öfke yerleşti.

"Üç dört yıl önce başladı. Aç kurtlar gibi saldırdılar. Eskiye ait hiçbir şey bırakmadılar. Gelirken görmüşsündür, hâlâ devam ediyor."

"Burayı da istemediler mi?"

"İstemez olurlar mı! Ben olmasam çoktan yıkılacaktı bu apartman da." Bakışları bir daha değişti. İfadesindeki kızgınlığa bu kez belli belirsiz bir hüzün karıştı. "Ama burayı da eninde sonunda götürecekler evladım. Herkesin gözünü hırs bürümüş. Tek başıma uzun süre direnemem. Kimsenin..." Cümlenin sonunu getirmedi. Viskisinden küçük bir yudum daha aldıktan sonra bardağı sehpaya bıraktı, yeniden arkasına yaslandı, gözlerini içkinin kalanına dikip suskunluğa gömüldü. Bakışlarından ve yüz ifadesinden konuşmayı içinde sürdürdüğü anlaşılıyordu. Bölmemek için ben de sustum ve salonu incelemeye koyuldum. Burada da her şey eskisi gibi görünüyordu. Yalnızca eşyalar biraz daha yıpranmıştı. Birden gözüm büfenin üzerinde duvara yaslanmış duran çerçeveye takıldı. Oraya ben ayrıldıktan sonra konmuştu ama içindeki fotoğrafın çekildiği günü çok iyi anımsıyordum. Mayıs ayı olmalıydı. Sahile yürüme teklifi yengemden gelmiş, "Bütün gün balkonda mı oturacaksınız, yürüyün biraz da deniz havası alalım," demişti. Kıyıdaki çay bahçesine vardığımızda mahalleden tanıdıklarına rastlamışlardı. Biz de onlara katılınca iki üç masa birleştirilip oturulmuş, hava kararana dek sohbet edilmişti. Aralarında yaşıtım olmasa da sıkılmamıştım. Tersine orda olmaktan büyük keyif aldığım, anlattıkları birbirinden ilginç anıları büyük bir ilgiyle dinlediğim hâlâ aklımdaydı. Bir ara oturanlardan biri yanında getirdiği makineyi bana vermiş ve fotoğraf çekmemi istemişti. Yengemle dayım ortadaki masaların çevresinde oturmuş insanların arasında, hepsi kameraya bakıyor ve gülümsüyorlar, arkada deniz ve suyun henüz soğuk olmasına aldırmadan yüzme sezonunu açmış neşeli çocuklar, neredeyse sesleri duyulacak, kaygısız ve mutlu öğrencilik yıllarım...

“Sahile yürüyelim mi dayı?” Soru ağzımdan bir anda, nerdeyse taşar gibi çıktı. Bu ani teklif karşısında dayım hazırlıksız yakalanmış gibi irkildi. Hem ürkmüş hem de şaşırmış bir tavırla kekeledi: “Sahile yürümek mi?” İki eliyle koltuğun kolçaklarını yakaladı, yeri birden rahatsızlaşmış gibi oturuşunu değiştirdi, solukları derinleşti. Sorumun dayımda yarattığı etki karşısında afallamış, gözlerimi biraz daha beyazlaşan yüzüne dikmiş, merakla ne söyleyeceğini bekliyordum. Sonunda zayıf ve titrek bir sesle, “Sen istersen yürü, ben artık gündüzleri dışarı çıkmıyorum,” dedi. Bunu hiç beklememiştim. Şaşkınlıkla ancak, “Neden dayı?” diyebildim. Yüzüme bakmıyordu. Sesi bu kez daha kararlı çıktı: “Unutmamak için oğlum.”

Gece gözlerimi açtığımda başucumdaki saat üçü gösteriyordu. Sanki bir kapı sesi duymuştum. Damağım kupkuruydu. Kalkmakla yeniden gözlerimi yummak arasında kısa bir süre kararsız kaldıktan sonra odadan çıktım. Dayımın kapısının önünden geçerken duraklayıp dinledim, ses gelmiyordu. Mutfaktan bir bardak su alıp salona girdim, ışığı yaktım. Şişedeki viskinin neredeyse yarısı içilmişti. Dayım ben yattıktan sonra daha uzun süre oturmuş olmalıydı. Pencereye yanaşıp perdeyi araladım. Sokak derin uykudaydı. Gündüze göre tek fark, ıssızlığın üzerini koyu bir karanlığın örtmüş olmasıydı. Sokağın sonundaki gece lambasının cılız ışığı bu örtüyü kaldırmaya yetmiyor, eskiden pastanenin bulunduğu köşeyi büsbütün karanlıkta bırakıyordu. Birden orda, bir zamanlar masaların durduğu yerle kaldırımı ayıran alçak duvarın üzerinde oturan bir karaltı gördüm. Dayıma benziyordu. Daha iyi görebilmek için gözlerimi ovuşturup bir kez daha baktım. Gölge ben baktıkça bulanıklaştı, gecenin içinde çözüldü ve karanlığın kokusuna karıştı.

Nar Lekesi

Ertan Meyan

Yetim yurdunun bahçe kapısından çıkarken, aklı Aşot'taydı. Daha çok küçük. Hayattaki tek varlığı, anacığını trafik kazasında kaybetmişti. Komşuları, yetim Ermeni çocuklarına verdiği destekle tanıdıkları gazeteci Artem'e ulaşıp durumu anlatmışlar; o da Aşot'u alıp yetimhaneye yerleştirmişti. Yurdu her ziyaretinde büyüklere has bir ağırbaşlılıkla karşılardı Artem'i: "Pari egak Ahparig (Hoş geldin ağbi)!" Çocuklar, öyle hitap ediyorlardı ona: Ahparig. Esmer yüzündeki ciddiyeti tebessümle değiştirmek ne kadar zor olsa da, Artem Ahparig ne yapar eder, Aşot'u bir şekilde güldürmeyi başarırdı. Aşot'un gülüşüne, bu doğa harikası olaya -Tanrı şahit- tanıklık eden herkes eşlik ederdi.

Altı ay oluyordu yetimhaneye geleli. Artem, Nana'yla birlikte küçük kızları Aşhen'i de alıp her Allah'ın günü ziyaretine gelmişlerdi, kaç ay. Daha demin, "Aşhen'i öp yerime, Ahparik!" diyen bu hırçın çocuk, uzun süre tek kelime etmemiş, zeytin karası gözlerinden dökülen boncuk boncuk gözyaşları dinmek nedir bilmemişti. Tanrıya şükür ki, iyiydi şimdi. Nana, onu ilk kez gülerken gördüğünde öyle demişti: "Tanrı'ya şükür!"

İyi bilirdi Artem yetimhaneyi. Erken büyürdü orada insan. Erken biterdi çocukluk. Iskalayan anne terliği yerini disiplin kurallarına bırakırdı. Ağlayanları kimse sevmezdi yetimhanede. Hatırlamak, herkesin en son isteyeceği şeydi. Belki de bu yüzdendi, Artem'in çocuklarla hep havadan, sudan konuşması. Unutmanın ne büyük nimet olduğunu iyi bilirdi. Dedesinin onu yetimhaneye bırakıp gittiği günü, "Oturduğum merdiven soğuktu da, cırcır olmuştum ilk günden…" diye şakaya vurup anlatması bu yüzdendi. Vardvaryan'ın jöleli saç-

larına takılması, Barseg'le Fenerbahçe maçlarına iddiaya tutuşması, Raçiya'nın okul müdürü taklidine kahkahalarla gülmesi bundandı. Bir tek, Aruşan'ın yanık sesinden 'Sarı Gelin'i dinlediğinde saklayamazdı, yüzündeki o hüzne yakın ifadeyi. Bir anlıktı o da, parlayıp sönerdi hemencecik.

Öyle abartılı hediyeler falan almaktan hoşlanmazdı, Artem. Eviymiş gibi gelip giderdi yetimhaneye. Nana, her yılbaşında kazanla pişirdiği aşureden ve Doğuş Yortusunda yaptığı balıktan muhakkak çocuklara da gönderirdi. "Acımak için yetimhaneye değil, huzur evlerine gitsinler!" derdi Artem. Gelenlerin çoğu, zahmetlerine değecek bir hikâye duymak isterdi. Sonra hediyeler, kurabiyeler, şekerler verir; öper, okşar, hâllerine şükrederek evlerine dönerlerdi. Nefret ederdi Artem, arkalarında toz bulutu gibi asılı bıraktıkları sessizlikten. Nefes almamak gibi bir şeydi bu, yeniden yetim kalmak gibi…

Birçok duyguyu en sıkı haliyle öğrenmişti yetimhanede. Yurt odalarının kireçli duvarlarını, gıcırdayan ranzaları, demir dolapları iyi bilirdi. Enseye indirilen tokatları, ışıklar söndüğünde yastığa akıtılan gözyaşlarını, gece tuvalete kalkarken bitmeyen koridorları, arkadan koşturan hayaletleri...

Kar yağıyordu. Soğuk içine kadar işledi. Kaç zamandır "idare ettiği" ayakkabıları su almıştı. Beklemek yerine yürüdü. Nana'yı düşünüyordu. Yine aynı konuyu konuşmuşlardı akşam, gitmeyi.

"Hokis (Cancağızım)," demişti Nana. "Gidelim buralardan. En azından ortalık durulana kadar. Hem oralar da daha iyi okullar var. Aşhen için…"

Kararsızdı Artem bu sefer. Düşünecekti. En azından öyle söylemişti Nana'ya. Karşı yönden gelen taksiyi son anda fark edip elini kaldırdı.

***

Artem, çocuklardan sonra Yurt Müdürü Sargis'e uğramış ve her zaman olduğu gibi elinde koca bir ihtiyaç listesi ile ayrılmıştı yurttan. Paltosunun iç cebinden çıkarıp bir kere daha göz attı: Pirinç, yağ, defter, teksir kâğıdı, kışlık ayakkabı… Daha önce televizyonda "ülkenin önde gelen hayırseverleri" olarak ünlenmiş birkaç kişiyle görüşmüştü. Fakat ya yeterince hayırlı bulmadıklarından ya da ünlerine halel getirmek istemediklerinden olsa gerek, bir daha geri dönmemişlerdi. Artem, uzun zamandır yetimhanenin masraflarını karşılayacak, çocuklara burs imkânı sağlayacak bir vakıf kurmak istiyordu. Ancak söz konusu, Ermeni eğitim vakfı olunca herkes şüpheyle bakıyor, kılı kırk yarıyordu. Zaman alacak bir işti bu, ancak kararlıydı Artem. Bu, çocuklar için elzemdi. Gazetenin önünde indi. Hızlı adımlarla çıktı merdivenleri. Demli bir çay alıp odasına geçti. Gazetede işi yoktu aslında ama erkenden eve dönmek istemiyordu. Hâlâ Nana'ya ne diyeceğini bilmiyordu. Bilgisayarını açtı. Mail sayfası, "Okunmamış 24 ileti". Son zamanlarda çok sayıda çok mail alıyordu. Tehdit ve hakaret içeren mesajların yanında destek içerikli olanlar da vardı. Ama bakmadı hiçbirine.

Rahat durmamıştı yine Ahparik, kendisine takılan bir dostunun deyimiyle.

Gazetedeki köşesinde, sürgün edilmiş bir ailenin parçalanma hikâyesini paylaşmıştı. Çok uzaklardan ağıtlar, çığlıklar getirmiş; huzursuz etmişti memleketi! Halkı kin ve nefrete teşvik etmekti ceza kanunundaki karşılığı. Alışkındı suçlanmaya, fakat bu sefer -Nana'ya hissettirmemeye çalışsa da- tedirgindi. Tehditler artmış, yerel ve ulusal medyada aleyhinde birçok yayın yapılmıştı. Neyse ki, Nana'nın da ısrarları sonucu mesajları savcılığa bildirmişti. Savcının bakışları ona çocukken ismini ilk kez duyanlara karşı giriştiği "kötü biri" olmadığını ispatlama çabasını hatırlatmıştı. Ekmeğini yediğiydi, milli ve manevi değerlerdi, birlik ve berberliğe en çok ihtiyaç duyulan günlerdi... hepsini, hepsini sil baştan dinlemişti yeniden.

Nefretin ne menem bir hastalık olduğunu iyi bilirdi. İnsanlara neler yaptırabileceğini. Hayatının her döneminde; sokakta, okulda, askerlikte defalarca tecrübe etmişti. Kaç kere şahit olmuştu, birine "Ermeni dölü!" diye hakaret edildiğine. Dünyadaki bütün çocuklara armağan edildiği söylenen bir günde bile hamaset destanları okunup, atalarının akıbeti hatırlatılmamış mıydı ecnebi çocuklarına? Böyle bir gündü yine. Ermeni Okulu olarak kutlamalara davet edilmişlerdi. Henüz ilkokula yeni başlamıştı. Konuşmacı gür ve coşkulu bir sesle, "Yunanlılar denize dökülüp, yurt düşmandan temizlendi…" dediğinde, Artem, yanında duran arkadaşı Kikos'a dönmüştü.

"Yunanlı ne?"

"Ne bileyim," demişti Kikos da. "Çöp gibi bir şeydir herhalde!"

Güldü Artem. Ne zaman Kikos'u hatırlasa gülerdi: "Aptal çocuk!"

Çay soğumuştu. Odanın havası bitmişti, eşyalar fersiz. Paltosunu giyip çıktı. Merdivenlerden inip giriş kapısında durdu. Derin bir nefes aldı hayattan. Sonra bir tane daha. Gözü duvardaki kan lekesine takıldı. Kahverengiye çalıyordu. Dikkatlice baktı. Hayır hayır, nar lekesiydi; hatırlamıştı. Yeni yıla girerken "bereket getirsin" kapıda diye kırmışlardı. Birin içinde bin, binin içinde bir olmak… her bir nar tanesi gibi. Başka ne istenirdi ki? Kaç gün geçmiş olmasına rağmen orada duruyordu hâlâ. "Nar lekesi çıkmaz" diye boşuna söylememişlerdi. Yüzünde belli belirsiz bir tebessüm vardı. Nana'yı düşünüyordu. Paltosunun yakasını kaldırdı. Hava kapalıydı, ocak ayı acımasız. Saatine baktı. Kaça geliyordu; görmedi bile. Akşam, sabırsızdı; geldi gelecek. Sokak, elinde lambalarla bekliyordu, hazırlıklı. Hiçbir şey için acelesi yoktu, ama yapacak çok da işi vardı. "Kırdığımız narın lekesi bile dururken daha gitmek olur mu, hokis?" diyecekti Nana'ya. Gitmek, ölmek gibi bir şeydi. Gözleri hep arkada kalacaktı; Aşot, çocuklar… "Nar lekesi gibi inatçıyız, öyle kolay mı bizden kurtulmak!" diye takılacak, bir şekilde gönlünü alacaktı. Lekeyi ardında bırakıp adımladı hayatını. Tıpkı bir sahneyi andırıyordu cadde. Ve oyuncular… insanlar birbiri ardına gelip gidiyorlardı. Ömrünün sonuna kadar burada kalacaktı Artem. Kökleriyle, ruhlarıyla ait oldukları yerde. Ve burada ölecekti; bunu çok iyi biliyordu. Başını kaldırdı. Yılbaşından kalma kocaman bir afiş yaklaşıyordu. Gülümsedi Artem. MUTLU YILLAR

Kedi Olalı Bir Yağmur

Doğukan İşler

Gecenin içinden akan bir nehir gibiydi yıldızlar. Gök kubbenin çağıldayan boşluğunda akıp gidiyorlardı. Gidiyordu günler, saatler, dakikalar, saniyeler… Zamanın dili olsaydı, çoktan unutulup gitmiş bir dilde, çoktan dinmiş bir acıyı hatırlatan, eski mi eski yaraların kabuğunu söken bir türkü söylerdi şimdi. Belki.

Pisi pisi.

Bir bardak suyun üzerine, o bir bardak suyu taşırmayacak bir gül yaprağının konması gibi eşikten içeriye adımını atıyor. "Seni gördüm dün gece rüyamda," diyor. "Yine, seni."

Pisi pisi.

Karanlıkta görebilen gözlere mi sahip? Zihninin derinliklerinden kopup gelen bir ışığın aydınlattığı seyirlik bir düş mü görüyor yoksa yine? Gerçek olan o mu? Kalbi var mı? Dili? Sözleri? Gölgesi?

Pisi pisi.

Yüzünde, sanki dudakları doğuştan yapışıkmış da, bu cümle ile ilk defa ağzı açılmış gibi bir ince gülümseme. "Adaya gitmişiz, kışın ortası. Hava kapalı. Gökyüzü boydan boya bulut. Kara kara bulutlar. Yağmur yağmıyor, ama kedi yağıyor. Tekiri, sarısı, karası, beyazı, yavrusu, azmanı… Bir kedi yağmuru ki sorma! Felaket. Bir kuytuluğa geçelim, diyorum. Yoksa halimiz yaman! Kafam,

gözüm, yüzüm, her yanım kan revan. Pat pat pat düşüyor kediler üzerimize. Sen dinlemiyorsun beni, kahkaha ata ata, çocuklar gibi yürüyorsun kedi yağmurunun altında. Öyle bir mutlusun, öyle bir sensin ki…"

Pisi pisi.

Karşımda sırrı dökülmüş, üzerinde nice hayatların tanıklığını yansıtmaktan tüm sırrını eritmiş, ama yine de dolunay gibi parlak bir ayna var sanki. Ne desem, nasıl tarif etsem, başka neye benzetsem… Gözlerine baksam, gözlerinin ötesinde bir göz, bin göz, milyon göz görüyorum. Galiba bu yüzden dudaklarına, sanki benimle konuşurken ilk defa açılan o jilet gibi ince ve keskin dudaklarına bakıyorum. Kendimi görmeye çalışıyorum dudaklarında. Kendime benzetmeye, kendisine benzemeye çalışıyorum. Deniyorum, deniyorum, deniyorum…

Aynaya bakıyorum. Dudakları, dudaklarımmışçasına incecik gülmeye çalışıyorum.

"Hayırdır inşallah. Bilirsin, kedileri ne çok sevdiğimi bilirsin. Herkesten, her şeyden çok kedileri sevdiğimi çok iyi bilirsin. Bilir misin? Ben de bilirim: Sen yağmurdan, kedilerden, rüyalardan, insanlardan, adadan, denizden, her şeyden kaçarsın. Çok seversin çünkü, çok sevdiğin için. Sever misin? Bize de çok görme, bir tek kedileri sevebildiysek suç mu? Ne yapalım yani…"

Pisi pisi.

Laf lafı, laf da cigara paketini açar. Öyle derler. Biz cigaradan çok lafı, sözü, cümleleri, kelimeleri seviyoruz. Kedileri. Gerisi bahane elbette.

Hayatı, rüyaları, kedileri, yalnızlığı, gözleri, acıları, geceyi, yağmuru, zamanı, yıldızları... Seviyoruz.

İlk defa açılmış sanki dudaklarımız, ilk defa aralanmış, ama sanki anamızın karnından ağzımızda cigara ile doğmuşuz gibi de. Öyle dumanlıyız, öyle bir rüyadayız, öyle bir ayna içinde.

"Peki, bu kediler bana hiç zarar vermiyorlar mı?" diye soruyorum. Maksat laf olsun, rüya olsun. "Nasıl kahkaha atıyorum, neden sevinçliyim üzerime bir sürü kedi düşerken patır patır? Bizimkisi can değil mi yani?"

Pisi pisi.

Geriye doğru yaslanıyor, sandalyeden ince sızlanış sedaları duyana kadar. Bacak bacak üstüne atıyor, uzun bir nefes, bulut bulut bir duman çekiyor cigarasından.

Gözlerine bakmak istiyorum, o cigara dumanının arasında belki gözlerini göz olarak görürüm diye, umutla. Belki kendimi, belki bir kediyi, belki bir ada, belki bir yağmur görürüm diye.

Bir balıkçı, cigarasını atıyor denize, mavi gözlerinde.

"Bu kadar değil ki rüya, daha devamı var. Hemen öyle kendi kendine yorumlama, sorulara da boğma beni. Sabret. Asıl hikâye tam da burada başlıyor zaten."

Birden bir gürültü, bir patırtı, bir çığlık!

Sokaktan git gide yükselen bir uğultu delip pencereyi, iki kulağıma birden saplanıyor. Gözlerim kararıyor sesten.

Başlıyor bizimki gülmeye. Ama ne gülüş! Sanki iki dudağı ömrünce hiç buluşmamış, ağzı hayatı boyunca hiç kapanmamış gibi bir gürültülü kahkaha atıyor. Öyle bir açıyor ki ağzını. Ağzının içinden içine, içine bakmaya cesaret etsem… Kim bilir neler göreceğim, ne hikâyeler, ne cümleler, ne kelimeler saklıyor ciğerlerinde. Ne yağmurlar, ne güneşler, ne kediler, ne rüyalar, ne hayatlar.

Aldırmamış gibi kahkahasına, gayet ciddi, yerimden kalkıp pencereye doğru yürüyorum. Tül perdeyi çekmemle, pencereye pat pat pat…

Kediler!

Gökten şakır şakır, miyav miyav, bulut bulut kedi yağıyor. Tekiri, sarısı, karası, beyazı, yavrusu azmanı… Kedi de kedi.

Pisi pisi.

"Yazık değil mi geceye? Yazık değil mi yıldızlara? Yazık değil mi insanlara? Yazık değil mi kedilere? Ne vardı yani rüyada kalsaydı her şey?" diye mızmızlanıyorum. Ne mızmızlanması, düpedüz sinirleniyorum.

Cigarasını dinlendirmiş, gözlerini yummuş çoktan. Hafifçe kaykılmış koltukta. Uyuyor.

Tam zamanı!

Parmak uçlarımda, sessiz sedasız, çıt bile çıkarmamaya gayret ederek sokak kapısına yürüyorum.

Öyle güzel bir kedi yağmuru ki sormayın… Kollarımı açıp yüzümü kaldırıyorum göğe.

Dudaklarımda ilk defa gülen bir kedinin nefesi.

Pisi pisi.

S
Ö
Y
L
E
Ş
İ

“Modernliğin en başat kavramlarından birisidir belirsizlik… İçgüdüsel olarak yöneldim ben bu temaya. *Dışardakiler* veya *Karanlık Şimdi*’nin ‘insanlık hâlleri’ cezbetmişti beni daha çok. Ama yazdıkça öykülerin akrabalığını ortaya koyan kavramların ‘beklemek’ ve ‘belirsizlik’ olduğunu gördüm. Sanırım kimlik, mutluluk ya da gerçeklikle olan kavgalarımız belirsizlikle kuşatıldığımızda, sürekli bir şeyleri beklerken, alı koyulurken, bir çemberin içinde kalmaya zorlanırken ortaya çıkıyor.”

İlk kitabınız “Limon Yağmuru” aynı zamanda bir öykünüzün de adıydı. “Anlatamıyorum” ise genel bir ad. Kitap adlarınızı koyarken nasıl bir süreç işliyor?

Ad koymak her zaman zordur. Bir şeye ad koymak onu tanımlamak, belirli bir kimliğe, biçime oturtmak, anlam yüklemek demek. Gerek kitap adlarını, gerekse öykü adlarını koyarken belirli bir yol izlemiyorum. Değişebiliyor. Bazen ad, kitaptan ya da öyküden de önce gelebiliyor. Bazense her şey bitmiş olsa dahi kitap veya öykü adsız bir vaziyette kalabiliyor bir müddet. İlk kitabımın adını *Zümrüt Vazo* koymayı istemiştim mesela. Üstelik kimi öyküler henüz hazırlanıp dosyaya girmemişti bile. Sonradan o bütünlüğe bakıp fikrimi değiştirdim… *Anlatamıyorum*’da bunun tersi oldu. Öyküler hazırdı. Adını koyamamıştım. Ardından birçok farklı kavramı gözeterek adı bu olsun dedim.

İkinci dosyanın hazırlık sürecinde ilkinden farklı neler yaşadınız?

Limon Yağmuru’ndaki öyküler farklı bir motivasyonla yazılmıştı. Bir köşede biriktiriyordum onları. Dergilerde yayımlanmaları kâfiydi. Adam Öykü, Sıcak Nal, Kitap-lık ya da Varlık gibi dergileri lise yıllarımda çok okurdum. Onların bana kattığı çok şey var. Bir gün Murat Yalçın, öykülerimi kitaplaştırmayı önerince farklı bir gözle baktım onlara. Evet, kitap çıkarmayı istiyordum başından beri ama sanki henüz zamanı değilmiş gibi geliyordu. Bu öneri üzerine oturup

dosya çatısı kurmaya başladım… *Anlatamıyorum*'un en büyük farkı bu olsa gerek. Kitap bilinciyle yazıldı o öyküler. Tabi ona gelene kadar birçok farklı süreç yaşadım. Mesela *Limon Yağmuru*'nu yayınevine yollayınca uzun bir hikâye yazmaya koyuldum. Yaklaşık bir yıl boyunca gündemimde hep o oldu. Ama onu yazmak için yeteri kadar olgunlaşmadığımı düşünüp rafa kaldırdım. Ardından yine bir novella yazmaya giriştim. Onu da bitiremedim. Birkaç öykü dosyası oluşturup bozdum. Sancılı bir süreçti. Hâlâ "Acaba *Anlatamıyorum*'u da iptal edip başka bir şeye mi yönelseydim?" diye düşündüğüm oluyor ara ara. Bunun sebebi kararsızlık değil elbette.

Kitaptaki öyküler için tek bir şey söyle deseler muğlaklık derdim. "Dışarıdakiler" öyküsünde özellikle. Her şey anlatılıyor gibiyken aslında hiçbir şey anlatılmıyor da. Katılır mısınız buna, neden bu belirsizlik?

Modernliğin en başat kavramlarından birisidir belirsizlik… İçgüdüsel olarak yöneldim ben bu temaya. *Dışardakiler* veya *Karanlık Şimdi*'nin 'insanlık hâlleri' cezbetmişti beni daha çok. Ama yazdıkça öykülerin akrabalığını ortaya koyan kavramların 'beklemek' ve 'belirsizlik' olduğunu gördüm. Sanırım kimlik, mutluluk ya da gerçeklikle olan kavgalarımız belirsizlikle kuşatıldığımızda, sürekli bir şeyleri beklerken, alıkoyulurken, bir çemberin içinde kalmaya zorlanırken ortaya çıkıyor. Derrida'nın dediği gibi belirsizlik, hem modern hayattaki kaosun sorumlusu hem de bu kaosu dindiren bir çatlaktır. Kendi kendini kurup bozan bir şey.

Çok farklı fiil (sabuk-, bekin-, ansı-, gibi) ve sözcük (yangı, nikbin, dirişken gibi) göze çarpıyor öykülerde. Bazen bir sözcüğün etimolojik ayrıntısına girdiğiniz de oluyor. Öykücülüğünüzde dil işçiliğinin altını çizmek gerek, neler söylemek istersiniz "dil meselesi" hakkında?

Dil meselesi dediğimiz şey edebiyatın ta kendisi değil midir zaten? Ben de her yazar gibi dili önemsiyorum, sözcükleri, anlamlarını, tınılarını, anılarını önemsiyorum. Çünkü elimizde sadece onlar var. Bizim onları seçmemizden öte, onların kendi seslerine kulak vermek gerek, değil mi? Poe sözcüklerin evrende kaybolmadığını söylemişti mesela. Rimbaud, harflerin, kelimelerin renkleri olduğuna inanırdı. Feyyaz Kayacan, Ece Ayhan, Bilge Karasu gibi ustalarımız 'gündelik kullanımda olmasalar da' kültürel belleğimizdeki, coğrafyamızdaki sözcükleri eserlerine kattılar. Çünkü onlar sayesinde bir metni inşa edebiliyoruz. Onlar sayesinde estetiğimizi kurabiliyor, düşüncelerimizi, duygularımızı ifade edebiliyoruz. Gücümüz, zenginliğimiz onlar. Kelime haznesini kısıtlı tutan, tutmakta direten, diline özen göstermeyen, neyi nasıl anlattığına yoğunlaşmayan biri neden kitap yazsın ki? Adının da işaret ettiği üzere *Anlatamıyorum* dil kavgası üzerine kurulu bir kitap. Her öyküde farklı biçimlerde dil üzerine eğiliyorum. Elbette dil işçiliğimin niteliğine okur karar verecektir.

Günümüz öykücülüğünde uzun öykü pek görülmüyor. "Leyla" öykünüzü okurken yüz sayfa daha olsa okurum dedim. Kısa ya da uzun belki böyle şartlanmayla oturmuyorsunuz masaya ama nedir mesele yani siz mi hikâyeye hükmediyorsunuz, hikâyeler mi size?

Evet, bir şartlanma yok. Uzun veya kısa olması konusunda herhangi bir kaygım olmuyor. Adını şimdi anımsayamadığım bir şairin şöyle bir dizesi vardı; "Damla, kendini tamamlayınca damlar." Öykünün kendisi tayin ediyor sanırım nerede başlayıp nerede biteceğini, nasıl ilerleyeceğini. O bana hükmediyor bu konuda. Fakat benim ona hükmettiğim de doğrudur; hangi sanat dalı olursa olsun dramatik kurgusu olan her eser aslında bir düşüncenin dile getiriliş biçimidir. İçerikle biçim kadar eserin ortaya attığı düşünce de önemlidir. Sanatçı o düşünceyi iletmek için kurgular zaten her şeyi. İşte bu noktada öyküye ben hükmediyorum. Damla kendini bazen 60 sayfada tamamlayabiliyor, bazen de 1 sayfada…

Kitapta "Bugün Dünyanın Son Günü" öyküsünü beğenmedim çünkü kısacık öyküde çok soru sorarak meseleyi kendi içinde halletmeye girişmiş. Aynı şekilde "Teşne"yi de sevmedim çünkü buna öykü denilebilir mi emin değilim. Şuna gelmek istiyorum, eleştirel anlamda gerek kendi metinlerinizi gerek de başka metinleri hangi yönlerden kıskaca alıp sorgularsınız?

Değerlendirmeleriniz için teşekkür ederim… Kendimi bolca eleştiririm. Çoğu kez hiç acımam Emrah'a. Silerim, atarım hemen. Yayımlanmış öykülerime dönüp baktığımda sanırım çok azı için her şeyiyle olmuş demişimdir… Eleştirme ölçütüm şudur diyemem. Onu okuduğum şey şekillendirir. Belirli bir ölçütle her metnin incelenmesi standartlaşmayı, dahası eleştiride muhafazakârlığı doğurur. Bu konu gerek ülkemizde gerekse diğer ülkelerin edebiyat camialarında çok defa tartışılmış. Picard'la Barthes'ın 'yeni eleştiri' üzerine yaptıkları tartışma geliyor hemen aklıma. Nurullah Ataç'ın günceleri. Fethi Naci'nin *Türk Edebiyatında Ölçüt Sorunu* adlı kitabı… Belirli, değişmez ölçütler; benim anladığım metni ver bana, olmuş mu olmamış mı karar vereyim, deme noktasına kadar getirebilir insanı. Çünkü bu, şu demek değil midir: yazar önce beni anlasın, bana göre yazsın. Farkında olmasak da ara ara bu tutumu sergiliyoruz, ne yazık. Bana göre; metnin bizi anlamasını, bize hitap etmesini beklemek yerine bizim metni anlamaya yoğunlaşmamız daha doğru. İçerik, biçim, dil hepsi metnin merkezindeki düşünceye bağlandığı için o düşünceyi anlamak, çözmek daha faydalı olacaktır.

İkinci kitabınızı çok daha şiirsel buldum. Daha soyut, daha devrik ve çokanlamlı. Bu da sıkı bir anlam kapalılığı demek. Bu hız ve tüketim çağında bunu nasıl başarıyorsunuz?

Bilmem. Belki Lefkoşa'da olmamın bir etkisi vardır. Büyük şehirlere kıyasla daha sakin, daha tenha, daha uzak bir yer burası. Belki okurluk yönümü birazcık daha ilerletmişimdir. Yani edebiyat damağım *Limon Yağmuru*'nu yazdığım döneme göre değişmiş, gelişmiştir belki. Akademik ve felsefi kitaplara edebi kitaplar kadar zaman ayırıp okuyorum, bunun da bir etkisi olabilir…

Öykü uyarlaması olarak en sevdiğiniz film hangisidir? Sizin bir senarist&yönetmen olarak filme çekmek istediğiniz öykü var mıdır?

Uyarlama olarak çok sevdiğim filmler var elbette. Mesela Upton Sinclair'in *Oil/Petrol* adlı romanından uyarlanan *Kan Dökülecek* başucu filmlerimden. Cormac McCarthy'nin kitabından uyarlanan *İhtiyarlara Yer Yok*, hayatımda iz bırakan yapımlardandır… Benim uyarlamak istediğim birçok eser var. Fakat iki tanesi diğerlerine nazaran daha ağır basıyor. Birincisi Osman Şahin'in *Beyaz Öküz* adlı öyküsü. Ötekisi ise Haldun Taner'in *Gülerek Ölmek*.

Söyleşi: Eyüp Tosun

Eksilti

Zehra M. Baruğ

Tüm anlatıların bir özü, çatısı, bel kemiği hatta röntgeni vardır ya da var olduğu sanılır. Eksilti bunları aramanın, sorgulamanın bir ürünüdür... Seçilen üç öykü, özgün hallerine ekleme ve müdahale yapılmadan eksilti işlemi görmüştür.

GARİP BİR HEDİYE (REFİK HALİD KARAY)

Çarşıdaki kuyumcu dükkânları önünde Feridun iki saattir dolaşıyor, hiçbirine girmeye cesaret edemiyordu. Satacağı bir şeyi kalmamıştı; yalnız cebinde bir tıraş fırçası vardı ki onun bir değeri olup olmadığını sormak istiyordu. Ona vaktiyle bunu hediye eden Yahudi 'Değerlidir, kadrini bil, sakın atma, zamanında işine yarar!' dediği zaman muhakkak eğlenmişti; bu bir azizlikti. Şimdi ona güvenerek nasıl soracaktı?

Cebinden fırçayı bir kere daha çıkardı, baktı: Alelade, herkesteki gibi, beş, on kuruşluk bir maldı. Dönmeye karar verdi, sonra vazgeçti, büyük mağazalara giremeyeceğini anlayarak camekânında sekiz on gümüş halka, birkaç kâse Yemen taşı duran ufacık bir dükkânın kapısını itti. Bir kuyumcu, loşluğa gömülü, işiyle meşguldü. 'Nedir, ne istersin?' diye sordu. Feridun fırçayı uzattı: 'Vaktiyle birisi hediye etmişti," dedi, 'kıymetli olduğunu söylemişti.'

Öbürü merakla eline aldı, evirdi, çevirdi:

'Beş para etmez, mezat malına eşi çok!' dedi.

Yahudi'nin manalı sözlerini hatırlamış, nihayet işte gelip fırçanın kıymetini sormuştu. Demek baş paralık değeri yoktu ha…

Birden kızdı, elini cebine soktu. İnsan bir tıraş fırçasından medet ummak, bir define beklemek için ne kadar aptal olmalıydı… Kıllarından yakalayıp pencereden uzattı; bir akrebi silkeler gibi hızla attı ve görmek için kesilip baktı.

Fırçanın kemik sapı sert bir ses çıkardı. Sonra büsbütün çökmüş, koyulaşmış olan karanlığın içinde yan yana iki göz, iki nokta parladı. Merdivenleri dörder dörder atlayarak aşağıya koştu, sokağa fırladı, eğildi, süprüntüler içinde hâlâ parıl parıl yanan bu iki ufak şeyi, iki küçük taş parçasını ellerine aldı, gene koşarak içeriye girdi.

İdarenin ölgün ziyasına tutup baktığı zaman bunların birer elmas parçası olduğunu anlamıştı. Bir gün evvel uğradığı dükkânın önünde bekledi, kart ve kırçıl kuyumcu görününce hemen, dükkânı açmasını bile beklemeyerek taşları çıkardı:

'Bunlar ne eder?' dedi.

Öbürü, iptida kayıtsız bir göz attı, sonra dikkatlice muayene etti, güneşe tuttu, elinden bırakmamak ister gibi biraz mütereddit ve nazikane dedi ki:

'Temiz maldır, müşterisini bulursa iyi para eder, hele girin dükkâna bir daha görelim, bir paha biçelim!'"

***Refik Halid Karay, *Memleket Hikâyeleri*, İnkılâp Yay., İstanbul, 2015, s. 175, 179.**

DEMİRYOLU HİKÂYECİLERİ - BİR RÜYA (OĞUZ ATAY)

Ülkenin büyük şehirlere uzak bir dağ başı kasabasında, bir demiryolu istasyonunda çalışan üç hikâyeciydik. İstasyon binasına bitişik yan yana üç kulübemiz vardı. Ben, genç Yahudi, bir de genç kadın. Seyyar hikâye satıcılığı yapıyorduk. İşimiz pek parlak sayılmazdı; çünkü istasyonumuza tren çok seyrek uğruyordu. Öğleden sonraları uyuyorduk; ama genellikle akşamüzeri ilham geliyordu ve gecenin geç saatlerine kadar yakamızı bırakmıyordu. Bazı geceler, yemeği bile unutarak elle yazdığımız hikâyeleri, istasyon şefinin odasındaki tek daktiloda temize çekiyorduk.

İstasyon şefi gülerek, "memur hikâyeciler" diyordu bize. Aslında ben memur ya da esnaf olarak nitelendirilmek istemiyordum; biz sanatçıydık. Genellikle geceleri çalıştığımız için çok acıkıyorduk. Hikâyeleri geceleri yazıyor, geceleri temize çekiyor, geceleri satmaya çalışıyorduk. Bazen neşeli olduğumuz zamanlar, yani satışlar iyi gitmişse, yiyecek satıcılarına hikâyelerimi okurdum. (Genç kadın buna karşıydı.) İstasyon şefinin de yazdıklarıma aldırdığı yoktu; fakat nedense, her hikâyemizden muhakkak bir kopya alır ve bunları özenle dosyalayarak ayrı bir dolapta saklardı: Yönetmelikler böyle gerektiriyormuş.

Genç Yahudi gittikçe zayıflıyordu. Bence gizli bir hastalığı vardı. Üzüntüler içindeydim, üstelik âşık olmuştum. Elbette, üçüncü kulübede oturan genç kadına âşık olmuştum. İkimiz –genç kadınla ben- gece soğuğunda birbirimize sarılmıştık. Bizi bu kasabaya hangi rüzgâr atmıştı? Ne kötü şartlar altında çalışıyorduk. Yiyecek satıcılarıyla, tren memurlarıyla, açlıkla ve sefaletle uğraşmaktan sanatımızı doğru dürüst yapamıyorduk. Her şeyden önce doğru dürüst kitabımız bile yoktu. Bu şartlar altında bizden ne beklenebilirdi? O gece genç kadınla, ümitsizliğin ve yalnızlığın verdiği karışık duygular içinde seviştik. Şimdi bu satırları yazarken, öteki satıcıların, asık suratlı istasyon şefinin ve rayların arasında sıkışıp kalmış kulübemde yazmış olduğum bir günlük hikâyelerimin ucuz duyarlığına kapılmış olmaktan korkuyorum.

Genç Yahudi'nin hastalığı ilerlemişti. Son günlerde onun hikâyelerini de ben yazmaya başlamıştım. İstasyon şefi bunları az buluyor ve şimdi hatırlayamadığım bir yönetmelik maddesine göre, kulübelerimizin kirasını çıkarmamız için daha çok yazmamız gerektiğini ileri sürüyordu. Yazdığımız konulara, hatta yazış biçimimize bile karışır olmuştu.

Düşüncemin bulandığını seziyordum. İstasyon dışındaki dünya ile ilişkilerim de gittikçe zayıflıyordu. Bu arada birçok şeyi hatırlamıyordum. Her gün yazmak zorunda olduğum hikâyelerin dışında kalan kelimeleri hatırladığımdan da kuşkuluydum. Genç Yahudi artık konuşamayacak kadar hastaydı.

Bütün gün odamdan çıkmadan yazıyordum. Genç Yahudi yoktu; bir süre önce ölmüştü. Yanıma genç kadının taşınmasını istiyordum. Bir gün onun kulübesine gittiğim zaman, yani ona bu teklifimi bildirmek için… neyse biraz aklım karıştı. Fakat şöyle olmuştu: Yani genç kadın bir süre önce gitmişti.

Birçok şeyi unutuyordum. Fakat eleştiriler konusunda hassastım. Oysa, pek alıcı bulamamakla birlikte, daha iyi hikâyeler yazdığımı sanıyordum.

Bu, son yazdığım hikâyelerden biri. Bu hikâyemi, ekspres ya da posta treni artık –belki de sadece belirli bir süre için- geçmediği halde, bir yolunu bularak okuyucularıma –artık müşterim kalmadı- iletebilsem bile, nerede bulunduğumu nasıl anlatacağım? Ama gene de ona yazmak, hep onun için yazmak, ona durmadan anlatmak, nerede olduğumu bildirmek istiyorum.

Ben buradayım sevgili okuyucum, sen neredesin acaba?"

***Oğuz Atay, *Korkuyu Beklerken*, İletişim Yay., İstanbul, 2005, s. 185-196.**

PEMBE (MURAT UYURKULAK)

Çok saygıdeğer müdürüm,

Benim hayatımı pembe renk yaktı. Ben bir gözümü pembeye verdim… Anneannem huysuz ve yalnız bir ihtiyardı. Kış mevsimin yaklaştığı vakit, bana da kazak öreceği tutmuş meğer. Ben sırtımda kazak, hoplaya zıplaya eve vardım. Kapıyı babam açtı, kazağı görmesiyle 'Ulan bu ne, şorolo mu olacaksın başımıza?' diye çakması bir oldu.

Ben en sevdiğim arkadaşımı da pembeye feda ettim. Bir grup yeniyetme piç sıra arkadaşımı, can ciğerimi, kardeşten ötemi ortalarına almış, ite kaka dalga geçiyorlardı. "Höst ulan şerefsizler!" diye ünleyip hışımla kalabalığa dalmamla mevzuyla burun buruna gelmem bir oldu. Arkadaşımın pantolonunun fermuarı açıktı ve aradan pembe, evet, pespembe bir iç çamaşırı acayip bir hayvan cinsi gibi sarkmaktaydı… Etraftaki, gürültücü piçlerin on katı alaycı bir kahkaha eşliğinde, göğsünden itip kıç üstü oturuverdim kaç yıllık dostuma, "Salak herif!" diye çemkirmeyi de ihmal etmedim.

O melun renk benden sevdiğim kadını aldı. Mutluyduk, birlikte yaşıyorduk, evlilik planları yapıyorduk, ta ki benim için hazırladığı sürpriz yaş günü partisine kadar. "Pastacı kalp şeklinde olanını tavsiye etti, doğuda kalp çakrasının rengi pembedir." dedi. "O pastacıya da sana sana da bir çakarım bir de yer çakar!" Sevgilim gözyaşları içinde salonu terk ederken, bitmiş bir adam olarak olduğum yere çöktüm…

Pembe yüzünden yoksul kaldım diye başlasam, çüş dersiniz belki Müdürüm... zira zengin olamamamın sebebi pembe renktir. Sevgilim beni terk ettikten sonra iyisi mi askere gideyim, tecil ettirmemeyeyim artık şu vazifeyi, hem belki kışlada kendime gelirim dedim. Benden iki-üç yaş küçük bir çocukla badi olmuştuk bölükte. "Kavala kurabiyesi. Aslında var ya, sadece beyaz değil, renk renk yapacaksın bu kurabiyeyi.. Sarı, mavi, yeşil, pembe…"

"Orada dur, pembe olmaz!" diye müdahale ettim derhal. İşte Müdürüm o çocuk şimdi bir kurbiye milyoneri…

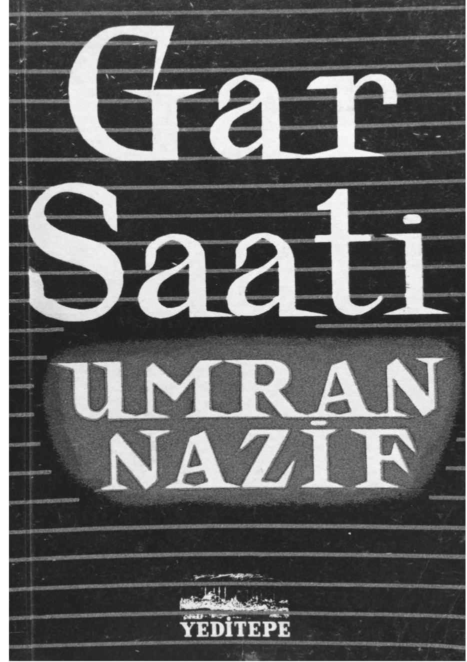
İçeriye de pembe düşürdü beni. Bir yılbaşı gecesi bir grup arkadaş, Taksim Meydanı'ndaki mahşeri kalabalığın ortasında, kutlama halindeydik. Adamın paltosunun açık üst düğmelerinin ardından pembe bir kazak sanki üzerime üzerime geliyordu. O cıyakcıyak bağırdıkça benim kafama adeta pembe balyozlar iniyordu..

Şimdi affınıza sığınarak soruyorum size: Koca bir koğuşa verilen onca battaniye arasında tek pembe battaniyenin bana düşmesi nasıl bir talihsizliktir?"

***Murat Uyurkulak, *Bazuka*, Metis Yay., İstanbul, 2014. (6. Baskı), s. 35-41.**

U m a c ı

Murat Çelik

Bugüne Kalamamak, Yarına

Umran Nazif Yiğiter unutulmuş bir öykücü değil. Bugüne kalamamış bir öykücü. Küçük insanları, taşranın kaybedenlerini, kentlerin değişimini anlattığı öykülerinde bir "dil" kuramamış. Ne anlattığın önemli mi? Belki. Nasıl anlattığın daha mühim. İlhan Berk "Dil çalışır," demiş. Dili çalışan, unutulan kim? Mesela Osman Cemal Kaygılı. İstanbul'un uzak semtlerini, yoksulları anlattığı öyküleri Sait Faik'i bile kıskandırmış.

Bugün de çok beğendiğimiz kimi öykücüler yarına kalamayacak.

D i l k u r , D i l ç a l ı ş .

Hasan Ali Toptaş

11 Şubat 2017 tarihinde, taşramızda, Hasan Ali Toptaş'ı ağırladık. İlkin Papirüs'te oturduk, lafladık. Sonra imza gününün gerçekleşeceği Mekân'a gittik. "Söyleşi olmasın," demişti gelmeden evvel ama birçok irili ufaklı toplulukla söyleşti. Üniversite hocalarının *Ölü Zaman Gezginleri* üzerine sorularını yanıtladı. Liseli gençlerin çıkardıkları fanzin için yazarlık macerasından bahsetti. En çok kullandığı sözcük, "bilmiyorum" oldu. Anlatırken, uzun cümleler kuruyor, merak unsurunu, bir yazıda aktarır gibi en sona keyifle saklıyordu. Bir aralık, konu nereden açıldıysa "Şiir yıldızlara bakarak, öykü komşunun bahçesine bakarak, roman önüne bakarak yazılır," dedi. Hasan Ali'nin komşularını düşündüm. Aklıma ilk Yabu geldi. Bilmem niye geldi.

Efendime söyleyeyim anlatacaklarım bitsin. Akçakoca'yı, balıklı sofrayı da başka zaman anlatırım.

Semih Kaplanoğlu, Adabazar - Hendek

Semih Kaplanoğlu, Adapazarı'nda bir konuşma – söyleşi yaptı. Kaçırmadım; atladım otobüse gittim. Mevzu sinema okuryazarlığı üzerineydi. Kaplanoğlu'na tapan bir moderatöre ve bildiklerini kusup bildiklerinden karşı tarafın soru çıkarmasını bekleyen, soru sorduğunu zanneden bir kitleye tahammül edemeyip "küçük ara"da salondan ayrıldım. Ayrıca Kaplanoğlu seyirciye *münasip* bir üslup tercih etmişti konuşmada. Çağrıldığı kente, çağrıldığı kitleye *itina ile* konuştu. Film yapmak için para lazım. Malum. Ülke şartları. Malum. Bizden olursanız, biz büyürsek, bizle büyürseniz. Malum. *Süt*'ü, *Yumurta*'yı, *Bal*'ı yazan, yöneten karşımdaydı; evet. Asla "muhalif" olmayan sanatkârları dinlemeye gitme, dedim kendime, bu bir.

Bizim şehre otobüs kalmadığı için önce Hendek'e gittim. Oradan nasılsa bir vasıta bulurdum. Belediye otobüsüne bindim, ortalarda bir yere oturdum. Hemen arkama iki öğrenci oturdu. Yolculuk boyunca öykü yazan, şiir okuyan Mustafa Talha'yı aradılar sosyal ağlarda. Bir etkinlikte rastlaşmışlar, çok etkilenmişler. Öykü yazan, şiir okuyan bir çocuk kaçırılmazmış bu devirde. *Bu Kitabı Okumadığınız İçin Teşekkürler*'in arasına ayraç attım, otogara yakın bir yerde indim, bu iki. "Taşra neresi? Bu üç. Taşradan taşraya varmak için acele etme. Bu da dört."

İlki: Necati Tosuner

25 Mart 2017 tarihinde, Eyüp'le beraber Necati Tosuner'i ziyarete gittik. Benim için Tosuner'in kıymeti büyük. Nedeni: İlk okuduğum öykücü, o da şaşkaza. Kitapçısı olmayan küçük şehrin, yeni açılmış bir süpermarketinde,

kitaplı kısımda görmüştüm. Lisedeydim, Sait Faik, Sabahattin Ali vs. ders kitaplarında okuduğumuz öyküler dışında, bir kitap oylumunda ilk kez Necati Tosuner'in öykülerini okudum. *Sisli*, *Çıkmazda*, *Kambur*, *Özgürlük Masalı* ve *Necati Tosuner Sokağı*. Öykülerde anlatılanlar kurmaca değil de gerçektiler. Öyle inanmıştım. Bir adam kendi gerçeğini nasıl bu kadar korkmadan anlatır akıl erdirememiştim. Sonra sonra ben de bir şeyler yazdım. Gerçek güzeldi, aynaya baktım. *Bakış* böyle öğretildi.

Gecikmeli ya da Düzelti Önemlidir ya da İlk Öyküden Kaybetmek

"Sinyorita'yı trenden atmalarından sonra yüzünün güldüğü neredeyse tek zaman parçasının gelmesine az kaldığını bilmek uykusuzluğun çekilmezliğini seyreltecek neyse ki."

Alıntı, 2015 yılında hatırı sayılır bir yayınevinden çıkmış bir öykü kitabından. Kitabın künyesinde editör, düzeltmen adı geçmediği için kitabın, yazarın ve yayınevinin adını vermeye lüzum görmedim. Alıntı, dokuzuncu sayfada, ilk öykü, yedinci cümle. Elbette öyküyü bitirmedim, elbette kitap rafta öylece duruyor.

Fiskos: Serkan Gezmen'in öykü kitabı çıkabilir, İlker Aslan'ın da çıkabilir. Nursel Duruel'den öykü istedim. Kitabımdan alın, dedi. Yayınlanmamış olması gerektiğini söyledim. Yok, dedi. İnsan üzülüyor. Sami Baydar üzerine bir kitap hazırlanıyor, Orçun Ünal da olacak galiba içinde: Sami Öyküler. Ethem Baran ne yapıyor? Öykü kitabı gelecek galiba. Mevsim Yenice'ye Haldun Taner Öykü Ödülü verilir mi? Olur mu olur.

Öyle, Çın Çın Ettiler

Tekin Olmayan Kedi, Osman Cemal Kaygılı, *Sandalım Geliyor Varda* iç.

Adil Düzen, Ayşe Kulin, *Foto Sabah Resimleri* iç.

Pepe, Birgül Oğuz, *Fasulyenin Bildiği* iç.

Komi ve Kemikler, Gönül Çolak, *Komi ve Kemikler* iç.

Volan Kayışı, Onat Kutlar, *Karameke* iç.

Eski belediye başkanının oturduğu apartmanın girişindeki camları Safiye Teyze niçin kırdı?, Refik Algan, *Saat Kulesi* iç.

Kötü, Ayşegül Devecioğlu, *Başka Aşklar* iç.

Tarlakuşu ve Korkuluk, Murat Uğurlu, *Buralar Bıraktığın Gibi* iç.

Kadersiz, Kadri Öztopçu, *Kuş Oltası* iç.

Dışarıdaki, Ayhan Bozfırat, *Bütün Hikâyeleri* iç.

Kabuğunu Kıran Öykü

Jale Özata Dirlikyapan

*Edebiyat, yazarın sözünün bittiği yerde başlar.**
Ayhan Geçgin

Şu sözler Macar yönetmen Béla Tarr'a ait: "Hikâyeler umurumda değil! Hiçbir zaman da olmadı. Her hikâye aynı. Yeni hikâyelerimiz de yok. Sadece aynı hikâyeleri tekrarlayıp duruyoruz"**. Hikâye anlatma biçimleri fazlaca eskidiğinde yenilerini icat edip bir süre de onlara tutunuyoruz. Hikâye anlatmaktan vazgeçmemek için var güçle anlatıcılığı kutsuyoruz. Anlatıcılığın tekniklerini öğretmeye, öğrenmeye çalışıyoruz. Hikâyelere tutunmanın iyileştirici, birleştirici ve huzur veren etkilerinden söz ediyoruz. Haksız da sayılmayız. Aynı hikâyeye tutunmanın verdiği birliktelik duygusunu kim reddedebilir? Hele ki bugün, bu koşullarda… Ancak edebiyatta hikâyenin gizledikleri üzerine düşünmek de bu dayanışmacı, birleştirici, huzur veren anlatımların neleri görmezden gelerek mümkün olabildiğine dair bir sezgi, bir kavrayış geliştirmemizi sağlayabilir. Gündelik hayat için değilse de, bugünün edebiyatı için dönüştürücü etkileri olacağını düşünüyorum bunun. Hikâyelerin örtüp kapattığı her ne ise onu açığa çıkaran her edebi enerji müthiş değerli çünkü, her zamankinden daha.

Yazıya böyle bir giriş yapmamın nedeni, "öykü" dediğimiz edebiyat metninin geleneksel hikâye anlatma teknikleriyle yakın ilişkisi. "Geleneksel" diye kodladığımız niteliğin zaman içinde yavaş da olsa dönüştüğünü, varlığını sür-

* Söz: Bir duyguyu, bir düşünceyi eksiksiz olarak anlatan kelime dizisi; bir konuyu yazılı veya sözlü olarak açıklamaya yarayan kelime dizisi. (TDK Sözlüğü)
** Aktaran Derviş Aydın Akkoç. *Birikim*'in internet sayfasındaki 9 Nisan 2017 tarihli "Hikâyenin Kıyısında 1" başlıklı yazısı.

dürebilmek için yeni teknikler geliştirdiğini akılda tutmak gerek elbette. Dönemin koşulları içinde kalıplaşmış, donuklaşmış, yer yer klişeleşmiş anlatım biçimleri, epey zorlayıcı bir eylem olan yazmayı kolaylaştırır şüphesiz. Sadece edebi metin yazarken değil, her tür yazıda, tıkanıldığı anda akla üşüşüveren güvenli limanlardır kalıplar, klişeler. Yalnızca yazar tarafından hissedilen bir kolaylaştırıcı etki değildir bu üstelik, okura da güven verir. Hikâyenin tanıdık bildik biçimlerle anlatılması, mesela üçüncü tekil şahsın kişileri hep aynı şekilde sunması, onların hareketlerini adım adım izlemesi, birinci tekil şahsın hep aynı biçimlerde kendi kendini öne sürmesi ve deşmesi ya da yazarın tanıdık-bildik cümle kalıplarına sıkça başvurması, okurun şöyle rahatça ayaklarını uzatıp kitabına "dalıp gitmesini" sağlar, ki arada sıkılsak da güzeldir bu, yaparız. Ama, bilinmezliğe maruz kalmak, keşfetme çabasına zorunlu olarak girişmek ve yeni bir söz söyleme biçiminin, yeni bir bakışın doğuşuna tanıklık etmenin coşkusunu, korkusunu, güvensizliğini ve heyecanını deneyimlemek, kuşkusuz bambaşka bir yaşamsal atılımdır. Bizzat yaşantı biçimlerimize etki eder çünkü. "Klişeler, yaşantı ile 'düzeltilemez' (...) Yaşantı edinme kapasitesinin yeniden oluşturulması gerekir" diyor Adorno (*Otoritaryen Kişilik Üstüne*, 40). Bir bakıma, halihazırdaki yaşantımızın içinde kalarak klişelerden kurtulamayacağımızı söylüyor. Okur açısından, sözünü ettiğim türden metinler bu "yaşantı edinme kapasitesi"nin yeniden oluşturulmasına, dolayısıyla yaşantıdaki klişelerin de çürütülmesine imkân verir. Az şey mi? Dolayısıyla, geçmişten taşınan anlatım tarzlarıyla kavga etmeyen, onları hırpalamayan, uzlaşımsal'ın, yani sırtını tanıdık bir duvara yaslamanın verdiği güveni sarsmaya ucundan kıyısından da olsa kalkışmayan edebi metinlerin, bugünün toplumsal koşullarıyla etkileşim içinde olabileceğini sanmıyorum. Bu etkileşimsizliğin de, içerikleri ne olursa olsun nihai kertede onları muhafazakâr kılacağını düşünüyorum.

İlk yazıda da vurguladığım "vurup kaçma" motivasyonuyla yazılan cümleler, kendini göstermek için delice didinen ifadeler, elbette etkili edebi atılımı gerçekleştirme yolunda ciddi engellerdir. Bunlardan tamamen azade öyküler okumayı beklemiyorum ama bunlardan büyük ölçüde arınmış, "dayanıklı şeyler" söyleyen, yaratıcılığıyla kendine ve okuruna sürekli alan açan, kalıplarından kurtulmuş ya da kurtulmakla uğraştığını samimiyetle gösteren öyküler okuduğumda coşkumu gizlemekte zorlanıyorum. Bu yazıda sözünü edeceğim kitaplar içinde bana o yaşam enerjisini duyuran cümleler, paragraflar da oldu, tersine, bir kavrayışa bağlanmayan, bir düşünceyi beslemeyen, şovunu yapıp sahneden hızla çekilen cümleler de.

Ömür İklim Demir'in, Haldun Taner Öykü Ödülü'nü ve Ankara Üniversitesi Öykü Ödülü'nü aldığı kitabı *Muhtelif Evhamlar Kitabı*'yla başlayalım. Öykülerin geneline baktığımda, hem geleneksel hem de modernist anlatı tekniklerini iyi öğrenmiş bir yazarın, derlitoplu bir biçimde yazdığı öyküler görüyorum. Bir patlamanın gerçekleştiği öyküsünü, büyük puntolarla karikatürvâri bir yazımla

"BOOM!" diye bitirmiş olsa da, bir e-posta'dan ibaret olan öyküsünü, çoğu zaman kurumsal e-postaların sonunda yer alan ve "Doğa için bu e-postayı basmadan bir kez daha düşünün…" diye başlayan ifadelerle bitirse de ya da kadın öykü kişisinin saçlarını ve makyajını yaptığı sahneyi anlatırken aralara popüler kadın dergilerinden alıntılar serpiştirse de, bu tür "farklılıklar" yüzeyde kalan, fikirsel düzeyde bir atılıma yol açmayan "eğlencelikler" olarak görünüyor. Öte yandan, Demir'in cümlelerinde, ona has olduğunu düşündüğüm bir anlatım özelliği var. Birbiriyle tematik ya da biçimsel düzeyde ilgisiz biricik tavırları, sesleri, duyuşları, oturup kalkışları sık sık birbirine benzetiyor. Daha iyi anlaşılabilmek adına örnek cümleleri art arda sıralamam gerekecek:

"'Tamam in sen, ben ışığı açık tutarım' diyor, kavga çıkartmaya çalışan bir sarhoşu yatıştırır gibi." (74)

"Ceset teşhisine çağrılmış bir adamın tedirginliğiyle fotoğraftaki çocuklara baktı Selim." (88)

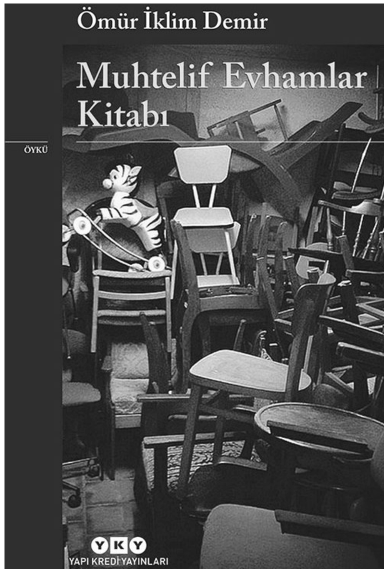
"'Alo' deyip duraksadı, sabaha karşı kapısına polis gelmiş birinin mesafeli sesiyle." (89)

"Ezberini unutmuş çocuklara has bir tavırla gözlerini tavana dikip…" (99)

"Tek nüsha verilmiş resmî bir evrağı doldurur gibi, dikkatle rujunu sürdü" (54)

"Kahvaltıyı hazırladıktan sonra okula gitmesi için çocuğunu uyandıran bir anne gibiydi sesi. Uyandırmaya kıyamam ile çocuğum okusun, büyük adam olsun arası, kırılgan." (Burada birini uyandırma söz konusu değil. 21)

Fazlasıyla dolaylı olan bu ifade biçimi, sık karşılaşınca rahatsız edici bir hâl alıyor. Tavırlar, sesler, bakışlar biriciklikl erini yitirip genel içinde yitiyorlar. Dikkat "o an"dan, o anla ilgisiz bambaşka bir âna kayıyor. Benzer dolaylılık, "Ceren'in kafasında birkaç inkâr filizlendi, üstüne paranoya yağmurları yağdı" (55), "Öyle güzel bir andı ki, hafızasının köşesini kıvırdı" (21) gibi cümlelerde de mevcut. Hatta bazen bu dolaylı anlatım öyle bir hâl alıyor ki, metin adeta kayboluyor: "Pek çok kişi için pek çok anlama gelecek şekilde gülümsedi" (52). "Ne diyeyim, huzur tuhaf şey arkadaş, ancak kaybedecek bir şeyin kalmadığında gelip seni buluyor" gibi klişe ifadelere de rastlıyoruz yer yer. Bunları saymazsak, Ömür İklim Demir tanıdık-bildik tekniklerle özgün içerikler sunuyor okura. "Sonsuz Rasim Abi'ler Diyarı", "İçler Dışlar Çarpımı" ve "İki

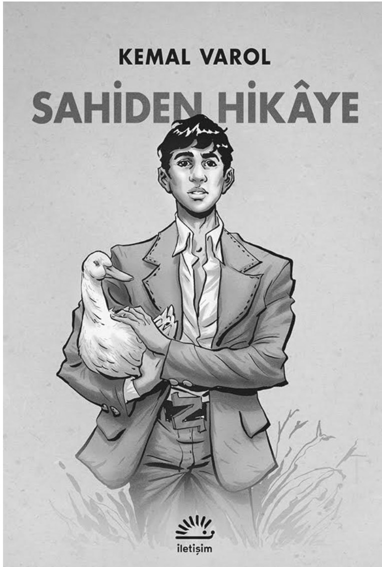

Oda, Bir Salon, Yarım Hayat" öykülerini keyifle okudum.

Sözünü edeceğim ikinci kitap, Kemal Varol'un yakınlarda yayımlanan *Sahiden Hikâye* kitabı. Varol iyi bir hikâye anlatıcısı. Kafa dağıtmak, keyifli vakit geçirmek için birebir öyküler var bu kitapta. (Sanırım *Ot* dergisinde yayımlanan öykülerini içeriyor kitap.) Her ne kadar ilk öyküde karşılaştığım ve iki sayfa boyunca süren "fantezi" beni korkutmuş olsa da, neyse ki yazar bu tarzda soğuk espriler yapmıyor bir daha: "Kelimeler, yalnızlıklarından şikâyet edip başka kelimelerle çiftleşti ve o harflerden yeni çocukları doğdu. Bazı harfler hava çok soğudu diyerek şapka istedi, bazısı başına konan şapkayı alıp ayaklarının altında ezdi. Birkaç harf mızmızlanınca diğerleri de hareketlendi" (15). Şu cümle de şovunu yapıp kaçan, Guy Debord'un "gösteri"yi tanımlarken dediği gibi "kendinden başka hiçbir şeye varmak istemeyen"*** cümlelerden: "Melekler kaderimi yazarken cevap kâğıdındaki şıkları kaydırmıştı sanki" (49). Önceki yazıda da sözünü ettiğim ve öykülerde görmekten hoşlanmadığım tarzda "popülist" genellemelere de ara ara rastlanıyor Varol'un öykülerinde. "Âşık olunca ne yapacağını bilemeyenler koşardı çünkü" diyor anlatıcı örneğin (45). Bu türden ifadeler hemen taraftar toplasa da özünde büyük oranda boş ve anlamsızdır, bence.

Edebiyat ölmeyecekse, bu muhtemelen dolaysız anlatıma tutunmasıyla, dosdoğru, gösteriş uğruna eğilip bükülmeyen söyleyişlerle mümkün olacak. Mesela şu türden ifadeler bir tür "can çekişme"nin ötesinde bir anlam taşımıyor artık benim gözümde: "Onu çağıran harfler akrep ve yelkovan gibi kasabada dönmeye başlamış. Ama çocuğun adındaki beş harf, sahibini bir türlü bulamamış" (157), "Arka arkaya üç nokta dökülüyor yüzümden" (168).

Son olarak, Varol'un öykülerinde varlığını ara ara duyumsatan romantik ajitasyon tonunun, Yılmaz Erdoğanvâri bir anlatıma yol açtığını söylemem gerek. (İkidir adını anıyorum, demek ki başlı başına bir tavrın adı olmuş kendisi.) Beyaz kızlara âşık olan kara erkekler, hiç kardeşi olmayan sarışın memur çocuğunu kıskanan kara çocuklar, "devrimcilik" fikrini bir yere yerleştiremeyen, "hamdolsun diyalektiğe inanıyoruz" diyen ve diyalektiğin üstlerinden akıp gitmesini izlediğimiz erkekler ve şu tarz bir romantizm: "Okulda hep çatılı çizdiğimiz ev resimlerinin aksine hepsi toprak damlı olan evlere, bu evlere dayanan merdivenlere, hiç dut vermeyen ağacımıza tırmanıp akşamı buluyor-

*** *Gösteri Toplumu*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2016. (6. baskı)

dum" (56), "Ama Zehra gereğinden fazla beyazdı, bizse fazla esmer" (40). Özünde muhakkak haklı gerekçelere dayanan, yaşanmışlıkların izlerini taşıyan bu içeriğin, popülerleşmiş bir romantik tavırla sürekli kendini tekrar etmesi, özdeki o hakikatin de yara almasına, bir tür gösteriş nesnesine dönüşmesine ya da artık görünmez olmasına yol açıyor kanımca. Kabul edelim, bu söylemin epey alıcısı var. Ancak bana öyle geliyor ki, yetenekli yazarlar ortaya koydukları her metinde bu çok satan tonun, popülist klişelerin kalıntılarını araştırmalı ve "iyi edebiyat" adına onlardan bir an önce kurtulmalıdır.

Okuyabildiğim kitaplar arasında, özgünlüğü ve yarattığı "tekinsiz" havayla, Orçun Ünal'ın *Dekadans ve Ölüm*'ü farklı bir yerde duruyor. Yazarın, okura derdini açıklamak için çırpınmayan, öyküsünü önce kendine sonra okuruna güvenerek, sakına sakına sunan bir tavrı, dolaysız ve duygu efektlerinden uzak bir anlatımı var. Örneğin elini donmuş bir kurdun karnına sokan anlatıcı, bu çarpıcı deneyimi şu sadelikte anlatıyor: "Sonra elimi karnındaki delikten sokup içeride bir şeyler arıyorum. İç organlarına kadar donmuş bir hayvanın karnının içinde küçük, yumuşak ve kaygan şeyler var. Birini tiksintiyle kavrayıp karnından dışarı çıkarıyorum. Doğmak için can atan bir yavru. Feneri alıp ölü yavruyu yakından inceliyorum. Bütün uzuvları oluşmuş" (27). Ünal'ın öykülerinin çoğu, derin bir düşsellikten güç almalarıyla, bilinçdışı süreçleri yaratıcı simgelerle deşifre etmeleriyle psikanalitik bir incelemeyi adeta çağırıyor. Yazarın denetimli, açıklamalardan ve söz oyunlarından uzak duran anlatımı, öykülerindeki düşsel absürtlüklerin, simgeselliğin tertemiz, etkili ve kalıcı olmasını sağlıyor. "Kardan Adam", "Prof." ve "Hâlâ Hayatta Olmanın Dayanılmaz Huzursuzluğu" öyküleri bu açıdan özellikle dikkat çekici. Ancak şunu itiraf etmeliyim. Kitabın "Postdecadence" bölümündeki deneysel metinleri fazla karmaşık ve fazla göndermeli buldum. Benim iyi bir öyküden beklediğim derin sadelik yok bu öykülerde; dolayısıyla herhangi bir yerinden dahil olamadım o metinlere.

Bir "ilk" olarak epey iyi bulduğum diğer bir kitap da Mevsim Yenice'nin *Tekme Tokatlı Şehir Rehberi* adlı kitabı oldu. Özellikle "Muz ve Kovboylar", "Tilkiler Aç mı Kalsın?" ve "Okyanus Sesi" öyküleri, özgün ve vurucu öyküler olarak dikkatimi çekti.

Yenice'nin öykü kişileri çoğunlukla erkek. Bir kadın öykücünün bir erkeğin zihin dünyasına cesaretle dalış yapması, bu öyküleri ilk elden ilginç kılıyor. Üstelik bu erkekleri yaratırken onları

"tipleştirme" tuzağına da düşmemiş. Kovboy filmi izlemeye çalışan oğlunun önünde, elinde muzla dikilen babanın konuşmaları, oğulun babasının bedeninden göremediği filmi izleme çabası, adamın üstüne kustuğu muzu oğluna zorla yedirmeye çalışması herhangi bir saptama, genelleme, söz oyunu yapılmadan, eylemlerin sadeliğiyle anlatıldığı için, bu sahnelerin etkisi hiç yara almadan geçebiliyor okura.

"Tilkiler Aç mı Kalsın?" sanırım en sevdiğim öykü oldu. Tam da bu noktada, yazının başında andığım Tarr'a dönmek isterim: "Hikâye addedilen 'şeyin', başka şeyleri (hakikatleri) perdeleme dışında bir işlevi yoktur. Önemli olan hikâye(ler)den ziyade eylemin telafi edilemez sonuçlarıdır". Bu öykünün kişisi İsmail, epey tuhaf biri. Sürekli ıvır zıvır yiyor, arabadayken bu ıvır zıvırların birazını bırakarak, tilkiler de yesin diye dışarı atıyor, çorap tekleri sıkılmasın diye farklı renkte çoraplarla geziyor, huzurevlerine meyve götürüyor. Yazar onun hikâyesini anlatmaktansa, hikâyelendirilse es geçilecek, görmezden gelinecek davranış parçalarını sunuyor bize. Genellemelerde kaybolabilecek yaşamsal ayrıntıları, kendi biricikliğiyle veriyor. İsmail, hastanede dondurma yerken, külahı yanındaki adamın burnunun dibine sokuyor örneğin. İsmail'in başına gelenin "telafi edilemez sonuçları"yla baş başayız okur olarak. Onu bu hale getiren hikâyeyle değil.

"Durağan Yolcu" öyküsü, diğer öykülere göre, duygusal klişelere, aktarımlara fazla teslim olmuş göründü bana. Oysa Mevsim Yenice bir edebiyat yaratmayı sürdürecekse, bence bu edebiyatın itici gücü mesafe, soğukluk, espri ve bunlarla inşa ettiği özgün kişiler olacaktır, olmalıdır. Öykü ilk elden bir söz oyunundan hareketle başlıyor. Otobüs şoförünün "bekleme yapmayın hanfendi" demesiyle, "ben de istiyorum ama nasıl yapılacağını bilmiyorum (...) çünkü ben bir süredir ilerleyemiyordum" diye düşünüyor (40). "Neden ilerleyemiyordum ben?", "Neyi bekliyordum?" gibi çok da bir işlevi olmayan iç konuşmalar olmasa, sadece "Bedenime başka bir kadının sağ bacağı, sağ kolu ve sağ memesi temas ediyordu. Kadının yarım kalan tarafında da bir başka adamın yarım bedeni vardı" cümleleriyle bile kadının yabancılaşması daha etkili ifade edilebilirdi. Ya da "İnecekleri durağa mı geliyorlardı yoksa benden mi kaçıyorlardı bilmiyordum. Çaktırmadan koltuk altımı kokladım ama anlayamadım. Koku nankördü. Hemen alışıveriyordu insan" cümlelerinden "Koku nankördü.

Hemen alışıveriyordu insan" cümlelerinden "Koku nankördü. Hemen alışıveriyordu insan" saptaması (sözü, bkz. epigraf) çıkarılsa, anlatım güç kazanırdı. Öykü kişisi, "Annem ölmüştü neyse ki. İnandığı gibi öteki taraflarda bir yerlerde olmalıydı şimdi. Peki onunla birlikte ölümü beklerken benden gidenler?" diye düşünüyor. Yazar, kadına o son "iç soru"yu sordurmak yerine, kadından "gidenleri" göstermeyi, ufak anlara gizlemeyi tercih etse -ki çoğunlukla yapıyor- çok daha iyi olurdu.

Aslına bakarsanız, özetle, biraz soyut olmayı da göze alarak diyeceğim ki, "Okyanus Sesi" öyküsündeki kadının kulağından gelen ses, o sesin sahibi, Mevsim Yenice'nin sabırla kurmayı sürdüreceğini düşündüğüm edebiyatına bütünüyle hâkim olmalı bana kalırsa: "Bir şey olmaz. Şeffafız artık bak. İçimiz dışımız bir. Titreme, sakin ol. Ne diyordum, aşk diyordum. Abinin ahlak polisliği yüzünden gençliğinde yaşayamadığın aşkları bir bir yaşamak, ruhunu doyurmak var. Bedeninden utanmadan sevişmek var. Aklından kim geçerse onunla hem de. Hatırlamamak için direndiğin ne varsa, inadına hatırlayıp paramparça ettiğin ruhunun tekrar dirilmesine izin vermek var. Esercik. Pis olmak var, çirkin olmak, aptal olmak, beyinsiz olmak… Azime Eser olmak yok! Her ne olmak istiyorsan o olmak var" (83). Risk alarak, otosansürsüz, saptamasız, yalın ve doğrudan çarpan, güçlü metinler yazabilecek bir kadın Mevsim Yenice. Okuruna daha "sıkı", sıkıştırılmış bir dille etki edebilecek bir yazar. Onu okumak "boğulmak gibi ama rahatlamak gibi de" (86) olmalı bir yandan. Bunun için de büyük oranda dil üzerine çalışmalı, bence.

Son olarak Banu Özyürek'in *Bir Günü Bitirme Sanatı* adlı kitabındaki öykülerden söz etmeliyim. Tek tek öykülerden değil ama, kitabın bütünündeki duygu tonundan, anlatımdan… Öncelikle şunu söylememe izin verin. Banu Özyürek, tutukluğu ve bocalamayı dille yüklenme biçimiyle "gürül gürül" akan bir yazar. Çok farklı düşünceleri, duyuşları aynı anda vermesi, bir düşünceden ayrılan dalları seçme yap[a]madan ortaya dökmesi****, Özyürek'in en belirgin ve hakiki yönü. Kendisi, bu ortaya döküşün bir kusur olabileceğini söylemesine rağmen, ben tersine bunun Özyürek'in edebiyatının "öz"ü olduğunu düşünüyorum. Bir "yaşanamaz"lığı yazıyor Özyürek. Bir varol(ama)ma biçimini... Varoluyor ama varolamıyor da. Yaşayamazlığıyla yaşayan ya da fazla yaşayışıyla yaşayamayan kişileri var öykülerinde. Öfkeliyken duygusal, tutukluğuyla sereserpe, utanırken cüretkâr, korkakken atılgan. Bitimsiz dalları var bu öykülerdeki yaşayışların. Birbirinin içine giren, dallanıp budaklanan. Bunları bu şekilde söylememi mümkün kılan elbette Özyürek'in bir ağaç gibi dallanıp budaklanmış kişilerinin zihinlerini sunarken, yapmacıktan ve gösterişten uzak olması ve adeta bedeninden kopan hakikatini mümkün olabildiğince "sansürsüz" verebilmesi. Öyle ki, kanamayı açıkça görebiliyoruz. Öte yandan öyküler, bu kitaptakinden çok daha fazla malzemenin Banu Özyürek'te varolduğunu hissettiriyor.

**** "Dal" ifadesi yazarın kendisine ait. Seval Şahin'in Açık Radyo'da kendisiyle yaptığı programda söylemiştir.

Daha da sansürsüz olabileceğini, daha da gülümseye gülümseye kanayabileceğini ve kanatabileceğini biliyorum.

Bu öykülerde Dostoyevski'nin yeraltı adamının, Yusuf Atılgan'ın eksiltmeli üslubunun ve Oğuz Atay'ın o güçlü ironisinin izlerini görmek mümkün. Bilincin karanlık odalarına cesaretle bakan ya da bakmadan duramayan, bakmaya yazgılı olan anlatıcının şu sözleri, yeraltı adamının altına imzasını atacağı cinsten: "Kötü bir huyum var; benim için iyi olmayacak şeyleri, söylediğimde beni aptal durumuna düşürecek şeyleri, inadına söyler, sanki kendimi bile isteye rezil ederim insanlara. Tüm bu acınası tiyatro devam ederken içimden biri bağırır; devam et, devam et!" (21). Bakın ne diyor yeraltı adamı, cevaben: "Hiç kimse bile bile kendi aleyhine hareket edemeyeceğine göre tek çıkar yol iyilik yapmakmış... Hey gidi çocuk; saf, temiz yürekli bebek! Dünya kurulalı beri insanların yalnızca kişisel çıkarlarına göre davrandıkları görülmüş müdür? İnsanların bile bile, yani gerçek çıkarlarını iyice anladıkları halde, bunları ikinci plana itip kimsenin zorlamadığı başka yollara, bir sürü karışık, tehlikeli işlere atıldıklarını gösteren milyonlarca örneğe ne demeli?" (18).

Atayvari bir "tutunamama" haline de sık sık denk geliyoruz Özyürek okurken: "Bense her an yaşadığımın farkındayım (başparmağımla geçirdiğim değerli dakikaları saymazsak) ve bu nasıl bir azap tahmin edemezsiniz" (14). Şu cümledeki ton ise Atay'ın gülümseten acıklı ironisinin ikiz kardeşi gibi: "Spontane şekilde hak aramam mümkün değil ne yazık ki. Her şeyi ölçüp biçmeli, tüm karşılıklara uygun karşılıklar arasından beni en güvende tutacak olanları seçmeliyim" (19). Aslında söz konusu olan, bu kadınlar için "spontane yaşama"nın imkânsızlığıdır. Şuradaki ses de örneğin Yusuf Atılgan'ın anlatıcısıyla özdeş gibi: "Dokuz, en geç dokuz buçuk kalkacağım. Çamaşırları toplamamıştım. Anlarlar. Daha fazla dayanamam, çamaşırları toplayacağım" (80). Atılgan da tıpkı böyle, eksilte eksilte yazar çünkü. (Cümlenin eksilmemiş hali: "Dokuz, en geç dokuz buçukta kalkacağım. Çamaşırları toplamamıştım, derim. Yalan söylediğimi anlarlar. Daha fazla dayanamam ama, yalan söyleyeceğim.")

Elizabeth Harrower'ın *Kimi Muhitlerde* adlı romanında Anna'yı şu sözlerle anlatıyor anlatıcı: "Tenlerinden ötesini görmeseydi onların yanındayken kendi hayatını sürdürebilirdi. Ama onların bilincinde bile olmadığı itkilerin ölümcül hareketlerini deneyimliyordu. Sanki diğer insanların kendilerini korumak

için sahip oldukları bir bariyer onda yoktu" (62). Özyürek'in kadınları da işte tıpkı Anna gibi, bariyersiz.

Banu Özyürek, "söz"lü edebiyat yapmıyor. Genellemelerden, söz oyunlarından, bilgiçlik taslamaktan uzak bir üslubu var. Ancak, belki şu söylenebilir: Sonraki aşamada, ruhunu ve haliyle sesini Oğuz Atay, Yusuf Atılgan ya da Dostoyevski'den söküp almalı ve ileri bir hamle yapmalı. Bu hamle de, Yenice için de söylediğim gibi büyük oranda risk almayı, daha cüretkar olmayı, daha didişken ve haşarı olmayı, teknik anlamda daha benzersiz olmayı gerektirecek. Kendi tarzını ortaya koyma, kendi varoluşunu dillendirme noktasında Özyürek'i bekleyen hamle bence bu.

Yaşantının farkında olmak, büyük ölçüde o yaşantıyı kuran dilin farkında olmak demek. Bu bilinçle yazan edebiyatçı, metninde bu dikkati bir gösteriş nesnesine, bir oyuncağa dönüştüremez, dönüştürmez. Şu belki: Bir tür yaşanamazlığı anlatırken yazarın "şahane", "eşsiz" benzetmeler ve söz oyunları yapması, o yaşanamazlığa ciddi ölçüde hasar verir. Bir krizin eşiğinde, bir yalnızlığın içinde, bir çıkmazda olan kişinin zihni, "gösterişli" benzetmelerle/söz oyunlarıyla işlemez çünkü. Hatta daha ileri giderek diyebilirim ki, bu türden gösterişli ifadeler, krizi ya da çıkmazı bir rekabet nesnesine dönüştürerek okurun tüm dikkatinin oyuncaklaşmış dile yönelmesine neden olur. Hangi metinde daha göz alıcı, daha şatafatlı cümleler, benzetmeler olacağı, iyi edebiyatın ölçüsü haline gelir, ki değildir. Hiçbir zaman olmamıştır. İyi edebiyat okura vurup kaçmaz çünkü, sımsıkı tutar onu, kolay kolay da bırakmaz.

Sonuç olarak şunlar denebilir belki. Öykülerde sıkça karşılaştığımız "edebiyat cümlesi ritmi" diye bir şey var. Yazar hop diye içine yerleşebilir, okur pat diye okur, küt diye hazmeder ve hemen yenisini talep eder. Bunun farklı yazarlar ve okurlar tarafından sayısız kere yapılması, uzlaşımsal ve uysal bir öykücülüğün alanını genişletip durması hiçbir işe yaramayacaktır. Sımsıkı kapalı, hiç kaçak yapmayan bir dairenin içinde yuvarlanıp durmak metinlerin tektipleşmesinden başka bir şeye yol açmayacaktır. Çünkü "yol açmak", cesareti ve yeniliği zorunluluktan gelen bir kavrayış gerektirir. Ve söylemekten kaçınmamalı: Yol açılmayacaksa yazılan şey büyük ölçüde sadece oyalanmaya, hoşça vakit geçirmeye, gösterişle, söz oyunlarıyla, genellemeli romantik ajitasyonlarla hikâyeyi geviş getirip durmaya hizmet edecektir. Hikâyenin hoyratça tükürülmesi gerekir, artık.

Roland Barthes'ın o şahane "Metnin Tadı" yazısından alıntıyla bitireyim yazıyı, altına imzamı atarak: "Yeni, bir moda değildir, bir değerdir, her türlü eleştirinin temelidir. (...) Bugünün toplumunun yozlaşmasından kurtulmak için yalnız bir yol kaldı artık: ileriye kaçış. (...) tutkulu bir atılım, söylemi yok etmeye dek varabilecek, çılgınca bir atılım: *kalıbın altına itilmiş erinci yeniden fışkırtma girişimi*" (*Yazı ve Yorum* 159).

Nasıl Öykü Yazıyorum?

Alice Munro

İngilizceden Çeviren:
Yasemin Yılmaz Yüksek

Burada yapmak istediğim, bir okumanın sonunda iki üç cümleyle yapamayacağımı yapmak. Kurgunun, öykünün ne olduğunu açıklamaya çalışmayacağım (ne kadar imkânsız olsa da öykü ve kurgunun ne olduklarına dair belirli bir açıklama olduğunu var sayarak), ancak öykünün benim için ne olduğunu, nasıl öykü yazdığımı ve "gerçek" olanı nasıl kullandığımı açıklayacağım. Başkaları tarafından yazılmış öyküleri nasıl okuduğumu açıklayarak başlayacağım. Bir kere, öyküleri istediğim yerden okumaya başlayabilirim; baştan sona, sondan başa ya da herhangi bir yerden herhangi başka bir yere doğru. Yani bir öyküyü elime alıp, beni bir noktaya vardıracak manzaralı ve dönemeçleri olan bir yolda gider gibi okumam. Öykünün içine girer, ilerler, geri döner, istediğim yerde bir süre dururum. Bir nevi ev gibidir öykü. Herkes bir evin ne rol üstlendiğini, nasıl bir alan oluşturduğunu; kapalı, sınırı belli alanlar arasında nasıl bağlantılar kurduğunu ve dışarıda kalanı yepyeni bir şekilde gösterdiğini bilir. Bir öykünün bende bıraktığı etkiyi ve öykülerimin insanlar üzerinde oluşturmasını istediğim etkisini en iyi bu şekilde açıklayabilirim.

Bir öykü yazmak istediğimde, belirli bir yapı yaratmak isterim ve o yapının içerisinde olmanın bende uyandırmasını istediğim duyguyu bilirim. Açıklamamın zor kısmı tam da burası, çok da net olmayan "duygu" sözcüğünü kullan-

mak zorunda olduğum yer, çünkü entelektüel anlamda daha saygın biri olmaya çalışırsam, dürüst olmaktan kaçınmam gerekir. "Duygu" tam da bu noktada işe yarar.

Öykünün yapısıyla alakalı bir plan yoktur. Öykü yazmak, "Ben şu tür bir ev yapacağım çünkü iyi yaparsam şu tür bir etki yaratacak" tarzında bir uğraş değildir. Yazacağım öykü, ya da inşa edeceğim ev, öykünün ruhunu oluşturacak, benim çekinerek üzerinde ısrar ettiğim o tanımlanamayan duyguya uygun olmalıdır. Bu duygu nereden gelir bilmiyorum. Orada bir yerlerde duruyor gibi görünür ve ansızın bir dükkân vitrini ve sohbet anı gibi bir ipucu sayesinde onun farkına varırım. Sonrasında, öykünün içine girecekleri toparlar ve bir araya getiririm. Bunların bir kısmı etrafta, anılarda, gözlemlerimde öylece bekliyor olabilir, bazılarını ben yaratırım, bazılarını ise etraflıca araştırırım. Kimileriyse hatırladıklarımdan, konuşmalardan kucağıma düşer. Tüm bunların istediğim öyküye şekil vermek için nasıl bir araya gelebileceğini görür ve onu denerim. Denemeye ve nerede yanlış yaptığıma bakmaya devam eder, tekrar denerim.

Sanırım tam da bu noktada teknik problemlerden ve onları nasıl çözdüğümden bahsetmeliyim. Bunu yapamamanın sebebi bir şeyi çözebildiğimden hiçbir zaman emin olamamam. Nerede hata yaptığımı görebildiğimi söylediğim zamanlarda bile yanılgıya düşüyorum. Nasıl değişiklikler yapacağımı hiç bilemiyorum, kendime hiçbir zaman "Bu sayfa ağır ilerliyor, bu paragraf aksak, biraz diyaloga ve daha kısa cümlelere ihtiyacım var" demiyorum. Bir yerlerin yanlış gittiğini hissediyor ve sanki sadece benim zihnimde değil de bir yerlerde, kendi yolunda bir şeyler oluyormuşçasına, öyküye dikkatlice eğiliyorum. Neticede, cümleler daha kısa, diyaloglar sayıca daha fazla hâle gelebiliyor. Öyküye dikkatlice eğilmeme rağmen onu düzeltemeyebiliyorum. O kısa cümleler bir kaçış, bir hata olabilir. Öykünün son hâli, her yayınlanmayan öykü hâlâ bir öykü denemesi ve öyküye ancak bir yaklaşmadır.

1982

*Bu yazı; Ann Charters tarafından derlenmiş olan *The Short and Its Writer* kitabından çevrilmiştir.

Yazarın Amacı

Guy de Maupassant

İngilizceden Çeviren:
Yasemin Yılmaz Yüksek

Ciddi bir yazarın amacı bize bir hikâye anlatmak, bizi heyecanlandırıp eğlendirmek değil, olayların derin ve gizli kalmış anlamları üzerine düşünmemizi ve onları anlamamızı sağlamaktır. Yazar evreni, cisimleri, gerçekleri ve insanları daha önce deneyimlemiş ve düşünmüş olmasının da etkisiyle kendine özgü bir şekilde gözlemler. Kurguda tekrar yaratarak okura iletmeye çalıştığı, bu kendisine özgü dünya okumasıdır. Kendisi de hayatın temaşasından etkilenen yazar, okuru da benzer bir şekilde etkilemek için dünyayı özenli bir şekilde yeniden yaratır. Yazar, eserini öylesine bir ustalıkla ve bariz bir yalınlıkla yaratmalıdır ki kurgudaki planı ya da yazarın niyetini açığa çıkarmak imkânsız hale gelmelidir.

Bir macera yaratmak ve son anına kadar onu heyecanlı kılacak şekilde elinde evirip çevirmek yerine, yazar karakterlerinin herhangi bir varoluş anını seçer ve bu anı bir sonraki bölüme yumuşak bir geçişle taşır. Zihnin çevresel etmenler tarafından nasıl şekillendiğini, hislerin ve tutkuların nasıl geliştiğini gösterir. Böylece aşklarımızı, nefretimizi, mücadelelerimizi her türlü toplumsal durumda gösterirken; toplumsal, ekonomik, politik ve kişisel çıkarların birbirleriyle nasıl bir yarıştıklarını da açığa çıkarır.

Yazarın, hikâye oluşturma becerisi duygu ve hisleri yoğun kullanımıyla, ilgi çekici bir başlangıç ya da duygusal bir son hazırlamasıyla bağlantılı değil, oku-

run eserin derinliğine erişebileceği küçük olayları ustalıkla bir araya getirmesinde yatmaktadır. Yazar elindeki sayısız küçük detay arasından işine yaramayacakları nasıl eleyeceğini bilmeli, kurgusuna değer katacak ve fakat detaylara hakim olmadan okuyanların gözünden kaçabilecek detayları öne çıkarmalıdır.

Bir yazar hayattaki her şeyi anlatmayı imkânsız bulur çünkü bir gün içindeki saatlerimizi dolduran çok sayıda önemsiz detayı listelemek için en az bir cilde ihtiyaç duyacaktır.

Gerçekçi edebiyatın tamamıyla gerçek teorisine bir karşı duruş niteliğinde bir nevi seçicilik gereklidir. Zaten hayat en beklenmedik, birbiriyle kıyaslanamayan, çelişkili unsurları bünyesinde barındırır. Acımasız, kopuk, ve neticesizdir. Açıklanamayan, akla yatmayan felaketlerle doludur.

Tam da bu sebeple herhangi bir konu seçmiş olan yazar, bu tehlikelerle ve önemsiz detaylarla dolu hercümerç hayattan sadece konusuna uygun olanları seçecek ve diğerlerini eleyecektir.

Binlercesinin içerisinden bir örnek: Dünyada her gün kaza sonucu ölen insan sayısı azımsanmayacak sayıdadır ancak bizler anlatımın tam ortasında bir kaza gerektiği bahanesiyle bir ana karakterin başına kiremit düşürebilir, onu bir otomobilin tekerlekleri altına atabilir miyiz?

Hayat her şeyi olduğu gibi bırakabilir. Veyahut bazılarını hızlandırırken bazılarını gereksiz yere uzatabilir. Edebiyat ise akıllıca bir araya getirilmiş olayları, bunlar arasındaki saklı geçişleri ve yazarın öne çıkarmak istediği gerekli hadiseleri meydana koyar. Yazar, her bir detaya önemine uygun olarak gerekli nüansları vererek, göstermek istediği gerçeğe dair çarpıcı bir izlenim yaratır.

Anlatılanların sayfa üzerinde gerçek görünmelerini sağlamak tam bir gerçek sanrısı vermeyi, gerçeklerin akla uygun oluş sırasını takip edebilmeyi ve hayattaki kronolojik olayları birbiri ardına, aceleyle, bir görevi yerine getirme edasıyla anlatmamayı gerektirir.

Bu analizden şu sonucu çıkarabilirim ki kendilerini gerçekçi olarak adlandıran yazarlar aslında illüzyonist olarak tanımlamalılar.

Her birimiz düşüncelerimizde ve hislerimizde kişisel bir gerçeklik taşıdığımıza göre mutlak bir gerçeğe inanmak ne kadar da çocukça. Gözlerimiz, kulaklarımız, koku ve tat duyularımız insan sayısı kadar gerçeklik yaratmakta. Duyulardan gelen bilgilerden farklı şekillerde etkilenen zihnimiz, sanki her birimiz ayrı bir ırka mensupmuşuz gibi algılar, analiz eder ve değerlendirir.

Böylece her birimiz dünyanın bireysel bir yansımasını resmederiz. Bu doğamıza bağlı olarak bazen şiirsel, duygusal, neşeli bazen de melankolik, kötücül ve iç karartıcıdır. Yazarın amacı hayatın bu yansımasını samimi bir şekilde elindeki tüm edebi araçları kullanarak yeniden üretmektir.

1888

*Bu yazı; Ann Charters tarafından derlenmiş olan *The Short and Its Writer* kitabından çevrilmiştir.